

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Кафедра теорії та практики перекладу англійської мови

Рекомендовано до захисту

Протокол засідання кафедри № _____

від «_____» _____ 2017 р.

Завідувач кафедри Ребрій О.В. _____

(підпис)

ДИПЛОМНА РОБОТА

ПОРІВНЯЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОНФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИКИ В
УКРАЇНСЬКОМУ Й АНГЛІЙСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДАХ СТАРОГО ЗАПОВІТУ
(П'ЯТИКНИЖЖЯ МОЙСЄЄВЕ)

Виконавець:

Студентка 6 курсу, групи ЯЕ-61

Драч Юлія Сергіївна

Керівник роботи:

Черноватий Леонід Миколайович
професор кафедри теорії та практики
перекладу англійської мови, доктор
педагогічних наук, професор

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____

кількість балів: _____

Підпис керівника _____

Дипломну роботу захищено на засіданні Екзаменаційної комісії

Протокол № _____ від «_____» _____ 2018 р.

Голова Екзаменаційної комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Харків – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 МНОЖИННІ ПЕРЕКЛАДИ ЯК ЗАСІБ ВИЯВЛЕННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРУДНОЩІВ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ШЛЯХІВ ЇХ ПОДОЛАННЯ.....	10
1.1. Предметні знання як складова фахової компетентності перекладача.....	10
1.2. Загальна характеристика Старого Заповіту як літературної пам'ятки	14
1.3. Характеристика “П'ятикнижжя Мойсеєвого” як матеріалу дослідження....	16
1.3.1. Книга “Буття”	18
1.3.2. Книга “Вихід”	20
1.3.3. Книга “Левит”	23
1.3.4. Книга “Числа”	24
1.3.5. Книга “Повторення Закону”	27
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2 ЛІНГВІСТИЧНІ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ КОНФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИКИ	31
2.1. Конфесійний стиль та переклади Біблії як засоби його формування.....	31
2.2. Лексичні та перекладознавчі характеристики конфесійного стилю	35
Висновки до розділу 2	38
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ПОРІВНЯЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕДАЧІ ВЛАСНИХ НАЗВ В ПЕРЕКЛАДАХ “П'ЯТИКНИЖЖЯ МОЙСЕЄВОГО” АНГЛІЙСЬКОЮ ТА УКРАЇНСЬКОЮ МОВАМИ...	40
3.1. Відбір матеріалу дослідження	40
3.2. Порівняльні особливості власних назв в перекладах “П'ятикнижжя Мойсеєвого” англійською та українською мовами	46
3.2.1. Варіанти відповідності імен, що відносяться до вищих сил	46

3.2.2. Варіанти відповідності англійській літері “b” в українському тексті	47
3.2.3. Варіанти відповідності англійській літері “c” в українському тексті	48
3.2.4. Варіанти відповідності англійській літері “e” в українському тексті	50
3.2.5. Варіанти відповідності англійській літері “g” в українському тексті	53
3.2.6. Варіанти відповідності англійській літері “h” в українському тексті	55
3.2.7. Варіанти відповідності англійській літері “i” в українському тексті	58
3.2.8. Варіанти відповідності англійській літері “j” в українському тексті	62
3.2.9. Варіанти відповідності англійській літері “s” в українському тексті	64
3.2.10. Варіанти відповідності англійській літері “u” в українському тексті	65
3.2.11. Варіанти відповідності англійській літері “z” в українському тексті	66
3.2.12. Варіанти відповідності англійському диграфу “ch” в українському тексті	68
3.2.13. Варіанти відповідності англійському диграфу “sh” в українському тексті	69
3.2.14. Варіанти відповідності англійському диграфу “th” в українському тексті	71
3.2.15. Варіанти відповідності англійському диграфу “ph” в українському тексті	72
Висновки до розділу 3	73
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	78

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	81
ДОДАТОК А.	86
SUMMARY.....	124

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

БПО – Біблія у перекладі І. Огієнка

ФКП – фахова компетентність перекладача

Бут – книга “Буття”

Вих – книга “Вихід”

Лев – книга “Левит”

Числ – книга “Числа”

Повт. Зак – книга “Повторення Закону”

KJB – King James Bible

ВСТУП

Фахова компетентність перекладача, як мета підготовки професійних перекладачів, та її складові вимагають систематичного вивчення з огляду на важливість його результатів для ефективної організації відповідного навчання. Одним із важливих компонентів згаданої компетентності є її екстралінгвістична складова, що включає в себе, поміж іншого, знання про культури двох країн, мови яких використовуються при перекладі, та загальні знання про світ. Такі знання є складною багаторівневою структурою, що поєднує різноманітні сфери, однією з яких є конфесійна, яка, у свою чергу, тісно пов'язана з Біблією. Остання є джерелом потужного впливу на формування культури численних народів, що знаходяться в межах християнського світу, а також на розвиток лексичного складу багатьох мов, якими послуговуються у відповідних країнах. Біблійні лексеми, зокрема й власні назви, широко вживаються носіями згаданих мов як у письмовому, так і в усному дискурсі, який доводиться перекладати іншими мовами. Незважаючи на те, що текст Біблії перекладено практично усіма мовами світу, існують численні розбіжності в передачі одних і тих же власних імен різними мовами, що створює певні проблеми при перекладі. Такі проблеми, зокрема, в парі “англійська-українська мови”, потребують спеціального порівняльного вивчення, в чому й полягає **актуальність** даного дослідження.

Об'єктом дослідження є передача конфесійної лексики в процесі її перекладу українською мовою з англійської.

Предметом дослідження є порівняльні характеристики власних назв, що вживаються в перекладах Старого Заповіту (“П'ятикнижжя Мойсеєвого”) англійською та українською мовами.

Метою дослідження є встановлення характеру збігів та розбіжностей в передачі одних і тих же власних назв, які вживаються в перекладах Старого Заповіту (“П'ятикнижжя Мойсеєвого”) англійською та українською мовами, а також укладання відповідного двомовного словника.

Досягнення цієї мети передбачало вирішення таких завдань: 1) ідентифікувати фонові знання, необхідні для перекладу текстів конфесійного стилю; 2) визначити особливості конфесійної лексики та місце власних назв у ній; 3) відібрати власні імена з найуживаніших перекладів Біблії англійською та українською мовами з метою їх подальшого контрастивного аналізу; 4) здійснити порівняльний графемний аналіз відібраних власних імен для визначення принципів їх передачі в двох мовах; 5) запропонувати висновки стосовно згаданих принципів та рекомендації щодо їх використання у процесі навчання майбутніх перекладачів.

Матеріалом дослідження є 1222 власних назв (по 611 з кожного варіанту перекладу), відібраних із найуживаніших версій перекладу “П’ятикнижжя Мойсеевого” англійською (*King James Bible*) та українською (переклад Івана Огієнка) мовами.

У роботі було застосовано такі **методи** наукового дослідження: порівняльний, кількісний, графемний і перекладознавчий аналіз, класифікацію та узагальнення.

Положення, що виносяться на захист:

1. Для перекладу українською мовою англійських текстів конфесійного стилю, зокрема, пов’язаних з “П’ятикнижжям Мойсеевим”, необхідні відповідні фонові знання, що включають знання структури й змісту згаданої частини Старого Заповіту.
2. Конфесійна лексика включає стилістично марковані одиниці, які відносяться до різноманітних лексико-семантичних груп (Божественна сутність, назви осіб і предметів, задіяних у богослужінні, архаїзми, фразеологізми тощо), однією з яких є власні назви, частотність яких у конфесійних текстах є дуже високою, і які відзначаються високим ступенем вмісту імпліцитної інформації.
3. Передача таких власних назв не може здійснюватися за принципами простого транскодування, оскільки внаслідок історичних причин в різномовних перекладах накопичились відмінності їх передачі, що потребує

відповідних знань, для засвоєння яких відповідна інформація має бути включеною до змісту навчання майбутніх перекладачів.

4. В англomовних власних назвах одні літери (*f, q, w, x* та *y*) є відсутніми взагалі, інші (*a, d, k, l, m, n, o, p, r, t*) мають постійні відповідники в українських власних назвах, а відповідність решти характеризується певною варіативністю. Найбільше відповідників мають англomовні літери *e* (7) та *i* (6); літера *h* має три варіанти відповідності, тоді як решта літер – по два. Серед останніх дві (*b* та *z*) мають відносно рівний розподіл між варіантами (менша частка складає від 33% до 42%), тоді як інші (*c, g, s, u,*) фактично мають один варіант відповідника та кілька винятків із загального правила. До останніх належать також диграфи *sh* та *th*, а відповідники ще двох диграфів (*ch* та *ph*) залежать від розташування диграфа в слові (на початку чи в інших позиціях). Відповідниками літери *j* (за незначними винятками) є українські йотовані літери або буквосполучення “йо”. Згадані відповідності можуть враховуватися у змісті навчання майбутніх перекладачів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше встановлено характер відповідності між власними назвами англomовного й україномовного текстів перекладу законодавчої частини Біблії – “П’ятикнижжя Мойсеевого”.

Практичне значення дослідження вбачаємо у використанні його результатів для проведення подальших досліджень з даної проблематики, для розробки навчально-методичних матеріалів для підготовки майбутніх перекладачів, а також використання укладених в роботі двомовних словників як довідкового матеріалу.

Апробація результатів дослідження проводилася на I Всеукраїнській науковій інтернет-конференції “Діалог мов і культур у сучасному освітньому просторі” Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, 17 листопада 2017 р., Міжуніверситетському круглому столі “Розвиток фахово-орієнтованої іншомовної компетентності із застосуванням сучасних інформаційних технологій” – Харків: Національний юридичний

університет імені Ярослава Мудрого, 8 грудня 2017, а також у зданій до друку статті до збірника студентських праць кафедри теорії та практики перекладу англійської мови Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна *In Statu Nascendi* (випуск 18).

Публікації, в яких відображено головні положення дослідження.

1. Драч Ю.С. Фонові знання як засіб забезпечення ефективної міжнародної комунікації / Ю.С.Драч // Діалог мов і культур у сучасному освітньому просторі. Тези І Всеукраїнської наукової інтернет-конференції. – Суми : Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка, 2017. – С. 368-371.
2. Черноватий Л.М. Особливості передачі українською мовою англійських біблійних власних назв / Л.М.Черноватий, Ю.С.Драч // Тези Міжвузівського круглого столу “Розвиток фахово-орієнтованої іншомовної компетентності із застосуванням сучасних інформаційних технологій”. 08 грудня 2017 р. – Х.: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2017. – С.14-18.
3. Драч Ю.С. Порівняльні характеристики передачі біблійних власних назв англійською й українською мовами / Ю.С.Драч, Л.М.Черноватий // *In Statu Nascendi*. – 2018. – вип.18 (здано до друку)

РОЗДІЛ 1

ФОНОВІ ЗНАННЯ, НЕОБХІДНІ ДЛЯ ПЕРЕКЛАДУ “П’ЯТИКНИЖЖЯ МОЙСЕЄВОГО” СТАРОГО ЗАПОВІТУ

1.1 Предметні знання як складова фахової компетентності перекладача

Коли мова йде про еквівалентність, виникає питання про те, якими професійними якостями має володіти перекладач щоб створити еквівалентний текст перекладу. Відповідно, виникає необхідність розглянути зміст самого поняття “компетентність” та складові перекладацької компетенції.

Комісія Ради Європи розглядає поняття “компетентність” не як уміння та навички, а як здатність відповідати комплексним вимогам внаслідок мобілізації психосоціальних здібностей, умінь та навичок [49]. Таким чином, компетентність є не одиничним умінням, а сукупністю умінь, навичок, психологічних, соціальних та психічних здібностей.

Д. Келлі розглядає компетентність перекладача як сукупність його навичок, знань, умінь та здібностей [42, с. 33-34]. Це визначення також вказує на комплексність поняття “компетентність”, тому релевантним видається розглянути перелік складових компетентності.

В. Н. Комісаров виділяє такі складові компетентності перекладача.

По-перше, це мовна компетентність, під якою слід розуміти володіння перекладачем двома мовами на високому рівні. Науковець також зазначає, що, на відміну від носіїв мови, які використовують ті мовні одиниці, які вони вважають релевантними даній комунікації та її меті, перекладач не приймає безпосередньої участі в комунікації [14, с. 332]. Виступаючи посередником, перекладач повинен дотримуватися тексту оригіналу, передаючи його зміст, зважаючи на ситуацію спілкування, відносини між мовцями, атмосферу зустрічі тощо.

По-друге, перекладач також повинен уміти створювати зв'язний текст [14, с. 334].

Не менш важливою є комунікативна компетенція перекладача [14, с. 334], яка є його умінням адаптувати текст згідно з фоновими знаннями реципієнтів, їхнім віком тощо. Таким чином, перекладач має впевнитися не тільки в тому що його висловлювання зрозуміють, а і в тому, що його зрозуміють правильно.

Особистісна компетенція – це здатність перекладача швидко переключати увагу з однієї теми на іншу, переключатися між мовами та культурами [14, с. 335]. До цієї категорії також можна додати такі психофізіологічні характеристики та уміння як розвинена пам'ять (як короткострокова, так і довгострокова), увага, здатність контролювати свої емоції.

Якщо особистісна компетенція стосується переважно усного перекладу, то володіння фоновими знаннями [14, с. 335] є важливим як для усного так і для письмового перекладу, проте, з тією різницею, що у випадку письмового перекладу, володіння фоновими знаннями значно скорочує термін, у який перекладач зможе виконати переклад. В усному ж перекладі, у певній предметній сфері він може стати взагалі неможливим без володіння певними фоновими знаннями. Тому, перекладачеві потрібно постійно збагачувати свої знання.

Перекладацька компетенція – це уміння вибирати та правильно застосовувати перекладацькі прийоми й трансформації для подолання різноманітних труднощів, що виникають при перекладі через відмінності у мовах оригіналу та перекладу [14, с. 335].

А. Нойберт виділяє 5 параметрів перекладацької компетентності: мовну, текстотворчу, предметну, культурну та трансферну [46, с. 6].

Мовну компетентність А. Нойберт визначає як досконале володіння мовою оригіналу і мовою перекладу в контексті постійних змін, що в них відбуваються, акцентуючи увагу на тому, що необхідність досконалого

знання рідної мови часто недооцінюють [46, с. 7], а саме це є запорукою якісного перекладу.

Текстотворча компетентність розглядається як уміння перекладача досконало перекладати тексти певної тематики, сфери науки та техніки чи роботи певного автора [46, с. 8]. З огляду на те, що тексти різних жанрів та тематики можуть мати специфічну структуру, це визначення видається релевантним. Що стосується лексики, специфічної для певного типу текстів, то її знання видається доцільним віднести до предметної компетенції, яка являє собою фонові знання з предметної сфери в межах якої здійснюється переклад, а, відповідно і володіння термінологією, властивою цій сфері.

А. Нойберт виділяє також культурну компетентність [46, с. 10], тобто, здатність долати труднощі, що стосуються культурно-специфічної лексики.

Культурну компетенцію доцільно було б включити до екстралінгвістичної, оскільки це поняття є ширшим, воно означає володіння знаннями щодо двох культур, енциклопедичними знаннями, тобто знаннями про світ загалом, а також тематичними або предметними знаннями, що означає володіння термінологією у певній сфері та розуміння основних понять цієї сфери (медицина, хімія, біологія тощо) [40].

Ще однією компетентністю, яку виділяє науковець, є “трансферна” [46, с. 10], тобто перекладач має перетворити текст оригіналу на текст перекладу, застосовуючи свої знання з теорії перекладу таким чином, щоб текст перекладу став достойним еквівалентом тексту оригіналу і був зрозумілим реципієнтам.

Автор також наголошує на тому, що компетентність є поняттям комплексним, тобто, сукупністю усіх компетенцій [46, с. 6].

У свою чергу, група дослідників РАСТЕ виділяє такі субкомпетентності перекладача: стратегічна, білінгвальна, стратегічна, психофізіологічна, інструментальна, екстралінгвістична та перекладацька [39]. У цій класифікації присутня важлива субкомпетентність, яка не була зазначена в інших, а саме – інструментальна. В сучасному світі надзвичайно

важливо уміти користуватися технічними засобами, які спрощують процес перекладу та роблять його більш ефективним.

Інші дослідники пропонують модель фахової компетентності перекладача, яка включає в себе стратегічну, перекладацьку, екстралінгвістичну, білінгвальну та особистісну компетенції [32, с. 176]. У цій моделі інструментальну субкомпетенцію віднесено до перекладацької компетентності [32, с. 176], оскільки вона включає в себе як уміння швидко знаходити джерела інформації, так і якісне з технічної точки зору оформлення перекладу, а також використання систем автоматизації перекладу, що значно підвищують ефективність процесу перекладу та забезпечують однорідність термінології в тексті, або при роботі у команді з іншими перекладачами.

При навчанні перекладу достатньо уваги приділяється розвитку білінгвальної і перекладацької компетенції, також ведеться робота з розвитку навичок та умінь, що стосуються особистісної компетенції, проте дуже мало уваги приділяється, або і взагалі не приділяється накопиченню фонових знань студентів.

Дослідники [32] приділяють особливу увагу формуванню у майбутніх перекладачів екстралінгвістичної компетентності, або, іншими словами, фонових знань, оскільки їх відсутність може і часто призводить до спотворення змісту висловлювання, як це трапляється з Біблійними алюзіями, міфологією тощо. Автор також наголошує на важливості володіння перекладачем не лише термінології на мовах, які задіяні у процесі перекладу, а і на необхідності уміння передачі стилю, в тому числі і стилю конфесійних текстів [31, с.22]. Незнання або перекладацька нефаховість може до певної міри “спотворити глибинну ідею” [34, с. 107]. Саме з цієї причини автор [32] виділяє гіпотетичні компоненти фонових знань, серед яких на першому місці знаходиться Біблія, потім релігійні групи, міфологія та фольклор, географія, історія, культура, освіта, політика, юриспруденція,

політика, економічна та комерційна діяльність, техніка, гуманітарні та природничі науки, прислів'я/приказки/ідіоми [32, с. 165].

Вивчення Біблії та термінології конфесійного стилю видається доцільним з декількох причин. По-перше, Біблія – це “книга книг” і більшість освічених людей знайомі з її змістом, а це означає, що в промові оратор цілком може використати Біблійну алюзію, яка має бути зрозуміла більшості освічених членів суспільства і в такому випадку перед перекладачем стоїть завдання точно і швидко передати таку одиницю.

По-друге, Біблія достатньо велика за обсягом, тому навіть якщо йдеться про письмовий переклад, людині, яка володіє фоновими знаннями та термінологією, буде простіше перекладати або вона зможе швидше знайти необхідну інформацію.

1.2 Загальна характеристика Старого Заповіту як літературної пам'ятки

Спочатку тексти Старого Заповіту Біблії існували в усній формі, а у III-II ст. до н.е. були записані. Джерела цих текстів включали в себе як письмові пам'ятки єврейської літератури, так і усні перекази. Протягом V-VIII ст. до н. е. виникли письмові джерела Старого Заповіту Біблії “Ягвіст” та “Елогіст”, які містили велику кількість настанов, відомості по історію людства та євреїв [5, с. 17]. Тексти ці зазнавали значної редакції. Близько 622 р. до н. е. відбулося оприлюднення та освячення “Книги Закону Мойсеєвого”, що стало першим кроком до канонізації Старого Заповіту, а у 444 р. до н. е. було канонізовано “П'ятикнижжя Мойсеєве” [5, с. 19].

В міру того, як розвивалася і поширювалася християнська релігія, з'явилася необхідність у перекладі Біблії, і Старого Заповіту, зокрема. Історія перекладів Старого Заповіту англійською мовою починається ще з VII ст. н. е. В XI ст. н.е. Аббат Елфрік переклав значну частину Старого Заповіту староанглійською мовою. Звичайно, цей переклад був буквральним, його було здійснено з латини. Проте, він містив особисті коментарі

перекладача [48, с. 3]. На той час, переклади Біблії здійснювали окремо за книгами, повний та цілісний переклад був відсутній, тож і читалися вони як окремі твори.

Пізніше Старий Заповіт став складовою частиною уже повних перекладів Біблії. Так, наприклад, Дж. Уїкліф першим переклав Священне Писання народною англійською мовою. У свою чергу, У. Тіндейл наголосив на тому, що просторічна зрозуміла народна мова нездатна передати зміст оригіналу, тим самим він започаткував переклади Біблії з використанням стилістично маркованої лексики. Варто також зазначити, що при перекладі він використовував тексти грецькою мовою, івритом та переклад латиною [48, с. 3]. Біблія короля Якова була видана у 1611 році. За структурою вона співпадала з Вульгатою. До певної міри можна стверджувати, що вона була орієнтована на читача, адже деякі фрагменти тексту перекладачам було наказано формулювати таким чином, щоб представники різних течій християнства могли надати прийнятне для них тлумачення таких уривків. Цей переклад став як зразком перекладу так і літературною пам'яткою [24, с. 259], а тому є цікавим як матеріал дослідження.

З X ст. до 70-х років XVI ст. переклади частин Біблії в Україні існували лише у вигляді рукописів і тому не були загальнодоступними. Ситуація почала змінюватися з появою друкарства [18, с. 11].

Що стосується безпосередньо перекладів Старого Заповіту українською мовою, то на початку 16 ст. в Україні почали з'являтися перші часткові переклади Біблії. Метою їх було зробити Священне Писання доступним і зрозумілим народу. Перекладами Біблії і Старого Заповіту як її складової займалися І. Пулюй, І Франко П. Куліш. В. Александров займався перекладом безпосередньо книги "Буття". Проте, найкращим перекладом українською мовою Старого Заповіту і Біблії загалом і досі вважається переклад І. Огієнка, який переклав Біблію сучасною для нього українською мовою. Він використовував асонанс і синонімію для того, щоб надати перекладу величності [7, с. 218]. Він розкритикував переклад П. Куліша за

надмірну кількість додавань, тож у своєму перекладі намагався дотримуватися тексту оригіналу. Він наголошував на важливості перекладу з оригінальних мов, тому саме його переклад є цікавим як матеріал дослідження.

Ще один повний переклад Біблії було здійснено І. Хоменком та надруковано у 1963 р. Цей переклад зазнав численних редакцій. Переклад І. Хоменка можна назвати “одомашненим” [7, с. 219]. Автор перекладу гармонійно вплітає елементи українського фольклору у переклад, зберігаючи при цьому високий стиль. Цей переклад було створено з метою отримання задоволення від прочитання реципієнтом, проте, зважаючи на той факт, що Біблія І. Огієнка є взірцем тогочасної української мови, переклад було здійснено з оригінальних мов і він наближений до оригіналу, то з метою полегшення порівняльного аналізу перекладів українською та англійською мовою доцільно вибрати саме цей переклад.

Що стосується змісту Старого Заповіту, то він ґрунтується на взаємовідносинах Бога та обраного народу. Господь створив людину в надії на те, що людина буде йому служити, проте його сподівання не справдилися. З моменту гріхопадіння перших людей і в подальшому люди зраджували віру Бога, за що були покарані, проте не покинуті Богом, адже він є милостивим і він дав людям обітницю вивести їх на обітовану землю.

1.3 Характеристика “П’ятикнижжя Мойсеєвого” як матеріалу дослідження

“П’ятикнижжя Мойсеєве”, яке також називають “Тора” (англ. *Torah*) або *Pentateuch* (гр. “п’ятикнижжя”), охоплює період від створення світу до смерті Мойсея. Оскільки у Септуагінті слово “torah” було перекладено як “закон” в англійських перекладах це слово було перекладено аналогічним відповідником [51].

У “П’ятикнижжі” викладено закони Божі, якими регулюються різні сфери діяльності людини: економічні відносини, стосунки між людьми, взаємовідносини людини з Богом, принципи служіння Богу, обряди, ритуали та необхідні для цього речі. З вищезазначеного доцільно зробити висновок, що для кращого розуміння “П’ятикнижжя” необхідно детальніше розглянути його зміст за книгами. Умовні позначення, які використовуються у подальшому викладі: KJB (*King James Bible*) – Біблія короля Якова, БПО (Біблія Івана Огієнка) – Біблія в перекладі Івана Огієнка, Бут – книга “Буття”, Gen – книга *Genesis*, Вих – книга “Вихід”, Exod – книга *Exodus*, Лев – книга “Левит”, Lev – книга *Leviticus*, Числ – книга “Числа”, Num – книга *Numbers*, Повт – книга “Повторення закону”, Deut – книга *Deuteronomy*. Перша цифра після скороченої назви книги позначає номер розділу у відповідній книзі, а цифра після двокрапки – номер вірша у відповідному розділі. Наприклад, позначення “(Бут 6 : 5) БПО” означає: п’ятий вірш шостого розділу книги “Буття” Біблії в перекладі Івана Огієнка українською мовою.

Існує теорія про те, що “П’ятикнижжя” було створено на основі чотирьох джерел. Ця теорія пов’язана з появою Бога в різних частинах Біблії, а саме у книзі “Буття”: “Тоді зачали були призивати Ймення Господнє” (Бут 4:26). Це джерело науковці називають ягвистичним – J [52, с. 15]. Друге джерело – елоїстичне – E. У ньому зазначається, що ім’я Господа Господь сказав лише Мойсеєві: “Суций послав мене до вас” (Вих, 3 : 14). Третім джерелом є P – жрецький кодекс, у якому також говориться про те, що своє справжнє ім’я Бог відкрив лише Мойсеєві: “І являвся Я Авраамові, Ісакові та Яковові Богом Всемогутнім, але Йменням Своїм Господь Я не дався їм пізнати” (Вих, 6 : 3). Четвертим джерелом вважається “Повторення Закону” – D, оскільки у цій книзі містяться майже ті самі закони з додатками.

Як зазначає П. Голобуцький, ягвистична традиція розвивалася у V ст. до н. е. в Іудеї, в той час як в Ізраїлі панувала елоїстична традиція. До деутерономічної традиції зверталися у VIII ст. до н. е., а жрецький кодекс був написаний приблизно у 550-450 рр. до н. е. [6] Виходячи з того, наскільки

великою є різниця між існуванням та редагуваннями традицій, очевидним є висновок про те, що, “П’ятикнижжя” не могла створити одна людина і це були окремі твори, які потім об’єднали і піддавали численним реакціям.

Таким чином, вважається, що вище зазначені джерела “П’ятикнижжя” спочатку були окремими творами, а в подальшому їх було переосмислено та об’єднано. Ця теорія пояснює, чому “П’ятикнижжя” достатньо складно сприймати як цільний однорідний твір, бо спочатку йдеться про створення світу і вихід з Єгипту, потім про блукання пустелею, і на всіх цих етапах ізраїльтяни дізнаються про закони Божі, а потім відбувається повторення і доповнення закону знову ж таки Мойсеєм. Складність сприймання полягає в тому, що у викладі законів не завжди наявна послідовність.

“П’ятикнижжя Мойсееве” складається з п’яти книг: Буття (50 розділів), Вихід (40 розділів), Левит (27 розділів), Числа (36 розділів), Повторення Закону (33 розділи).

Загалом, “П’ятикнижжя” починається зі створення Богом світу та перших людей, після чого у них відбирають вічне життя через гріхопадіння, що тягне за собою служіння наступних поколінь Господу, з метою повернення втраченого дару. Також у творі міститься опис всесвітнього потопу. Далі мова йде про народ, який обирає собі Бог, а саме ізраїльтян, та пророка Мойсея, який проголошував закони Божі народу і вивів богообраний народ з Єгипту за допомогою і під керівництвом Господа.

Значна частина “П’ятикнижжя”, а саме ціла книга – “Левит” – присвячена блуканню народу ізраїльського пустелею як покарання за невиконання законів і постанов Божих. Далі подається перелік населення ізраїльтян. Найбільш насиченими законами є книги “Левит” та “Повторення Закону”. У повторенні закону деякі нові постанови Божі додаються, деякі – переосмислюються, очевидно з урахуванням розвитку суспільства і відносин між людьми.

1.3.1. Книга “Буття”. Першою є Книга “Буття”, в якій все починається зі створення Богом світу, надано чіткий опис днів протягом яких створювався світ [41], описано створення перших людей та їх гріхопадіння, всесвітній потоп, заповіт Бога людям, включаючи 10 заповідей. Після гріхопадіння перших людей – їх непокори божій волі, що викликала їх духовне падіння в очах Божих [11], їхні потомки почали грішити ще більше. Яскравим прикладом цього є історія Каїна та Авеля. Проте Бог дає людям обіцянку, що грішна людина, яка спокутує свої гріхи, зможе отримати вічне життя у Царстві Небесному.

Проте, далі Господь бачив лише *“велике розбещення людини на землі, і весь нахил думки серця її тільки зло повсякденно”* (Бут 6:5). Тому він вирішив стерти з лиця землі не тільки людей, а і тварин і взагалі все живе. Але він вирішив зберегти життя Ною і його родині, оскільки він був праведним, *“з Богом ходив”* (Бут 6:9) і не повинен був розплачуватися за вчинки інших людей. Як наслідок цього, Господь наказав Ною збудувати ковчег, взяти із собою родину і по парі кожного живого створіння. Після чого відбувся всесвітній потоп, у якому вижили лише Ной та його родина.

Більшість подій книги “Буття” відбувається на території сучасної Палестини, за що її довгий час називали *“Священною землею”* [35, с. 4]. Починаються вони з того, що після потопу Господь визначає ізраїльтян як обраний народ, а його патріархом обирає Авраама.

Бог дає Аврааму сина Ісака, проте, невдовзі після цього він наказує Авраму принести свого єдиного сина в жертву, випробовуючи його таким чином. Авраам вірив у Бога настільки, що був готовий принести свого єдиного сина в жертву. За це Бог сприяв розквіту та помноженню його роду.

Господь обіцяв синам Авраама, а саме Ісаку і його сину Якову, Ханаанські землі, проте вони не мали земель у центрі Ханаанського краю, а тому їм доводилося блукати у пошуках обітованої землі, аж поки Якову не явився Господь, коли він ішов із Беер-Шеви до Харану, який пообіцяв йому землю, на якій він заснув. Він пішов до свого брата Лавана, щоб вибрати собі

жінку, проте за неї провів там чотирнадцять років у рабстві. У книзі “Буття” показано, що Господь наказував Ісаку і Якову шукати дружин не серед народів, серед яких вони жили, їм доводилося багато подорожувати. Науковці [35, с 6] логічно пояснити це видається доцільним лише тим, що не всім людям, навіть із роду Авраама судилося стати частиною Богообраного народу, тому під час мандрівок деякі з них ішли своїми власними шляхами.

Далі йдеться про сина Якова, або як його назвав Господь – Ізраїля, Йосипа та його відносини з братами і про те як вони його продали в рабство до краю Єгипетського через заздрість та ненависть, адже він був улюбленим сином Ізраїля. Після того як Йосип розтлумачив Імператорові Єгипту віщі сні про майбутній голод у країні, правитель поставив його на чолі усього Єгипту і передав йому свої повноваження. Коли настав голод, сини Якова вирушили до Єгипту, щоб попросити у фараона хліба. Брати впізнали Йосипа, а Яків, дізнавшись про те, що його син живий, пішов до Єгипетського краю з ним зустрітися.

Закінчується книга “Буття” передсмертною обіцянкою Йосипа своїм дітям про те, що Бог про них обов’язково згадає і виведе їх із краю Єгипетського.

У книзі “Буття” розповідається про початок історії людства та початок існування богообраного народу і його патріархів. Спочатку оповідь дуже узагальнена, але поступово увага зміщується на окремих людей та окремі географічні території. Доцільним буде зауважити, що значення книги “Буття” полягає в тому, що вона закладає основу розуміння людиною принципів створення світу, містить інформацію про гріхопадіння перших людей, що пояснює той факт, що вони не безсмертні і встановлює спокутування гріхів для отримання вічного життя як мети життя людини.

1.3.2. Книга “Вихід”. У книзі описується виконання Богом обітниці щодо виходу ізраїльського народу з Єгипту. Книга починається із зазначення імен синів Якова, що оселилися в Єгипті. Після Йосипа у Єгипті з’явився новий фараон, проте, він не був прихильним до ізраїльтян, оскільки “стали

вони надзвичайно сильні. І наповнився ними той край” (Вих 1 : 7). Фараон боявся, що ізраїльтяни можуть приєднатися до його ворогів, тому він запровадив податки і таким чином почався гніт ізраїльського народу.

Більше того, фараон наказав бабам-сповитухам вбивати всіх новонароджених хлопчиків. Далі йдеться про те, як Левієва дочка народила сина, вона переховувала його три місяці, після чого поклала у скриньку і залишила в очереті. Немовля знайшла дочка фараона і змилостивилися над ним. Оскільки витягли його з води, то назвали хлопчика Мойсей.

Коли Мойсей став дорослим, він побачив, як ставилися єгиптяни до євреїв. Одного разу він убив єгиптянина за те, що він бив єврея, через що був змушений втекти до мідіянського краю. Там йому з’явився Господь і наказав йому зібрати всіх старших синів Ізраїлевих та розповісти їм про те, що Бог виведе їх з краю Єгипетського, а якщо фараон не дозволить їм піти: *“І Я витягну Свою руку, та й поб'ю Єгипет усіма чудами Моїми, що вчиню серед нього, а потому він відпустить вас”* (Вих 3:20). Мойсей висловив припущення про те, що йому не повірять ані його брати, ні, тим більше, фараон, тож Господь наділив його можливістю творити деякі чудеса, одним з яких було перетворення усіх річок Єгипту на кров.

Проте, фараон не відпустив ізраїльський народ. За відмову Господь пригрозив наслати жаб, а потім мух на Єгипетський край, але і це не переконало фараона. Після цього уся худоба єгиптян загинула, надалі, Господь наслав сарану на єгиптян, потім він зробив щоб у єгиптян загинуло все перворідне (і люди і тварини). Після цього Господь розповідає, які обряди повинні виконати ізраїльтяни до Пасхи Господньої і як оформити подвір'я, щоб Господь не згубив їхнє перворідне.

Народ ізраїльський вийшов з Єгипту і вирушив до пустелі. Господь розповідає Мойсею, за якими законами й уставами повинні жити ізраїльтяни. Він наказує обраному народу отаборитися в пустелі, щоб фараону здалося, що вони заблукали в пустелі і щоб він організував погоню за ними для ще більшого звеличення Господа, укріплення віри ізраїльтян і для того щоб

єгиптяни повірили у те, що він – Бог. Задумане справдилося і цього разу Господь вирішив випробувати обраний народ. Після випробування вони рушили далі пустелею.

Після виходу ізраїльтян з пустелі, Мойсей проголошує закони Божі. У книзі “Вихід” вони умовно розподілені на три групи: моральний, обрядовий, громадянський [34, с. 29]. Моральний закон містить у собі найбільш важливі і найпростіші принципи поведінки, які є очевидно важливими для дотримання і додаткового проголошення не потребують. Моральний закон існує у формі десяти заповідей. Обрядовий закон визначає форми поклоніння і служіння Богу, в ньому також зазначені свята та види і способи здійснення жертвоприношень. Громадянський закон регулює матеріальні відносини між ізраїльтянами.

Мойсей виконував роль правителя та судді над народом, проте Мойсеїв тесть запропонував передати народу закони Божі та призначити суддів серед народу. Далі подано власне закони і настанови Божі, після чого Господь призначив своїх священників. Але ізраїльтяни знов почали створювати собі інших богів, чим розгнівали Господа. Проте, Бог їх вибачив завдяки зусиллям Мойсея. Відбувається розподіл праці. Далі подається опис одягу священників: *“І поробили вони на подолку шати гранатові яблука з блакиті, і пурпуру та з суканої червені”* (Вих 38 : 24). Подається опис місць священнослужінь і жертовників: *“І зробив він кадильного жертівника з акаційного дерева, лікоть довжина його, і лікоть ширина його”* (Вих 37 : 25).

Таким чином, у книзі “Вихід” описано початок пригнічення ізраїльського народу, подано інформацію про народження Мойсея, який став пророком Божим і вивів богообраний народ з Єгипту. Подається опис кар Господніх, яких зазнав Єгипет через небажання фараона відпустити ізраїльтян. Викладаються перші закони Божі, які повідомляє народу Мойсей, описано появу судової системи у ізраїльтян, загалом, описано процес становлення величної нації [37]. Вихід ізраїльтян з Єгипту можна сприймати як початок формування їх національної свідомості, звільнення від рабства

фізично і духовне звільнення від гріховного життя [12]. Цінність цієї книги полягає у тому, що у ній, крім законів, подається опис місць для священнослужінь і принципи їх обладнання, що зумовлює насиченість тексту конфесійною лексикою.

1.3.3. Книга “Левит”. Книга отримала свою назву з тієї причини, що у ній містяться закони та настанови для священників-левитів [45]. Вона має здебільшого законодавчий характер. У ній зафіксовано догми, закони, та настанови Божі, які дав Мойсею Господь на горі Сінай. У цій книзі описується становлення “теократії” – правління Бога над народом. Таким чином, у розділах 1-7 описують види гріхів та протиправних дій і види спокутування цих гріхів і, відповідно, види жертв та правила їх приношення. Варто також зазначити, що така велика увага жертвоприношенням приділяється не лише тому, що з їх допомогою можна спокутувати гріхи, а й тому, що це спосіб наблизитися до Господа [27], намагання повернути обітоване вічне життя після смерті.

У розділах 8-10 подаються правила, закони і настанови для священників. Зважаючи на це, доцільно було б припустити, що для цього можна було б створити окрему книгу, проте з цією інформацією може ознайомитися кожен віруючий, з чого можемо зробити висновок про те, що ця частина не випадково присутня у книзі, аби люди знали яким чином має відбуватися служіння Богу, що це значить і навіщо це потрібно.

Далі розповідається про те, що ізраїльтянам можна їсти, а що – ні, іншими словами – що є чистим, або навпаки – нечистим для них. Це стосується тварин, птиці та риби. У розділі 12 розповідається про те, що після народження дитини жінка певний час є нечистою і не може доторкатися до святощів. Терміни “очищення” жінки різняться, в залежності від статі дитини.

У розділах 13-19 розповідається про різні хвороби і даються інструкції про те, як діяти в тому чи іншому випадку. У наступній частині оповіді знову йдеться про закони і настанови Божі. Наприклад, худобу можна вбивати

лише як мирну жертву Богу, їсти кров худоби заборонялося, акцентувалася на тому, що потрібно поважати батьків тощо. Подальші настанови стосуються взаємовідносин між людьми: між батьками і дітьми, чоловіком і дружиною тощо. Також подано інформацію про покарання, яке тягне за собою невиконання настанов.

У розділах 21-27 розповідається про особливості проведення священиками богослужінь та обрядів. У розділі 23 описуються свята Господні. Зазначено також, що людина має працювати шість днів, а в суботу має відпочивати, ізраїльтяни повинні були шість років засівати поле, а сьомого року не засівати поле і дати землі відпочити. У розділі 25 описано правила регулювання економічних відносин між людьми. Так, наприклад, пасовисько не можна продавати – воно загальне для користування, якщо людина збідніла і хоче працювати на іншу людину, то його роботодавець не повинен ставитися до працівника, як до раба.

В останніх розділах ідеться про важливість виконання законів Божих і говориться про наслідки їх невиконання.

Варто зауважити, що книга “Левит” містить у собі закони Божі як щодо богослужінь, так і щодо повсякденного життя людей: принципи обробки землі, правила вживання їжі, взаємовідносини між роботодавцем і наймитом.

З огляду на той факт, що книга “Левит” містить у собі значну кількість правил та законів і за суттю сама є законом, ця книга представляє особливий інтерес для дослідження, адже у ній використовується маркована лексика конфесійного стилю.

1.3.4. Книга “Числа”. У першому розділі подається перелік імен народу Божого, саме тому книга отримала таку назву. У ній розповідається про блукання народу у пустелі впродовж сорока років. У першому розділі перелічується богообраний народ. У другому – Бог обирає своїх служителів – Левитів – перворідних серед ізраїльтян, зазначаючи, що коли він згубив усе перворідне в Єгипті, все перворідне серед ізраїльтян було присвячене йому, тому це люди Божі і мають йому служити.

Далі розповідається про підготовку до подорожі пустелею, а саме про те, як потрібно транспортувати “Святеє Святих” (Числ 4 : 4). Господь розподіляє обов’язки служіння серед Левитів. Так, наприклад Кегатовий рід повинен носити Святеє Святих; Гершонові роди мають носити речі, потрібні для служб; Мерарієві сини зобов’язані проводити служби [2].

У наступних розділах розповідається про закони подружнього життя та стосунки чоловіка і дружини, а також про те, як людина може стати священнослужителем, що для цього потрібно і яких правил важливо дотримуватися. Після цього надається опис жертв та підношень, які здійснювали священнослужителі і подається інформація про їх очищення та освячення Богом.

Господь керував життям людей у пустелі: вирішував коли їм зупинитися, коли рушати далі, говорив коли і які свята святкувати. Для сповіщення народу про те, що потрібно вирушати чи зупинитися було творено сурми.

Далі Господь відправив людей, щоб ті розвідали про Ханаанський край, до якого прямували ізраїльтяни. Посланці повернулися через сорок днів і розповіли про те, що край цей дуже багатий – *“тече молоком та медом”* (Числ 14 : 8), але живуть там нащадки велетнів, там живе багато людей і міста добре укріплені. Після такої звістки богообраний народ вкотре засумнівався у своєму Богові, вони не вірили в те, що зможуть оселитися у цьому краї. Звичайно, Господь був розчарований у народіві і хотів його винищити, проте, як слушно зауважив Мойсей, це б підірвало його авторитет, оскільки це виглядало б так, ніби Господь не зміг виконати свою обіцянку, дану народу і тому згубив його у пустелі. Таким чином, загинули лише посланці, які змусили народ думати, що вони ніколи не зможуть оселитися в обітованому краї. У якості кари за зневагу Господь прирік народ на блукання пустелею протягом сорока років. Деякі люди вирішили самотійно піти до обітованого краю, але як і попереджав Мойсей, Бога з ними не було і вони загинули від меча жителів Ханаанського краю.

Пізніше народ знову починає нарікати на те, що їх вивели з Єгипту, оскільки у них не було води. Господь знову здійснює чудо і дає їм воду. Потім ідеться про перемогу над царем Араду. У розділі 26 подається інформація про друге перелічення народу. Після цього знову подається роз'яснення щодо жертвоприношень та свят, а також даються правила складання обітниць служіння Богу. Далі описується війна з Мідіяном та захоплення мідіянських земель. Полоненими взяли жінок і дітей. Жінок, які уже були одружені, було наказано вбити, як і дітей-хлопчиків, а молодих жінок залишити для ізраїльтян як дружин. Ізраїльтяни ішли далі і завойовували все більше територій, матеріальні блага, а землі ділили за Божим наказом.

У книзі описано очікування Господа від обраного народу і те як він виправдовував їх або навпаки [28], описано сорокарічний період блукання ізраїльтян пустелею, зазначено причини цього, наведено конкретні приклади того, як народ постійно сумнівався в істинності свого Бога, як за це були покарані його представники.

Перепис ізраїльського народу міститься у книзі не випадково, це ніби підтвердження виконання Господом обіцянки помножити обраний народ [47]. Таким чином, книзі міститься надзвичайно велика кількість імен та власних назв. Причинами цього є те, що тут наведено два перелічення народу і достатньо детально описані його переміщення, місця зупинки, місця здійснення чудес Господом, назви родів і племен. У книзі також є вкраплення законів, такі як, наприклад, різні види жертвоприношень, правила складання обітниць, принципи взаємовідносин між людьми, а також багато правил проведення ритуалів та церемоній, що, в свою чергу, спричинило наявність великої кількості назв предметів, необхідних для цих церемоній.

1.3.5. Книга “Повторення Закону”. Починається книга з того, що сорокового року одинадцятого місяця Мойсей після чергової перемоги над царями роз'яснював народу закони Божі. Оскільки чисельність ізраїльського народу збільшилася і Мойсею було складно управляти народом та бути

суддею над усім народом, він ініціює створення судової системи. Народ ставиться до цієї ідеї схвально. Мойсей також бере на себе обов'язки судді останньої інстанції.

Події книги відбуваються за сорок днів до входу ізраїльського народу, сповненого страху і сумнівів, на обітовану землю, тому повторення закону є важливим на даному етапі [13]. Таким чином, Мойсей нагадує ізраїльтянам про порушення ними наказів Божих, про те, як вони в ньому сумнівалися, після того як повернулися посланці, що розвідали обітований край. Він нагадує про наслідки їх непокори, про реакцію Господа на ці дії. Потім Мойсей розповідає про їх подальшу мандрівку пустелею, про їх перемоги, які були спричинені дотриманням наказів Господа. Мойсей також детально розповідає про землі, які були надані тому чи іншому роду. Далі він знову застерігає народ від відступництва і наголошує на тому, що не можна створювати собі Богів чи ідолів, але при цьому зазначає, що якщо людина після скоєння такого гріха буде щиро шукати Бога, то він відкликнеться. Нагадує Мойсей також про святість суботи і важливість прививати дітям любов до Бога.

У книзі присутні спогади про минулі події та наслідки відступництва від законів і настанов Божих, особливу увагу приділено опису могутності Бога. Мойсей розповідає народу як потрібно діяти після прибуття до обітованого краю і наголошує на тому, що ці вказівки потрібно виконувати точно, нічого не додаючи і не прибираючи.

Далі знову зазначається, що можна вживати в їжу, а що заборонено. Божим законом також регулюються матеріальні відносини між людьми – за законом Божим між людьми, особливо родинами, повинна існувати взаємодопомога. Також визначаються взаємовідносини між господарем і рабом. Після цього знову описуються свята, зазначаються дні та правила їх святкування, особливо Пасхи. Зазначаються також принципи вирішення спорів та конфліктів і якщо виникають складнощі, людина має звернутися до священників-Левитів.

Далі викладено принципи поведінки царя, якого обирає Господь. Йдеться про те, що він не повинен мати надто багато золота, срібла чи жінок. Священники, у свою чергу, мають жити тим, що їм дає народ, вони не повинні мати майнового спадку.

Далі у законі зазначається, що якщо людина скоїла вбивство ненавмисно і втекла до якогось міста, то за нею не повинні влаштовувати погоню, якщо ж людина мала злий умисел, тоді цю людину повинні знайти і передати в руки *“месника крови”* (Повт 19 : 11), який має убити цю людину. Лжесвідчення також мало каратися смертю.

Межі земельної ділянки, отриманої у спадок від предків, не можна було переміщувати. У наступних розділах книги йдеться про правила ведення війни та правила захоплення полонених і поводження з ними. Опис переходить на сімейні відносини, а саме між чоловіком та жінкою, а далі йдеться про відносини між батьками та дітьми. Зазначається, що якщо дитина не слухається батьків і живе не за законом Божим, вона має бути забита старшими народу. Описуються також види покарань за подружню зраду, заклеп на дружину, за зґвалтування, за зраду нареченому тощо.

Далі у книзі говориться про те, що чужинцям забороняється відвідувати збори Господні. Мойсей також передбачає майбутнє пророцьке служіння Христове. Після цього викладається промова Мойсея про важливість дотримання законів Божих, він дає додаткові настанови і говорить про те, що Йордан йому вже не судилося перейти.

Загалом, у книзі *“Повторення Закону”* не відбувається особливо багато подій, як і в книзі *“Левит”*, проте вона є повторенням закону Божого, переданого через Мойсея ізраїльському народу, але, крім цього, у книзі міститься багато доповнень, що стосуються відносин між людьми: як матеріальних так і морально-етичних. деталізуються правила покарань за порушення Божих законів. З книги дізнаємося про правила ведення війни, правила поводження з полоненими та чужоземцями, а також про свята, обряди і жертвоприношення.

Відмінністю від книги “Левит” є те, що у “Повторенні Закону” відсутня інформація про принципи оформлення храмів чи про одяг священнослужителів, у ній наведені більш деталізовані закони, описані окремі випадки, пояснено причини їх застосування [36]. Ця книга регулює соціальні відносини між чоловіком та жінкою, батьками і дітьми, братами, між господарем і рабом, людиною і громадою, людиною і Богом. Ці закони повторює для народу Мойсей і після цього у власній промові наголошує на важливості їх виконання. Зазначає, що той, хто їх виконує, буде благословенним, а хто ні – буде проклятим, наводить приклади з минулого народу про те, як народ не дотримувався законів Божих і як був покараний. Нагадує він і про те, що ізраїльтяни повинні бути вдячними Господу за те, що той вивів їх із Єгипту на обітовану землю, а наприкінці промови – благословляє священників-Левитів.

Висновки за розділом 1

1. Хоча існують різні моделі фахової компетентності перекладача, однак усі з них включають екстралінгвістичну субкомпетентність, до складу якої входять фонові та предметні знання. Серед компонентів фонових знань помітне місце займають конфесійні, тобто ті, що тим чи іншим чином потребують усвідомлення структури та змісту Біблії, зокрема, Старого Заповіту. Згадані чинники мають враховуватися у навчанні майбутніх перекладачів.
2. Зміст Старого Заповіту ґрунтується на взаємовідносинах Бога та обраного народу. До його структури входять “П’ятикнижжя Мойсеєве” (*Pentateuch*), “Книги історичні” (*Historical books*), “Книги навчальні” (*Wisdom books*) та “Книги пророцькі” (“Головні пророки” (*Major prophets*), “Інші пророки” (*Minor prophets*)). Матеріалом для дослідження було вибрано “П’ятикнижжя Мойсеєве” (*Pentateuch*), яке включає п’ять книг: “Буття” (*Genesis*), “Вихід”

(*Exodus*), “Левит” (*Leviticus*), “Числа” (*Numbers*), “Повторення закону” (*Deuteronomy*).

РОЗДІЛ 2

ЛІНГВІСТИЧНІ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ КОНФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИКИ

2.1. Конфесійний стиль та переклади Біблії як засоби його формування

Для визначення особливостей та принципів перекладу конфесійної лексики, видається доцільним дати визначення поняття “конфесійний стиль”. На думку дослідників [9, с. 91], конфесійний стиль можна розглядати як інструмент реалізації культово-професійних потреб священнослужителів різних рангів, який одночасно забезпечує їх спілкування з віруючими людьми.

Проте однорідність термінології при вивченні особливостей конфесійного стилю на сучасному етапі відсутня.

Так, наприклад, деякі автори замість поняття конфесійний стиль пропонують розглядати поняття “конфесійний дискурс”, який вони тлумачать як релігійний текст у ситуації реального спілкування [22, с. 119]. Такий підхід видається раціональним, оскільки “конфесійний дискурс” видається поняттям більш конкретним, ніж “конфесійний стиль” і може служити матеріалом дослідження.

Інші дослідники вважають за доцільне використовувати поняття “релігійний стиль”, оскільки, на їхню думку, воно вказує на сферу вживання цього функціонального типу мовлення [22, с. 20].

Незважаючи на достатню обґрунтованість згаданих підходів, в даній роботі ми використовуємо більш традиційний термін “конфесійний стиль”, з огляду на більш поширене вживання цього терміна дослідниками у сфері, що розглядається (див., наприклад, праці [Н. Бабич; П.С.Дудік; Н.Дзюбишина-Мельник; В. Німчук; Л.Мацько]).

Оскільки конфесійний стиль реалізується в релігійних текстах і формується на їх основі, виникає необхідність розглянути історію перекладів

Біблії, а зважаючи на те, що об'єктом дослідження є конфесійна лексика у перекладах Біблії українською та англійською мовами, доцільно розглядати історію перекладів Біблії саме цими мовами.

Що стосується перекладів Біблії на теренах України, то одним із найавторитетніших перекладів Біблії вважається Острозька Біблія і, хоча, перекладена вона була не українською, а церковнослов'янською мовою, її поява зумовила здійснення численних передруків цієї Біблії, адже вона містила “інформацію про біблійну історію та засади християнського віровчення” [10, с. 126]. Цей переклад викликав появу великої кількості перекладів уже українською мовою.

Якщо говорити про переклади Біблії власне українською мовою, та її конфесійний стиль зокрема, то, як зазначають дослідники, розвиток конфесійного стилю в українській мові можна поділити на два періоди – 1) 60 р.р. XIX ст. – 30 р.р. XX ст.; 2) друга половина XX ст до сучасності [21]. Проте, з'являтися переклади Біблії українською мовою почали дещо раніше і, відповідно, виходячи з того, що саме вони є засобами формування конфесійного стилю, ці переклади стали основою створення і розвитку конфесійного стилю української мови.

Першим повним перекладом Біблії українською мовою вважається переклад, який виконали П. Куліш, І. Нечуй-Левицький та І. Пулюй, і який було опубліковано у Відні 1903 року. Автори перекладу звернулися до використання засобів живої української мови, проте транскодування власних назв та імен вони запозичили з масоретської редакції Біблії [6, с. 107-108]. Вживання у перекладі засобів живої української мови зробило його зрозумілим для народу, проте певним чином порушувало високий стиль Біблії.

Так, наприклад, переклад П. Куліша зазнав критики з боку І. Огієнка саме за використання народної мови та церковнослов'янізмів, що робило його “ненауковим”. Також важливим є те, що П. Куліш перекладав не з

оригінальних мов, а з російського перекладу. Варто зазначити ще і той факт, що його перекладу бракувало наближеності до оригіналу [25, с. 15].

І. Огієнко, у свою чергу, здійснив другий повний переклад Біблії українською мовою в 1921-1941 рр. Особливістю цього перекладу було те, що його було здійснено з оригінальних мов, проте транскодування власних імен та назв також було запозичено з масоретської редакції Біблії [5, с. 108]. Варто також зазначити, що важливою рисою цього перекладу є бездоганне використання української літературної мови, добір власне українських лексичних одиниць, тропів та парафраз [16, с. 90]. Оскільки переклад було здійснено з оригінальних мов, видається доцільним вважати його більш достовірним.

Неможливо також не погодитися з влучністю вимог І. Огієнка до перекладу Біблії, важливість яких підкреслює О. Дзера, а саме: використання синоніміки Біблії для збагачення української мови, використання метричного вірша та недопустимість вживання просторіч [7, с. 218]. Неможливо залишити без уваги той факт, що переклад І.Огієнка є наближеним до оригіналу, але не буквальним, оскільки в ньому використовуються власне українські лексичні одиниці, парафрази та тропи, що зумовлює доцільність його аналізу.

Що стосується перекладів Біблії англійською мовою, першим таким перекладом є переклад Дж. Уікліфа англійською мовою з латини у 1377-1380 рр. Цей переклад є цілком буквальним [15, с. 40]. Буквалізм не дозволив зробити Біблію зрозумілою англійському народу, проте він зумовив появу інших перекладів англійською мовою.

У свою чергу, Уільям Тіндейл, здійснив переклад Біблії у 1320 році, а вперше його було надруковано у 1454 р. Його переклад відрізняється точністю, красою мови та зрозумілістю, якої Тіндейл намагався досягнути, підбираючи найбільш стандартизовані відповідники, які були б зрозумілі усім, адже, на той час, в Англії використовувалися дуже багато діалектів.

Проте, великого впливу чи використання цей переклад так і не набув, оскільки не був визнаний владою через “просторічність мови”.

Чотири століття тому, у 1611 році, була надрукована Біблія короля Якова, яка і на сьогодні залишається однією з найвпливовіших книг англійською мовою [50]. Біблія короля Якова вважалася загальноприйнятою з середини 17 ст. до початку 20 ст. Її появу зумовило те, що Велика Біблія, дозволена Генріхом VIII, містила в собі деякі суперечності. Женевська Біблія, яка вперше була видана в Англії у 1576 році, не була визнана короною і широкої популярності не набула [43]. Метою створення нової Біблії було об'єднання народу.

Біблію Короля Якова було створено на основі перекладів з івриту та грецької мови, а також використовувалися англійські переклади Біблії, включаючи переклад У. Тіндейла. Саме це зумовило той факт, що Біблія короля Якова була ближчою до оригіналу. Перекладачі також намагалися наслідувати ритмічну структуру та стиль оригіналу [43].

Біблія короля Якова дуже наближена до оригіналу, проте цей переклад не є цілком буквальним, що підтверджується наявністю заміन граматичних форм та частин мови в оригіналі [44]. Таким чином, Біблія короля Якова була першим загальновизнаним перекладом Біблії, здійсненим з оригінальних мов, проте без надмірного буквалізму.

Із усього вищезазначеного можна зробити висновок про те, що переклади Біблії безсумнівно складають важливу частку літературної спадщини як України, так і Англії. Деякі з них є буквальними і перенасиченими релігійною термінологією, деякі спрямовані на адресата і в них використовується жива мова, одиниці якої стають стилістично маркованими. Переклади, що містять власне релігійні терміни або ж стилістично марковані лексичні одиниці, які пов'язані з конфесійним стилем, але не відображають релігійні поняття безпосередньо і є засобами формування конфесійного стилю.

2.2 Лексичні та перекладознавчі характеристики конфесійного стилю

Для порівняння способів передачі відповідних одиниць конфесійної лексики, виникає необхідність у їх попередній лексико-семантичній класифікації. Розглянемо деякі існуючі на сьогодні типології.

Н. Я. Дзюбишина Мельник виділяє два типи конфесійної лексики: лексика, яка позначає безпосередньо поняття християнської віри (янгол, Бог тощо); лексика, яка за стилем пов'язана з конфесійним стилем, але не відображає релігійних понять (небеса, благодать тощо) [8, с. 10]. Для цілей нашого дослідження дана класифікація видається надто загальною, тому звернемося й до типології інших авторів.

П.С.Дудик пропонує такі групи конфесійної лексики: загальні, основоположні поняття, назви рангів священнослужителів, назви таїнств та обрядів, назви постів, назви різних конфесійних реалій, деякі поняття неправославних релігій [9].

Ю.В.Осінчук приділяє увагу безпосередньо вивченню назв богослужінь та обрядів [19], які часто вживаються у релігійних текстах.

Н.В.Пуряєва, у свою чергу, здійснила спробу класифікації конфесійної лексики за “предметно-тематичними групами”, перелік яких виглядає наступним чином: назви осіб, задіяних в богослужінні; предмети, що використовуються в богослужінні, їхні частини та різновиди, що розпадаються на три підгрупи: назви речей, що використовуються при богослужінні; назви предметів одягу священнослужителів; назви священних книг; дії, які є частиною церковних обрядів; місце проведення богослужіння та його частини, часові характеристики проведення богослужіння (день, тиждень) [23].

С.В.Первухіна, яка безпосередньо досліджує номінації Ісуса Христа, виділяє такі тематичні групи: божественна сутність Ісуса Христа; його людська сутність; емотивні семи: сила, захист, мудрість, надійність, управління, служіння [20, с. 72].

З цих сем особливий інтерес викликають лексеми, що відображають Божественну сутність Ісуса Христа та його людську природу.

Після вивчення лексично-семантичних груп конфесійної лексики, виникає необхідність визначити їх лексичні особливості. За результатами аналізу робіт, що відносяться до проблематики нашого дослідження [17], до засобів стилетворення конфесійного стилю відносяться: маркована лексика: (*Ісус, Пасха, Великдень, пророк, Месія, гріх* тощо); “мікростилістими словотвірного характеру”: *пресвітлий, лжепророк* тощо; складні слова: *чудотворець, триєдиний, Богоявлення, чоловіколюбний*; фразеологія: *Тайна вечеря, судний день*; слова, що мають конфесійну конотацію: *чаша – доля, хліб – тіло Христа, вино – кров Христа*; церковнослов'янізми: *уповати, блаженний, сотворити* [17, с. 228].

П. С. Дудик також підкреслює, що конфесійному стилю притаманне використання церковнослов'янізмів, лексики високого стилю, архаїзмів [9, с. 91]. Архаїзми та церковнослов'янізми використовуються у конфесійному стилі з метою надання тексту урочистості.

Таким чином, враховуючи викладене вище, можна узагальнити, що перекладам Біблії і, відповідно, конфесійному стилю, оскільки він значною мірою формується на основі культових релігійних текстів, притаманні такі лексико-семантичні групи номінацій: назви осіб задіяних в богослужінні; назви предметів, що використовуються в богослужінні; часові характеристики богослужіння; місця проведення богослужіння; групи лексики, що стосується безпосередньо Бога: його божественна і людська сутність; назви священних книг; назви предметів одягу культових осіб, тощо. Крім того, у перекладах Біблії використовується маркована лексика, що є притаманною саме конфесійному стилю; складні слова; перифрази, що надають тексту піднесеності, величності й образності; архаїзми та церковнослов'янізми, що також надають тексту урочистості; фразеологія і власні назви.

Власні назви (імена, географічні назви, назви народів тощо) відіграють дуже важливу роль при перекладі текстів конфесійного стилю, “становлять величезну частину ономастичної лексики” [1, с. 14], причому їх передача є багатоаспектною проблемою. Наприклад, деякі дослідники відносять такі одиниці, як *Царство Боже*, *Отець Небесний* до сфери ономастики, оскільки вони, на їхню думку, виконують номінативно-диференційну функцію. Такі оніми часто мають ще й емоційно-оцінні конотації: *Каїн*, *Іуда* [4, с. 8]. Онім *Каїн* має негативну емоційно-оцінну конотацію – вбивця брата, він є втіленням жорстокості. Онім *Іуда* також має негативну емоційно-оцінну конотацію – зрадник.

Чимало дослідників також наголошують на частотності перифразу у релігійних текстах і перекладах Біблії зокрема. Перифраз визначається як номінативна стилістична одиниця, що характеризується описовістю та співвіднесеністю з іншим словом, а також образністю [26, с. 80]. Наприклад, Т.Г.Шевченко використовує перифраз “*Адамові діти*” на позначення людей [26, с. 87]. Іншими прикладами перифразу можуть бути такі фрагменти: “Ви — сіль землі. Коли сіль ізвітріє, то чим насолити її? Не придасться вона вже нінащо, хіба щоб надвір була висипана та потоптана людьми” [8]. Перифраз відрізняється впізнаваністю носіями цільової культури, так, наприклад, уже згаданий перифраз “*Адамові діти*” буде зрозумілим усім носіям християнської культури.

Усі п’ять книг “П’ятикнижжя Мойсеевого”, розглянуті вище (див. розділ 1), насичені власними назвами, частотність яких у біблійних алюзіях, зокрема тих, що ґрунтуються на Старому Заповіті, є дуже високою, наприклад, *Вавилон (Babel)*, *Авель (Abel)*, *Аврам (Abram)*, *Авраам (Abraham)*, *Хорив* (Божа гора) (*Horeb*). Як очевидно з наведених прикладів, передача таких власних назв не може здійснюватися за принципами простого транскодування, оскільки їх передача з мови оригіналу (давньоєврейської) здійснювалася в різний час, різними перекладачами та на різні мови без урахування їх передачі в інших мовах й незалежно від інших перекладачів.

Внаслідок цього в перекладах на різні мови накопичились відмінності передачі одних і тих самих власних назв тексту оригіналу, що, у більшості випадків, унеможлиблюють їх транскодування з інших мов перекладу, а потребують чіткого знання написання відповідної власної назви у кожній з мов, задіяних у процес перекладу. Для забезпечення такого знання, відповідна інформація має бути включеною до змісту навчання майбутніх перекладачів, а також до відповідних довідкових матеріалів, які на даний момент відсутні. А для такого включення згадану інформацію спочатку слід узагальнити за результатами проведення цілеспрямованих розвідок. Вирішення такого завдання і склало зміст нашого подальшого дослідження.

Висновки за розділом 2

1. Переклади Біблії є важливим компонентом літературної системи як України, так і англомовного світу. Деякі з них є буквральними і перенасиченими релігійною термінологією, інші спрямовані на адресата і в них використовується жива мова, одиниці якої стають стилістично маркованими. Переклади, що містять власне релігійні терміни або ж стилістично марковані лексичні одиниці, які пов'язані з конфесійним стилем, але не відображають релігійні поняття безпосередньо і є засобами формування конфесійного стилю
2. Перекладам Біблії і, відповідно, конфесійному стилю, притаманні такі лексико-семантичні групи номінацій як назви священних книг, а також осіб і предметів, задіяних в богослужінні; його часові і просторові характеристики; групи лексики, що стосується безпосередньо Божественної сутності. Крім того, у перекладах Біблії використовується маркована лексика, притаманна конфесійному стилю; складні слова; перифрази, що надають тексту піднесеності, величності й образності; архаїзми та церковнослов'янізми, що також надають тексту урочистості; фразеологія і власні назви.

3. Власні назви (імена, географічні назви, назви народів тощо) відіграють дуже важливу роль при перекладі текстів конфесійного стилю, причому їх передача є багатоаспектною проблемою. Деякі одиниці (*Царство Боже, Отець Небесний*) виконують номінативно-диференційну функцію. Вони часто реалізують функцію перифразу (*Адамові діти*). Усі п'ять книг "П'ятикнижжя Мойсеєвого" насичені власними назвами, частотність яких у біблійних алюзіях, зокрема тих, що ґрунтуються на Старому Заповіті, є дуже високою, однак передача біблійних англословних власних назв українською мовою пов'язана з низкою проблем.

4. Матеріалом дослідження було обрано власні назви, що вживаються у "П'ятикнижжі Мойсеєвому" (*Pentateuch*), а його метою – вивчення порівняльних характеристик передачі цих власних назв в англословних та українськомовних перекладах згаданої книги. Передача таких власних назв не може здійснюватися за принципами простого транскодування, оскільки їх передача з мови оригіналу (давньоєврейської) здійснювалася в різний час, різними перекладачами та на різні мови. Внаслідок цього в різномовних перекладах накопичились відмінності передачі одних і тих самих власних назв тексту оригіналу, що, у більшості випадків, потребують чіткого знання написання відповідної власної назви у кожній з мов, задіяних у процесі перекладу. Для забезпечення такого знання, відповідна інформація має бути включеною до змісту навчання майбутніх перекладачів, а також до відповідних довідкових матеріалів. Для одержання відповідних даних ми провели спеціальне дослідження, зміст якого викладено у наступному розділі.

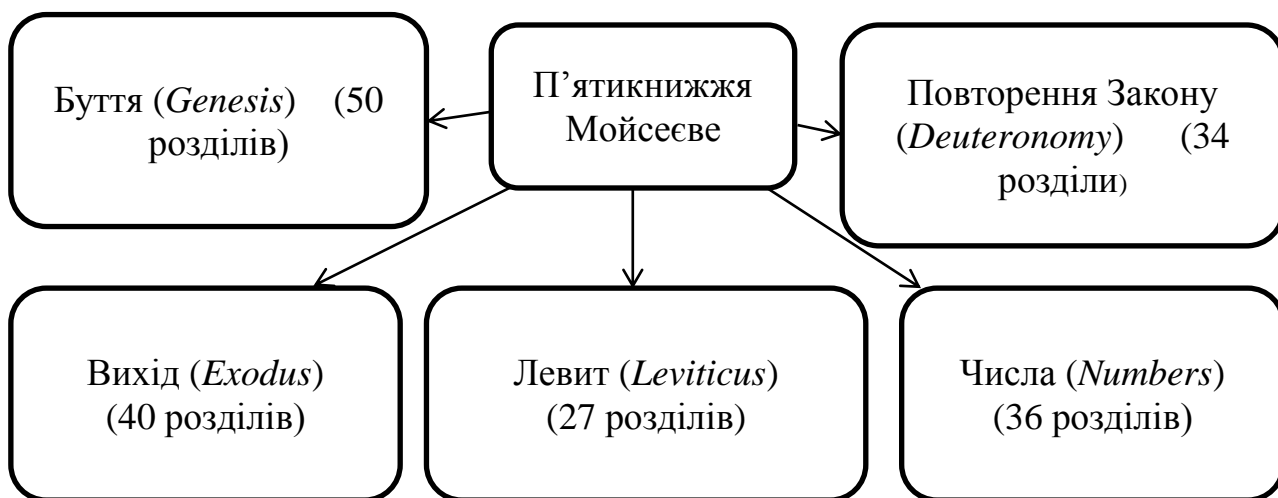
РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ПОРІВНЯЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕДАЧІ ВЛАСНИХ НАЗВ В ПЕРЕКЛАДАХ “П’ЯТИКНИЖЖЯ МОЙСЕЄВОГО” АНГЛІЙСЬКОЮ ТА УКРАЇНСЬКОЮ МОВАМИ

3.1. Відбір матеріалу дослідження

Як уже зазначалося раніше, матеріалом дослідження є 611 власних назв, вибраних з англословного [КJB] та українськомовного [БПО] перекладів “П’ятикнижжя Мойсеевого” Старого Заповіту. Перш ніж перейти до презентації матеріалу дослідження та його аналізу, видається доцільним нагадати його структуру.

Табл.3.1. Структура “П’ятикнижжя Мойсеевого”

За своїми значеннями відібрані для аналізу власні назви було розділено на лексико-семантичні групи. До першої увійшли імена, що відносяться до вищих сил – 19 одиниць (3%), які показано в таблиці 3.2. Умовні позначення книг, які використовуються у подальшому викладі: Бут – книга “Буття”, Gen – книга *Genesis*, Вих – книга “Вихід”, Exod – книга *Exodus*, Лев – книга “Левит”, Lev – книга *Leviticus*, Числ – книга “Числа”, Num – книга *Numbers*, Повт – книга “Повторення закону”, Deut – книга *Deuteronomy* (див. також підрозділ 1.3).

Табл. 3.2. Імена, що відносяться до вищих сил, вибрані з англомовного [KJB] та україномовного [БПО] перекладів “П’ятикнижжя Мойсеевого” Старого Заповіту.

Англійське слово	Українське слово
God (Gen 1:1)	Бог (Бут 1:1)
LORD (Gen 2:4)	Господь (Бут 2:4)
LORD God (Gen 2:4)	Господь Бог (Бут 2:4)
My spirit	Мій Дух (Бут 6:3)
The name of the LORD	Ймення Господнє (Бут 4:26)
The Spirit of God	Дух Божий (Числ 24:2)
LORD God of Israel	Господь, Бог Ізраїлів (Вих, 5:1)
LORD God of the Hebrews	Господь, Бог євреїв (Вих, 3:18)
The angel of the LORD	Ангол Господній (Бут 16:9)
Molech	Молох (божество моавитян і аммонітян) (Вих, 18:21)
Cherubims (Gen 3:24)	Херувим (Бут 3:24)
Almighty God	Бог Всемогутній (Бут 17:1)
LORD our God	Господь, Бог наш (Вих, 3:18)
High God	Бог Всевишній
I AM (<i>And God said unto Moses, I AM THAT I AM: and he said, Thus shalt thou say unto the children of Israel, I AM hath sent me unto you</i>)	Суций (Вих, 3:14) (<i>І сказав Бог Мойсееві: Я Той, що є. І сказав: Отак скажеш Ізраїлевим синам: Суций послав мене до вас</i>)
JEHOVAH [dʒɪˈhəʊvə] (<i>And I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, by the name of God Almighty, but by my name</i>	Господь (Вих, 6:3) (<i>І являвся Я Авраамові, Ісакові та Яковові Богом Всемогутнім, але Йменням Своім Господь Я не дався їм пізнати</i>)

JEHOVAH <i>was I not known to them)</i>	
LORD (<i>The LORD is a man of war: the LORD is his name</i>)	Єгова (Вих, 15:3) (<i>Господь Муж війни, Єгова Йому Ймення!</i>)
Beerlahairoi (з івр. пер. як <i>well of living</i>) (<i>Wherefore the well was called Beerlahairoi</i>)	Джерело Живого (Бут 16:14) (<i>Тому джерело було назване Джерело Живого</i>)
Baalpeor (<i>And Israel joined himself unto Baalpeor: and the anger of the LORD was kindled</i>) <i>against Israel.</i>	Пеорський Ваал (божество) (Числ 24:2) (<i>І Ізраїль приліпився був до пеорського Ваала. І запалав гнів Господній на Ізраїля.</i>)

Наступна лексико-семантична група (404 одиниці, 66,1%), включала імена осіб та назви народів. Деякі з перших показано в таблиці 3.3. Повний перелік наведено в Додатку А.

Табл. 3.3. Імена осіб, вибрані з англомовного [КJB] та україномовного [БПО] перекладів “П’ятикнижжя Мойсеевого” Старого Заповіту.

Англійське слово	Українське слово
Adam	Адам (Бут 2:16)
Eve	Єва (Бут 3:20)
Cain	Каїн (первісток Адама та Єви, рільник) (Бут 4:1)
Abel	Авель (молодший брат Каїна, вівчар) (Бут 4:2)
Enoch	Енох (син Каїна) (Бут 4:17)
Irad	Ірад (син Еноха) (Бут 4:18)
Mehujael	Мехуяїл (син Ірада) (Бут 4:18)
Methusael	Метушаїл (син Мехуяїла) (Бут 4:18)
Lamech	Ламех (син Метушаїла) (Бут 4:18)

Adah	Ада (жінка Ламеха) (Бут 4:19)
Zillah	Цілла (жінка Ламеха) (Бут 4:19)
Jabal	Явал (син Ламеха і Ади) (Бут 4:20)
Jubal	Ювал (брат Явала) (Бут 4:21)
Tubalcain	Тувалкаїн (син Ламеха і Цілли) (Бут 4:22)
Naamah	Ноема (сестра Тувалкаїна) (Бут 4:22)
Seth	Сиф (син Адама) (Бут 4:25)
Enos	Енош (син Сифа) (Бут 4:26)
Cainan	Кенан (син Еноша) (Бут 5:9)
Mahalaleel	Магалал'їл (син Кенана) (Бут 5:12)
Enoch	Енох (син Яреда) (Бут 5:21)

Деякі назви народів та їх представників подано в таблиці 3.4. Повний перелік – див. Додаток А.

Табл. 3.4. Деякі назви народів та їх представників, вибрані з англомовного [KJB] та україномовного [БПО] перекладів “П’ятикнижжя Мойсеєвого” Старого Заповіту.

Англійське слово	Українське слово
Ludim	луди (Бут 10:13)
Anamim	анами (Бут 10:13)
Lehabim	легави (Бут 10:13)
Naphtuhim	нафтухи (Бут 10:13)
Casluhim	каслухи (Бут 10:14)
Philistim	филистимляни (Бут 10:14)
Caphtorim	кафтори (Бут 10:14)
Pathrusim	патруси (Бут 10:14)
Jebusite	Евусеянин (Бут 10:16)
Amorite	Аморейянин (Бут 10:16)

Girgasite	Гіргашеянин (Бут 10:16)
Hivite	Хіввеянин (Бут 10:17)
Arkite	Аркеянин (Бут 10:17)
Sinite	Синеянин (Бут 10:17)
Arvadite	Арвадеянин (Бут 10:17)
Zemarite	Цемареянин (Бут 10:18)
Hamathite	Хаматеянин (Бут 10:18)
Rephaims	Рефаї (Бут 14:5)
Zuzims	Зузи (Бут 14:5)
Emims	Еми (Бут 14:5)

Загальна кількість географічних назв у вибірці складає 182 одиниці (30% загального обсягу вибірки). Деякі географічні назви, що включали назви країн, регіонів, населених пунктів, водойм, гір та рівнин подано в таблиці 3.5. Повний перелік – див. Додаток А.

Табл. 3.5. Деякі географічні назви, вибрані з англомовного [КJB] та україномовного [БПО] перекладів “П’ятикнижжя Мойсеевого” Старого Заповіту.

Англійське слово	Українське слово
Ethiopia	Етіопія (Бут 2:13)
Assyria	Ашшур (Бут 2:14)
Nod	Нод (країна на схід від Едену) (Бут 4:16)
Ellasar	Елласар (Бут 14:1)
Elam	Елам (Бут 14:1)
Eden	Еден (Бут 2:8)
Havilah	Хавіла (земля) (Бут 2:11)
Shinar	Шінеар (земля) (Бут 10:10)

Canaan	ханаанський край (Бут 11:31)
Siddim	Сіддім (долина)
Babel	Вавилон (місто) (Бут 10:10)
Gerar	Герар (місто) (Бут 10:19)
Gaza	Газа (місто) (Бут 10:19)
Sodom	Содом (місто) (Бут 10:19)
Gomorrhah	Гомора (місто) (Бут 10:19)
Pison	Пішон (річка в Едені) (Бут 2:11)
Gihon	Гіхон (річка в Едені) (Бут 2:13)
Hiddekel	Тигр (річка в Едені) (Бут 2:14)
Euphrates	Ефрат (річка в Едені) (Бут 2:14)

Частка інших власних назв, деякі з яких показано в таблиці 3.6, була незначною (біля 1%).

Табл. 3.6. Деякі інші власні назви, вибрані з англомовного [КJB] та україномовного [БПО] перекладів “П’ятикнижжя Мойсеевого” Старого Заповіту.

Англійське слово	Українське слово
Machpelah,	Махпела (печера) (Бут, 25:9)
Sitnah	Ситна (криниця) (Бут, 26:21)
Rehoboth	Реховот (криниця) (Бут, 26:22)
El elohe-Israel	Ел-Елогей-Ізраїль (жертівник) (Бут, 33:20)

З наведених вище даних можна зробити висновок про те, що у вибірці переважають імена осіб та назви населених пунктів. Зумовлено це тим, що у книзі “Буття” розповідається про створення ізраїльського народу, у книзі

“Вихід” – про його мандрування пустелею, а у книзі “Числа” – на початку і наприкінці проводиться перерахунок народу.

Після визначення матеріалу дослідження можна переходити до його аналізу, який викладено у наступному підрозділі.

3.2. Порівняльні особливості власних назв в перекладах “П’ятикнижжя Мойсеєвого” англійською та українською мовами

Принципи аналізу. Вживання літер *f, q, w, x* та *y* у відібраному корпусі лексичних одиниць не виявлено. Спостерігається систематичність у відповідності англійських та українських літер у таких парах: *a – a, d – d, k – k, l – л, m – м, n – н, o – o, p – п, r – р, t – т, v – в, а також*. Стосовно решти літер, а також диграфів *ch, sh, ph* та *th* існує певна варіативність, зміст якої розглядається далі.

3.2.1 Варіанти відповідності імен, що відносяться до вищих сил. Як уже зазначалося вище, до цієї лексико-семантичної групи належать 19 одиниць, із них: 14 одиниць було передано відповідниками, у 3 одиницях було виявлено частковий збіг, а ще по одному разу спостерігалися буквальний переклад та контекстуальна заміна.

Випадки словникових відповідників подано далі: *LORD – Господь* (Бут 2:4), *LORD God – Господь Бог* (Бут 2:4), *the Almighty God – Бог Всемогутній* (Бут 17:1), тобто, якщо порівняти два переклади, то одиниці є аналогічними за змістом. Проте, в цьому випадку є також приклади прийому генералізації, наприклад: *Jehovah – Господь* (Вих, 6:3) – автор українського перекладу передає той самий зміст, але не конкретизує саме ім’я Бога, або – навпаки: *LORD – Єгова* (Вих, 15:3). Можемо припустити, що така ситуація зумовлена бажанням автора зацікавити і заінтригувати читача, оскільки Господь своє ім’я називав лише обраним. Таким чином, І. Огієнко у шостому розділі книги “Вихід” ніби приховує ім’я Господа, а у п’ятнадцятому нарешті розкриває.

Далі доцільним видається приклад буквального перекладу, яким можна вважати варіанти перекладів: *My spirit* та *Мій Дух* (Бут 6:3), тобто словосполучення не зазнало жодних змін.

Набагато цікавішим є приклад контекстуальної заміни *Beerlahairoi* (з івр. пер. як *well of living*) як *Джерело Живого* (Бут 16:14) в українському тексті. Тобто перекладачі короля Якова, очевидно, просто транскодували власну назву, в той час, як І. Огієнко передав її зміст.

Якщо розглядати частковий збіг, то під цим поняттям розуміємо існування невеликої різниці у графічній формі слова: *Cherubim* – *Херувим* (Бут 3:24), *Molech* – *Молох* (божество моавитян і аммонітян) (Вих, 18:21), *Baalpeor* – *Ваал неорський* (божество) (Числ 25:3). Причинами таких змін у слові можуть бути різні стратегії транскодування власних назв або досягнення певних характеристик тексту перекладу, таких як мелодійність, ритмічність тощо.

3.2.2 Варіанти відповідності англійській літері “b” в українському тексті. Аналіз здійсненої нами вибірки показав наявність 86 випадків вживання літери “b” у англійських власних назвах, при цьому в 58 із них (що складає 67,4% від загальної кількості одиниць) їй відповідає українська літера “в”, а в 28 – літера “б”.

Із зазначених 58 одиниць розподіл між позиціями виглядає наступним чином: ініціальна позиція – 5 випадків (9%): *Benjamin* – *Веніамин* (син Рахілі) (Бут 35:24), *Beriah* – *Верія* (син Асира) (Бут 46:17); друга позиція – 11 випадків (19%): *Abel* – *Авель* (молодший брат Каїна) (Бут 4:2), *Abram* – *Аврам* (син Тераха) (Бут 11:27); третя позиція – 23 випадки (40%): *Jobab* – *Йовав* (син Йоктана) (Бут 10:29), *Babel* – *Вавилон* (місто) (Бут 10:10); четверта позиція – 6 випадків (10%): *Reuben* – *Рувим* (син Лії) (Бут 29:32), *Shobal* – *Шовал* (син Сеїра) (Бут 36:20); п'ята позиція – 8 випадків (14%): *Jacob* – *Яків* (син Ревеки і Ісака) (Бут 25:26), *Nadab* – *Надав* (син Аарона) (Вих, 6:23); шоста позиція – 4 випадки (6%): *Aholiab* – *Оголіав* (син Ахісамахів, Данового племені) (Вих, 38:23), *Shemeber* – *Шемеввер* (цар Цевоїму) (Бут 14:2); сьома

позиція – 1 випадок (2%): *Beersheba* – *Беер-Шева* (місто) (Бут 21:32). Отже, найчастотнішою (40%) для передачі даної англомовної літери як української літери “в” є третя позиція.

Серед 28 випадків відповідності англійської літери “b” українській літері “б” розподіл між позиціями виглядає наступним чином: ініціальна позиція – 22 випадки (77%): *Benammi* – *Бен-Аммі* (син Лота і його дочки) (Бут 19:38), *Bera (the king of Sodom)* – *Берай* (цар Содому) (Бут 14:2), *Bethuel* – *Бетуїл* (син Мілки і Нахора) (– Бут 22:22), *Beersheba* – *Беер-Шева* (Бут 21:32); третя позиція – 2 випадки (7%): *Adbeel* – *Адбеїл* (син Ізмаїла) (Бут 25:13), *Ezbon* – *Ецбон* (син Гада) (Бут 46:16); четверта позиція – 3 випадки (10%): *Eshban* – *Ешбан* (син Дішона) (Бут 36:26), *Ashbel* – *Ашбел* (син Веніяміна) (Бут 46:21), *Nahbi* – *Нахбі* (син Вофсіїв) (Числ 13:14); десята позиція – 1 випадок (3%): *Kirjatharba* *Кіріят-Арба* (поселення біля Хеврону) (Бут 23:1). Виходячи з викладеного вище, можна зробити висновок, що найчастотнішою (77%) для передачі англомовної літери “b” як української літери “б” є третя позиція.

Таким чином, у більшості випадків (67%), англійській літері “b” в українському варіанті відповідає літера “в”. Причинами такої відповідності є, можливо, бажання перекладача досягти милозвучності та мелодійності перекладу або, навпаки, уникнути небажаних для мови перекладу буквосполучень. Наприклад, замість того, щоб передати літеру “b” як українську літеру “б” в імені *Jobab*, автор перекладу передає її за допомогою української літери “в” Йовав (син Йоктана) (Бут 10:29), те ж саме стосується передачі назви міста (*Babel* – *Вавилон*) та інших власних назв, як, наприклад, *Shobal* – *Шовал* (син Сеїра) (Бут 36:20). З іншого боку, це може пояснюватися і невідомими нам особливостями вимови відповідних імен у мові оригіналу.

3.2.3 Варіанти відповідності англійській літері “c” в українському тексті. У вибірці зафіксовано всього 16 випадків вживання цієї літери, яка у 13 випадках (81,25%) відповідала українській літері “к”, а ще у трьох (18,75%) – літері “х”. Найчастіше (69%) дана літера стоїть на початку слова.

Що стосується відповідності англійської літери “с” українській літері “к”, то, у даному випадку, розподіл між позиціями відбувається таким чином: ініціальна позиція – 8 випадків (61,5%): *Cain* – Каїн (первісток Адама та Єви) (Бут 4:1), *Cainan* – Кенан (син Єноша) (Бут 5:9); друга позиція – 2 випадки (15,4%): *Accad* – Аккад (місто) (Бут 10:10), *Succoth* – Суккот (Числ 33:5); третя позиція – *Jacob* – Яків (син Ревеки і Ісака) (Бут 25:26), *Accad* – Аккад (місто) (Бут 10:10), *Succoth* – Суккот (Числ 33:5).

Випадків відповідності англійської літери “с” за українській літері “х” у вибірці лише три і всі вони відносяться до похідних однієї й тієї ж власної назви: *Sanaan* – Ханаан (син Хама) (Бут 9:18), *Sanaanites* – ханаанеянин (Бут 15:21), *Sanaan* – ханаанський край (Бут 11:31). З поданих прикладів можемо зробити припущення, що це явище має несистемний характер і, вірогідно, було спричинене бажанням автора уникнути немілозвучності. І хоча окремо взята власна назва “Канаан” звучить, начебто, не гірше, ніж “Ханаан”, якщо перейти на рівень тексту, то можна дійти висновку, що мова йде не лише про мелодійну і звичну для нас комбінацію літер і, відповідно, звуків у слові, а і про мелодійність на рівні речення і тексту загалом. Щоб упевнитися в цьому, достатньо спробувати замінити у поданому далі прикладі прикметник “ханаанський” на “канаанський”: “І Аврам узяв Сару, свою жінку, та Лота, сина брата свого, і весь маєток, який набули, і людей, що їх набули у Харані, та й вийшли, щоб піти до Краю ханаанського. І до Краю ханаанського вони прибули” (Бут 12:5).

Таким чином, англійська літера “с” відносно нечасто (16 випадків) вживається у власних назвах “П’ятикнижжя Мойсеевого”, займаючи при цьому переважно (82%) першу позицію в слові. Відповідником цієї літери в українських власних назвах завжди є літера “к”. Винятком є ім’я *Sanaan* (Gen 9:18) та його похідні, в яких англійській літері “с” відповідає українській літері “х”: *Sanaan* – Ханаан (син Хама) (Бут 9:18), *Sanaanites* – ханаанеянин (Бут 15:21), *Sanaan* – ханаанський край (Бут 11:31).

3.2.4. *Варіанти відповідності англійській літері “e” в українському тексті.* Ще однією цікавою для аналізу літера є “e”. Перше, що привертає увагу, це те, що в одиницях конфесійної лексики, відібраних нами, вона зустрічається 244 рази. Також вражає кількість варіантів передачі цієї літери в українському тексті, а саме літерами: “e” – 178 випадків (73%), “i” – 29 випадків (11,9%), “и” – 10 випадків (4%), “a” – 6 випадків (2,5%), “i” – 6 випадків (2,5%), “e” – 6 випадків (2,5%), не передається або замінюється апострофом – 9 випадків (3,7%).

Розглянемо позиційний розподіл у випадку передачі англійської літери “e” при її передачі в українському тексті в якості української літери “e”: ініціальна позиція – 33 випадки (18,5%), наприклад, *Enoch* – *Енох* (син Каїна) (Бут 4:17), *Enos* – *Енош* (син Сифа) (Бут 4:26), *Elam* – *Елам* (син Сима) (Бут 10:22); друга позиція – 67 випадків (37,6%), наприклад, *Methusael* – *Метушаїл* (син Мехуяїла) (Бут 4:18), *Methuselah* – *Метушалах* (син Еноха) (Бут 5:21), *Meshech* – *Мешех* (син Яфета) (Бут 10:2); третя позиція – 19 випадків (10,7%), наприклад, *Sheba* – *Шева* (син Раами) (Бут 10:7), *Sheleph* – *Шелеф* (син Йоктана) (Бут 10:26), *Chedorlaomer king of Elam* – *Кедор-Лаомер* (цар Еламу) (Бут 14:1); четверта позиція – 25 випадків (14%), наприклад, *Moses* – *Мойсей* (Вих, 2:10), *Caleb* – *Калев* (син Єфуннеїв) (Числ 13:6), *Resen* – *Ресен* (місто між Ніневією та Калахом) (Бут 10:12); п’ята позиція – 21 випадок (11,8%), наприклад, *Jahzeel* – *Яхсеїл* (син Нефталіма) (Бут 46:24), *Nepheg* – *Нефег* (син Іцгара) (Вих, 6:21), *Goshen* – *Гошен* (Бут 47:4); шоста позиція – 8 випадків (4,5%), наприклад, *Rameses* – *Рамесес* (Числ 33:5), *Baalzephon* – *Баал-Цефон* (Числ 33:7), *Bethpeor* – *Бет-Пеор* (Повт. Зак. 3:29); сьома позиція – 2 випадки (1%): *Amraphel* – *Амрафел* (цар Шинеару) (Бут 14:1), *Abimelech* – *Авимелех* (цар Герару) (Бут 20:2); дев’ята позиція – 1 випадок (0,6%): *Hazarmaveth* – *Хасар-Мавет* (син Йоктана) (Бут 10:26); одинадцята позиція – 2 випадки (1%): *Chedorlaomer king of Elam* – *Кедор-Лаомер* (цар Еламу) (Бут 14:1), *Kadeshbarnea* – *Кадеш-Барнеа* (місто між Сінайський півостровом і

Ханааном) (Числ 32:8). Як можемо спостерігати, домінуючою позицією передачі англійської літери “e” українською “e” є друга, ймовірно тому, що це є дуже типова позиція для голосної літери.

Наступним варіантом передачі англійської літери “e” в українському тексті є літера “i”. Така відповідність літері “e” зустрічається здебільшого в медіальних або фінальних позиціях: четверта позиція – 2 випадки (6,9%): *Reuel* – *Рейїл* (син Босмат) (Бут 36:4), *Geuel* – *Геуйїл* (син Махіїв) (Числ 13:15); п’ята позиція – 8 випадків (27,6%), наприклад, *Pagiel* – *Пар’їїл* (син Охранів) (Числ 1:13), *Ammiel* – *Аммїїл* (син Гемалліїв) (Числ 13:12), *Asriel* – *Аспїїл* (Числ 26:31); шоста позиція – 9 випадків (31%), наприклад, *Abimael* – *Авімаїл* (син Йоктана) (Бут 10:28), *Ishmael* – *Ізмаїл* (син Агари і Аврама) (Бут 16:11), *Jahleel* – *Яхлеїл* (син Завулону) (Бут 46:14); сьома позиція – 6 випадків (21,7%), наприклад, *Bezaleel* – *Бецал’їл* (син Хура) (Вих, 31:2), *Gamaliel* – *Гамалїїл* (син Педацурів) (Числ 1:10); восьма позиція – 3 випадки (10,3%), наприклад, *Shelumiel* – *Шелумїїл* (син Цурішаддая) (Числ 1:6), *Nethaneel* – *Натанаїл* (син Цуара) (Числ 1:8); дев’ята позиція – 1 випадок (3,8%): *Mahalaleel* – *Магалал’їл* (син Кенана) (Бут 5:12). Така передача літери “e” може пояснюватися бажанням автора досягнути мелодійності тексту та підібрати найкращий варіант звучання власних назв.

Ще однією вартою уваги відповідністю є українська літера “и”. Розподіл між позиціями відбувається, в даному випадку, таким чином: друга позиція – 2 випадки (20%): *Seth* – *Сиф* (син Адама) (Бут 4:25), *Shem* – *Сим* (син Ноя) (Бут 5:32); третя позиція – 2 випадки (20%), наприклад, *Shechem* – *Сихем* (син Гамора хівейнина) (Бут 34:2); четверта позиція – 4 випадки (40%): *Joseph* – *Йосип* (син Рахілі) (Бут 30:24), *Asher* – *Асир* (син Зілпи) (Бут 35:26), *Salem* – *Салим* (місто) (Бут 14:18), *Horeb* – *Хорив* (Божя гора) (Вих 3:1); п’ята позиція – 2 випадки (20%): *Reuben* – *Рувим* (син Лії) (Бут 29:32), *Amalek* – *Амалик* (син Еліфаза і Тимни) (Бут 36:12).

Наступною відповідністю, яка була досить неочікуваною, є українська літера “a”. Розподіл між позиціями виглядає так: ініціальна позиція – 1

випадок (16,6%): *Ebronah* – Аврон (Числ 33:35); друга позиція – 3 випадки (50%): *Medan* – Мадан (син Кетури і Авраама) (Бут 25:2), *Zebulun* – Завулон (син Лії) (Бут 35:23), *Gerizim* – Гарізім (Повт. Зак. 11:29); третя позиція – 2 випадки (33,3%): *Pharez* – Перец (син Юди і Тамари) (Бут 38:29), *Methuselah* (*Enoch's son*) – Метушалах (син Еноха) (Бут 5:21). Причинами значних розбіжностей у цих одиницях є, ймовірно, те до якої міри автори перекладів змінювали чи наслідували звукову чи графічну форму одиниць оригіналу, проте, стверджувати напевне зможуть лише знавці івриту.

Ще однією цікавою відповідністю є українська літера “і”, яка зустрічається в ініціальной позиції у націй вибірці лише 1 раз (16,6%): *Esau* – Ісав (син Ребеки і Ісака) (Бут 25:25), в другій позиції було виявлено 3 випадки (50%): *Serah* – Сірах (син Асира) (Бут 46:17), *Bethlehem* – Віфлеєм (Бут 35:19), *Rephidim* – Ріфідім (Числ 33:15); шоста та сьома позиція налічують по 1 випадку (по 16,6%) передачі англійської літери “е” українською “і”: *Nineveh* – Ніневія (місто) (Бут 10:11), *Manasseh* – Манасія (син Йосипа) (Бут 38:45)

Як уже було зазначено раніше, у нашій вибірці було зафіксовано 6 випадків передачі англійської літери “е” українською “є”. За позиціями розподіл є таким: ініціальна позиція – 3 випадки (50%): *Ephraim* – Єфрем (син Йосипа) (Бут 38:45), *Egypt* – Єгипет (Вих. 1:1), *Elim* – Єлім (Вих. 15:27); третя позиція – 1 випадок (16,6%): *Ijeabarim* – Іїє-Гааварім (Числ 21:11); шоста позиція – 1 випадок (16,6%): *Bethjesimoth* – Бет-Єшмот (Числ 33:49); восьма позиція – 1 випадок (16,6%): *Bethlehem* – Віфлеєм (Бут 35:19).

Серед інших варіантів відповідностей є опущення літери “е” або її заміна апострофом. Розглянемо розподіл за позиціями: третя позиція – 2 випадки (22,2%): *Asenath* – Оснат (жінка Йосипа) (Бут 38:45), *Elealeh* – Ел'але (місто, яке збудували Рувимові сини) (Числ 32:37); четверта позиція – 3 випадки (33,3%): *Zibeon* – Ців'он (син Сеїра) (Бут 36:20), *Hazezontamar* – Хацзон-Тамар (Бут 14:7), *Medeba* – Медва (Числ 21:30); п'ята позиція – 1 випадок (11,1%): *Bashemath* – Босмат (жінка Ісава(Едома)) (Бут 36:3); шоста

позиція – 1 випадок (11,1%): *Bezaleel* – *Бецал'їл* (син Хура) (Вих, 31:2); сьома позиція – 1 випадок (11,1%): *Zelophehad* – *Целофхад* (син Хеферів) (Числ 26:33); восьма позиція – 1 випадок (11,1%): *Mahalaleel* – *Магалал'їл* (син Кенана) (Бут 5:12). Ймовірно, перекладач не хотів перенавантажувати текст перекладу невластивими для української мови звукосполученнями, що спричинило заміну англійської літери “e” апострофом або її опущення.

Отже, англійська літера “e” є найчастотнішою з усіх, що розглядаються тут (244 випадки), і вживається переважно (38%) на другій позиції. Вона також має найширший діапазон варіантів відповідників в українськи власних назвах. Згадані варіанти розподілилися таким чином: літера: “e” – 178 випадків (73%), “ї” – 29 випадків (11,9%), “и” – 10 випадків (4%), “a” – 6 випадків (2,5%), “і” – 6 випадків (2,5%), “e” – 6 випадків (2,5%), не передається або замінюється апострофом – 9 випадків (3,7%).

3.2.5. *Варіанти відповідності англійській літері “g” в українському тексті.* Наступною літерою, варіанти відповідності якої ми вважаємо доцільним розглянути, є англійська літера “g”, якій в українській мові відповідають літери “г” – 34 випадки (91,9%) та “ґ” – 3 випадки (8,1%).

Як і у випадку з попередньою літерою, найчастіше англійська літера “g” та її відповідники в українському варіанті стоять на початку слова (54%). У випадку відповідності в українській мові англійської літери “g” літері “г”, розподіл між позиціями виглядає так: ініціальна позиція – 18 випадків (52,9%): *Gomer* – *Гомер* (син Яфета) (Бут 10:2), *Gether* – *Гетер* (син Арама) (Бут 10:23), *Gilead* – *Гілеад* (Бут 37:25), *Gihon* – *Гіхон* (річка в Едені) (Бут 2:13); друга позиція – 1 випадок (2,94%): *Igal* – *Їґ'ал* (син Йосипів) (Числ 13:7); третя позиція – 8 випадків (23,5%): *Hoglah* – *Хогла* (дочка Целофхада) (Числ 26:33), *Nagar* – *Агар* (єгиптянка-невільниця Сари) (Бут 16:1); четверта позиція – 2 випадки (5,89%): *Haggi* – *Хаґґі* (син Гада) (Бут 46:16), *Girgasite* – *Гірташеянин* (Бут 10:16); п'ята позиція – 1 випадок (2,94%): *Magog* – *Маґог* (син Яфета) (Бут 10:2); шоста позиція – 3 випадки (8,82%): *Horhagidgad* – *Хор Гідґад* (Числ 33:33), *Eziongaber* – *Еґйон-Гевер*

(Числ 33:41), *Dibongad* – *Дівоні Га̀д* (Числ 33:46); дев'ята позиція – 1 випадок (2,94%): *Horhagidgad* – *Хор Гі̀дра̀д* (Числ 33:33). Останні три приклади можна тлумачити і як ініціальну позицію літери “g”, оскільки, як впливає з українського перекладу, мова йде про складну назву, компоненти якої в українському варіанті пишуться як два слова (*Еційон-Гевер*, *Дівоні Га̀д* та *Хор Гі̀дра̀д*). У цьому випадку питома вага літери “g” в ініціальній позиції зростає до 62%.

Як було зазначено вище, у вибірці було зафіксовано лише 3 випадки відповідності англійської літери “g” українській літері “г” – 2 випадки (66,6%) в ініціальній позиції (*Gamaliel* – *Гамаліїл* (син Педацурів) (Числ 1:10), *Gomorra*h – *Гомора* (місто) (Бут 10:19); та 1 випадок (33,3%) – у п'ятій позиції: *Serug* – *Серуг* (син Реу) (Бут 11:22).

На нашу думку, метою вибору української літери “г” як відповідника англійської літери “g” може бути намагання забезпечення перекладачем більш вишуканої звукової форми імені, що краще досягається вживанням дзвінкої української літери “г”, на відміну від глухої “г”. Так наприклад, якщо в іменах *Haggi* – *Хатті* (син Гада) (Бут 46:16) та *Magog* – *Магор* (син Яфета) (Бут 10:2) літеру “g” замінити на “г” отримаємо Хаггі та Магог, ці варіанти звучать як просторіччя, вірогідно, саме тому автор перекладу у більшості випадків використав саме літеру “г”. Однак, набагато ймовірнішим є припущення, що в тексті оригіналу вживався саме дзвінкий варіант цієї літери, який зафіксовано як в англійському варіанті так і в понад 90% випадків в українському. Три випадки вживання глухої “г” в українській мові логічніше пояснити випадковими чинниками.

Отже частотність вживання англійської літери “g” більш ніж вдвічі перевищує частотність вживання літери “c” (37 випадків проти 16), однак схожа на неї з точки зору питомої ваги випадків її вживання в ініціальній позиції (62%). Практично завжди (92%) відповідником цієї англійської літери є українська літера “г”. Винятком є лише три власних назви, де відповідником є українська літера “г”: *Gamaliel* – *Гамаліїл* (син Педацурів)

(Числ 1:10), Gomorrah – Гомора (місто) (Бут 10:19) та *Serug* – *Серуг* (син Реу) (Бут 11:22).

3.2.6 *Варіанти відповідності англійській літері “h” в українському тексті.* Наступною літерою, яку було розглянуто в рамках даного дослідження, є англійська літера “h”. Всього зафіксовано 84 випадки вживання цієї літери в англомовних власних назвах. Відповідниками зазначеної літери, як було встановлено в результаті аналізу, були українські літери “г” – 12 випадків (15%) та “х” – 34 випадки (40%), а в 38 випадків (45%) в українському варіанті вона взагалі ніяк не передавалася.

Якщо розглянути перший варіант відповідності літери “h”, а саме – українській літері “г”, можемо констатувати наявність такого розподілу між позиціями: ініціальна позиція – 5 випадків (41,6%): *Hemam* – *Гемам* (син Лотана) (Бут 36:22), *Hai* – *Гай* (місто) (Бут 12:8), *Ham* – *Гам* (місто) (Бут 14:5); друга позиція – 2 випадки (16,7%): *Ohad* – *Огад* (син Симеона) (Бут 46:10), *Aholiab* – *Оголіяв* (син Ахісамахів, Данового племені) (Вих, 38:23); третя позиція – 2 випадки (16,7%): *Mahalaleel* – *Магалал'їл* (син Кенана) (Бут 5:12), *Lehabim* – *легави* (Бут 10:13); четверта позиція – 2 випадки (16,7%): *Bilhan* – *Білган* (син Ецера) (Бут 36:27), *Abihu* – *Авігу* (син Аарона) (Вих, 6:23); шоста позиція – 1 випадок (8,3%): *Elelohe-Israel* – *Ел-Елогей-Ізраїль* (жертівник) (Бут, 33:20). Таким чином, в даній категорії відповідності найчастіше англійська літера “h” стоїть на початку слова (42%).

Причиною відповідності літери “h” українській літері “г” в усіх позиціях може бути намагання уникнути невластивих українській мові звукосполучень, що можуть порушити мелодійність тексту перекладу. Так, наприклад, варіанти перекладу назви племені *Lehabim* – *лехави* або *легави* видаються досить немилозвучними, на відміну від варіанта перекладу, який дає І. Огієнко (*легави* (Бут 10:13)) або *Aholiab* – *Охоліяв/Оголіяв* замість *Оголіяв* (син Ахісамахів, Данового племені) (Вих, 38:23).

Що стосується відповідності літери “h” українській літері “х”, розподіл між позиціями виглядає наступним чином: ініціальна позиція – 19 випадків (57,5%): *Havilah (land)* – *Хавіла* (земля) (Бут 2:11), *Horeb (the mountain of God)* – *Хорив* (Божа гора) (Вих 3:1); друга позиція – 3 випадки (9%): *Ehi* – *Ехі* (син Веніяміна) (Бут 46:21), *Ahiezzer* – *Ахіезер* (син Аммішаддаїв) (Числ 1:12), *Ahira* – *Ахіра* (син Енанів) (Числ 1:15); третя позиція – 7 випадків (21,2%): *Nahor* – *Нахор* (син Тераха) (Бут 11:27) *Zohar* – *Цохар* (син Симеона) (Бут 46:10), *Gihon* – *Гіхон* (річка в Едені) (Бут 2:13); п’ята позиція – 4 випадки (9%): *Terah* – *Терах* (син Нахора) (Бут 11:24), *Korah* – *Корах* (син Оголівами) (Бут 36:5), *Serah* – *Сірах* (син Асира) (Бут 46:17), *Calah* – *Калах* (місто) (Бут 10:11); шоста позиція – 1 випадок (3%): *Phinehas* – *Пінхас* (син Елезара) (Вих, 6:25). Як і в попередньому варіанті відповідності, в даній категорії найчастіше англійська літера “h” стоїть на початку слова (58%). Можна припустити, що при виборі відповідника в українській мові, перекладач підбирає найбільш мелодійний варіант передачі літери “h” в ініціальній та медіальних позиціях, у фінальній позиції літера “h” передана тільки у тих випадках, коли звучання слова є тією чи іншою мірою природне для української мови, в інших випадках ця літера у фінальній позиції не передана взагалі.

Це підтверджується й результатами аналізу позицій, в яких літері “h” в англійському слові відповідає відсутність будь-якої літери в українському варіанті: четверта позиція – 6 випадків (15,8%): *Adah* – *Ада* (жінка Ламеха) (Бут 4:19), *Leah* – *Лія* (старша дочка Лавана) (Бут 29:16); *Adah* – *Ада* (жінка Ісава(Едома)) (Бут 36:2), *Anah* – *Ана* (син Сеїра) (Бут 36:20), *Shuah* – *Шуа* (жінка Юди) (Бут 38:2), *Ruah* – *Пуа* (єврейська баба-сповитуха) (Вих, 1:15); п’ята позиція – 11 випадків (29%): *Abraham* – *Авраам* (ім’я Авраама, дане йому Господом), (Бут 17:5), *Sarah* – *Сарра* (ім’я Сари, дане їй Господом) (Бут 17:15), *Ephraim* – *Ефа* (син Мідіяна і Авраама) (Бут 25:4), *Dumah* – *Дума* (син Ізмаїла) (Бут 25:14), *Judah* – *Юда* (син Лії) (Бут 29:35), *Dinah* – *Діна* (дочка Лії) (Бут 34:1), *Zerah* – *Зера* (син Реуїла) (Бут 36:13), *Belah* – *Бела* (син

Веніяміна) (Бут 46:21), *Admah* – Адма (місто) (Бут 10:19), *Marah* – Мара (Вих, 15:23); шоста позиція – 14 випадків (36,8%): *Calneh* – Калне (місто) (Бут 10:10), *Eldaaah* – Елдаа (син Мідіяна і Авраама) (Бут 25:4), *Ishuah* – Ішва (син Асира) (Бут 46:17), *Jimnah* – Їмна (син Асира) (Бут 46:17), *Milcah* – Мілка (жінка Нахора) (Бут 11:29), *Mizzah* – Мізза (син Реуїла) (Бут 36:13), *Naamah* – Ноема (сестра Тувалкаїна) (Бут 4:22), *Phivah* – Пувва (син Іссахара) (Бут 46:13), *Raamah* – Раама (син Куша) (Бут 10:7), *Reumah* – Реума (наложниця Нахора) (Бут 22:24), *Sabtah* – Савта (син Куша) (Бут 10:7), *Shelah* – Шела (син Шуа) (Бут 38:5), *Zillah* – Цілла (жінка Ламеха) (Бут 4:19), *Zilpah* – Зілпа (невільниця Лії) (Бут 30:10); сьома позиція – 6 випадків (15,8%): *Havilah* – Хавіла (син Куша) (Бут 10:7), *Rebekah* – Ревека (дочка Бетуїла) (Бут 22:23), *Keturah* – Кетура (друга жінка Авраама) (Бут 25:1), *Elishah* – Еліша (син Явана) (Бут 10:4), *Shammah* – Шамма (син Реуїла) (Бут 36:14), *Elkanah* – Елкана (син Кораха) (Вих, 6:24); восьма позиція – 1 випадок (2,6%): *Shiphrah* – Шіфра (єврейська баба-сповитуха) (Вих, 1:15).

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що якщо в англomовному варіанті літера “h” стоїть у фінальній позиції (наприкінці слова), то в українському варіанті її відповідник майже завжди відсутній (виключення: *Terah* – Терах (син Нахора) (Бут 11:24), *Korah* – Корах (син Оголівами) (Бут 36:5), *Serah* – Сірах (син Асира) (Бут 46:17), *Calah* – Калах (місто) (Бут 10:11).

Як уже було зазначено раніше, причиною відсутності відповідника англomовної літери “h” в українських власних назвах може бути неприродність її звучання в українській мові, як, наприклад: *Sarah* – Сарра (ім’я Сарі, дане їй Господом) (Бут 17:15), а не *Sarra* або *Sarra*, що мало асоціюється в нашій культурі з жіночим іменем. Більше того, в усіх з виокремлених одиниць, в яких опущено літеру “h”, вона займає саме фінальну позицію, що доводить той факт, що таке закінчення не властиве українським власним назвам.

Можемо також зробити припущення про те, що у Біблії Короля Якова присутність такого закінчення була зумовлена тим, що перекладачі намагалися імітувати вимову імені в мові оригіналу, аби передати приди́х [43].

Таким чином, англійська літера “h” є достатньо частотною (84 випадки вживання) у власних назвах “П’ятикнижжя Мойсеєвого”, причому майже в половині випадків (45%) вона займає фінальну позицію. Якщо в англomовному варіанті літера “h” стоїть наприкінці слова, то в українському варіанті її відповідник майже завжди відсутній (виключення: *Terah* – *Терах* (син Нахора) (Бут 11:24), *Korah* – *Корах* (син Оголівами) (Бут 36:5), *Serah* – *Сирах* (син Асира) (Бут 46:17), *Calah* – *Калах* (місто) (Бут 10:11). В інших позиціях відповідником англійської літери “h” можуть бути українські літери “х” (вірогідність – 40%) або “г” (вірогідність – 15%). Жодної закономірності у виборі згаданих літер в українському варіанті виявити не вдалося.

3.2.7. *Варіанти відповідності англійській літері “i” в українському тексті.* Зважаючи на різноманітність варіантів відповідності англійській літері “i” в українській мові, зафіксовану у нашій вибірці, видається доцільним їх розглянути. Всього в англomовних власних назвах зафіксовано 177 випадків вживання літері “i”. За українськими літерами розподіл варіантів відповідності є наступним: у 131 випадку (74%) англomовній літері “i” відповідає українська літера “і”, у 13 випадках (7%) – літера “ї”, у 20 випадках (11%) – літера “и”, у 8 випадках (5%) – літера “й”, у 2 випадках (1%) – літера “а”, ще у 3 випадках (2%) – відповідник в українському варіанті взагалі був відсутній.

Отже, по-перше, англійській літері “i” може відповідати українська літера “і”. Розподіл за позиціями має такий вигляд: ініціальна позиція – 7 випадків (5,4%): *Irada* – *Ірада* (син Еноха) (Бут 4:18), *Ishmael* – *Ізмаїл* (син Агари і Аврама) (Бут 16:11), *Israel* – *Ізраїль* (нове ім’я Якова) (Бут 32:28); друга позиція – 40 випадків (30,5%): *Zillah* – *Цілла* (жінка Ламеха) (Бут 4:19),

Milcah – Мілка (жінка Нахора) (Бут 11:29), *Birsha* – Біршай (цар Гомори), *Pildash* – Пілдаш (син Мілки і Нахора) (Бут 22:22), *Zimran* – Зімран (син Кетури і Авраама) (Бут 25:2), *Midian* – Мідіян (син Кетури і Авраама) (Бут 25:2); третя позиція – 29 випадків (22%): *Abihu* – Авігу (син Аарона) (Вих, 6:23), *Elizur* – Еліуур (син Шедеура) (Числ 1:5), *Eliab* – Елів (син Хелона) (Числ 1:9), *Elishama* – Елішама (син Аммігудів) (Числ 1:10); четверта позиція – 17 випадків (13%): *Hori* – Хорі (син Лотана) (Бут 36:22), *Ophir* – Офір (син Йоктана) (Бут 10:29), *Midian* – Мідіян (син Кетури і Авраама) (Бут 25:2); п'ята позиція – 19 випадків (14,5%): *Mushi* – Муші (Вих, 6:19), *Rephidim* – Рефідім (Вих, 19:2), *Abarim* – Аварім (Числ 33:48); шоста позиція – 12 випадків (9%): *Merari* – Мерарі (син Левія) (Бут 46:11), *Zithri* – Ціпрі (син Узїїла) (Вих, 6:22), *Malchiel* – Малкіїл (син Берії) (Числ 26:45); сьома позиція – 5 випадків (4%): *Benammi* – Бен-Аммі (син Лота і його дочки) (Бут 19:38), *Shelumiel* – Шелуміїл (син Цурішаддая) (Числ 1:6), *Ethiopia* – Етіопія (Бут 2:13), восьма позиція – 2 випадки (1,5%): *Ijeabarim* – Йіє-Гааварім (Числ 21:11). Як впливає з результатів аналізу даної категорії, українська літера “ї” найчастіше вибирається відповідником англійської літери “i”, коли та займає другу (31%) або третю (22%) позиції.

Менш очевидним є варіант відповідності англійської літери “i” як української “ї”. В ініціальній позиції літера “i” передається як “ї” в 5 випадках (38,4%): *Ishbak* – Їшбак (син Кетури і Авраама) (Бут 25:2), *Ishuah* – Їшва (син Асира) (Бут 46:17). В інших позиціях (третя, п'ята, шоста, дев'ята) було зафіксовано по два випадки (по 15,4% на кожну позицію): *Shimi* – Шім'ї (Гершонові сини) (Вих, 6:17), *Cain* – Каїн (первісток Адама та Єви, рільник) (Бут 4:1), *Kirjathaim* – Кір'ятаїм (місто, яке збудували Рувимові сини) (Числ 32:37). Кількість випадків передачі “i” як “ї” (у загальному – 13) доводить, що така відповідність не є частотною, тому знову говоримо про уникнення небажаних сполучень звуків: *Ishbak* – Їшбак (син Кетури і Авраама) (Бут 25:2), а не Ішбак; *Ishuah* – Їшва (син Асира) (Бут 46:17) замість Ішва. На відміну від попереднього варіанту відповідності, в

даній категорії найчастіше англійська літера “i” стоїть на початку слова (38%).

Ще одним варіантом відповідності англійської літери “i” є українська літера “и”. За цією категорією маємо наступний розподіл за позиціями: друга позиція – 7 випадків (30,4%): *Tiras – Тирас* (син Яфета) (Бут 10:2), *Kittim – китти* (сини Явана) (Бут 10:4), *Sihon – Сигон* (аморейський цар) (Числ 20:21); третя, четверта, п’ята та шоста позиція містять по 2 випадки (8,7% для кожної позиції): *Philistim – филистимляни* (Бут 10:14), *Kittim – китти* (сини Явана) (Бут 10:4), *Anatim – анами* (Бут 10:13), *Lehabim – легави* (Бут 10:13); сьома позиція – 3 випадків (13%): *Casluhim – каслухи* (Бут 10:14), *Girgasite – Гіргашеянин* (Бут 10:16); восьма позиція – 4 випадки (17,4%): *Naphtali – Нефталим* (син Білги) (Бут 35:25), *Pathrusim – патруси* (Бут 10:14); дев’ята позиція – 1 випадок (4,4%): *Naphtuhim – нафтухи* (Бут 10:13). Як бачимо, в межах даної категорії, українська літера “и” найчастіше вибирається відповідником англійської літери “i”, коли та займає другу (31%) позицію.

Власне, у випадку з відповідністю англомовної літери “i” в українському тексті як літери “и” вартим уваги є той факт, що, здебільшого, одиниці цієї категорії є назвами народностей, і, в даному випадку, можемо говорити не тільки про спосіб передачі окремої літери українською мовою, а і про передачу закінчення в назвах народностей. Наприклад: *Naphtuhim – нафтухи* (Бут 10:13), *Philistim – филистимляни* (Бут 10:14). Закінчення “ім” не притаманне українській мові для позначення народностей, натомість “и”/“ляни” (“поляни” [17, с. 107], “древляни” і т.д.) є звичними для української мови, тому, це дає нам підстави говорити про одомашнення назв народностей І. Огієнком.

Іншим варіантом відповідності англійської літери “i” є українська літера “й” (9 епізодів). У трьох випадках це мало форму вживання йотованих літер, тобто тих, що вимовляються як сполучення звуку “й” та голосної “а” (“йа”=“я”) в третій (*Eliasaph – Ел’ясаф* (син Деуїлів) (Числ 1:14) та четвертій

(*Shaveh Kiriathaim* – *Шаве-Кір'ятаїм* (місто) (Бут 14:5) позиціях, а також голосної “е” (“йе”= “е”): *Bethjesimoth* – *Бет-Єшмот* (Числ 33:49), також у четвертій позиції. Інші випадки відповідності англійської літери “і” українській літері “й” також не включають першої або другої позиції згаданої літери в англомовному слові, а починаються лише з третьої позиції: *Hai* – *Гай* (місто) (Бут 12:8). Два випадки зафіксовано у п'ятій позиції: *Madai* – *Мадай* (син Яфета) (Бут 10:2) та *Sinai* – *Синай* (гора) (Вих 19:11), а ще по одному – у шостій (*Talmi* – *Талмай* (нащадок велетня) (Числ 13:22)), сьомій (*Sheshai* – *Шешай* (нащадок велетня) (Числ 13:22)) та чотирнадцятій (*Almondiblathaim* – *Алмон-Дівлатаїм* (Числ 33:47)) позиціях. Переглянувши ці варіанти, можна помітити, що у всіх випадках англійська літера “і” стоїть наприкінці слова. Відтак можна зробити висновок, що якщо в англомовному варіанті літера “і” стоїть у фінальній позиції (наприкінці слова), то в українському варіанті її відповідником завжди є літера “й”.

У двох епізодах відповідником англійської літери “і” була українська літера “а”: *Miriam* – *Маріям* (Ааронова сестра) (Вих, 15:20) та *Abiasaph* – *Аваасаф* (син Кораха) (Вих, 6:24). Вірогідно, такий вибір пояснюється випадковими чинниками.

Ще в трьох випадках в українському варіанті взагалі не зафіксовано жодного відповідника англійській літері “і”. Це завжди траплялося у віддалених позиціях згаданої літери – п'ятій: *Sarai* – *Сара* (жінка Авраама) (Бут 11:29), шостій – *Assyria* – *Ашшур* (Бут 2:14); восьмій: *Bethjesimoth* – *Бет-Єшмот* (Числ 33:49). Так само, як і в попередній категорії, вірогідно, такий вибір пояснюється ситуативними чинниками.

З цих даних випливає висновок про те, що основним варіантом передачі англійської літери “і” є українська літера “і”, існування усіх інших варіантів зумовлене прагненням автора тексту перекладу досягнути притаманного українській мові звучання власних назв або, можливо, застосування прийому асонансу: “*І сини Асирові: Їмна, і Їшва, і Їшві, і Верія, і Сірах, сестра їх. І сини Верії: Хевер і Малкіїл*” (Бут 46:17). У цьому прикладі

бачимо повторюваність літер “i” та “i”, тобто, асонанс, який надає тексту перекладу мелодійності.

Англійська літера “i” є досить частотною в англомовних власних назвах “П’ятикнижжя Мойсеевого” (131 випадок). Вживання української літери “i” як відповідника згаданої літери, є найбільш вірогідним (53%).у випадках, коли згадана англійська літера займає другу або третю позиції. Українська літера “и” найчастіше (31%) вибирається відповідником англійської літери “i”, коли та займає другу позицію. Варіант відповідності англійської літери “i” як української «і» найчастіше (38%) трапляється, якщо англійська літера “i” стоїть на початку слова. Якщо в англомовному варіанті літера “i” стоїть у фінальній позиції (наприкінці слова), то в українському варіанті її відповідником завжди є літера “й”. В іменах *Miriam* – *Маріям* (Ааронова сестра) (Вих, 15:20) та *Abiasaph* – *Аваасаф* (син Кораха) (Вих, 6:24) відповідником англійської літери “i” є українська літера “а”. А при передачі українською мовою імен *Sarai* – *Сара* (жінка Авраама) (Бут 11:29), *Assyria* – *Ашшур* (Бут 2:14) та *Bethjesimoth* – *Бет-Єсимот* (Числ 33:49) англійська літера “i” взагалі не має відповідників, тобто опускається.

3.2.8.Варіанти відповідності англійській літері “j” в українському тексті. У нашій вибірці було зафіксовано 22 випадки вживання цієї літери в англомовних назвах категорії, що аналізується. У більшості випадків (77%) ця літера стоїть на початку слова, але за нею, незважаючи на позицію, завжди йде голосна. Дана англомовна літера в українській вимові завжди передається звуком “й”, який зливається у вимові з наступною голосною, утворюючи йотований звук. Оскільки в українській мові існують окремі літери для позначення більшості йотованих звуків, то вибір літери, яка є відповідником англійської літери “j” в українському тексті залежить від голосної, яка стоїть після неї.

Якщо у згаданій позиції стоїть англійська літера “a”, то українським відповідником буквосполучення “ja” є українська літера “я”. Позиційний

розподіл таких випадків виглядає наступним чином: ініціальна позиція – 9 випадків (82%): *Jabal* – Явал (син Ламеха і Ади) (Бут 4:20), *Japheth* – Яфет (син Ноя) (Бут 5:32), *Jacob* – Яків (син Ревеки і Ісака) (Бут 25:26); четверта та п'ята позиція по 1 випадку (по 9%): *Kirjatharba* – Кіріят-Арба (поселення біля Хеврону) (Бут 23:1), *Mehujael* – Мехуяїл (син Ірада) (Бут 4:18).

Якщо після “j” стоїть англійська літера “e”, то українським відповідником буквосполучення “je” є українська літера “є”. Усього було зафіксовано 6 таких випадків і всі вони – в ініціальній позиції: *Jerah* – Єрах (син Йоктана) (Бут 10:26), *Jetur* – Єтур (син Ізмаїла) (Бут 25:15), *Jeush* – Єуша (син Оголівами) (Бут 36:14), *Jemuel* – Ємуїл (син Симеона) (Бут 46:10), *Jezer* – Єцер (син Нефталіма) (Бут 46:24), *Jethro* – Єтро (тесть Мойсея) (Вих, 3:1).

Коли після “j” розташовано англійську літеру “i”, то українським відповідником буквосполучення “ji” є українська літера “ї” (2 випадки): *Jidlarph* – Їдлаф (син Мілки і Нахора) (Бут 22:22), *Jimnah* – Їмна (син Асира) (Бут 46:17); а якщо там знаходиться літера “u”, то відповідником є літера “ю” (2 випадки): *Jubal* – Ювал (брат Явала) (Бут 4:21), *Judah* – Юда (син Лії) (Бут 29:35).

Зважаючи на те, що в українській мові не існує окремої літери для позначення йотованого звуку “йо”, англійське буквосполучення “jo” передається згаданим українським буквосполученням. Всього було зафіксовано 6 таких випадків – чотири в ініціальній позиції (71,4%): *Joktan* – Їоктан (син Евера) (Бут 10:25), *Jobab* – Йовав (син Йоктана) (Бут 10:29), *Joseph* – Йосип (син Рахіль) (Бут 30:24), *Job* – Йов (син Іссахара) (Бут 46:13); а також по одному в другій і п'ятій позиціях (по 14,3%): *Ajah* – Айя (син Ців'она) (Бут 36:24), *Nebajoth* – Невайот (син Ізмаїла) (Бут 25:13).

Ще в двох випадках вибір відповідника в українському варіанті відхилявся від правил, викладених вище. В одному випадку згаданим відповідником було вибрано українську літеру “і”: *Benjamin* – Веніамин (син

Рахілі) (Бут 35:24), а в іншому – літеру “с”: *Jeush* – *Суш* (син Оголівами) (Бут 36:5).

Таким чином, англомовна літера “j” є недосить частотною (22 випадки) в категорії власних назв, що аналізується. Ця літера переважно (77%) займає ініціальне положення, але за нею, незважаючи на позицію, завжди йде голосна. У згаданій категорії власних назв англомовна літера “j” в українській вимові передається звуком “й”, який зливається у вимові з наступною голосною, утворюючи йотований звук. Тому що в українській мові є окремі літери для позначення більшості йотованих звуків, то вибір літери, яка є відповідником англійської літери “j” в українському тексті залежить від голосної, яка стоїть після неї. Відповідником англійського буквосполучення “ja” є українська літера “я”, “je” – літера “є”, “ji” – літера “ї”, “jo” – буквосполучення “йо”. Винятки: *Benjamin* – *Веніамин* (син Рахілі) (Бут 35:24), а в іншому – літеру “с”: *Jeush* – *Суш* (син Оголівами) (Бут 36:5).

3.2.9. *Варіанти відповідності англійській літері “s” в українському тексті.* Аналіз вибірки показав наявність 28 випадків вживання англійської літери “s”, серед них у 21 випадку (75%) літера “s” передається українською літерою “с”, у 5 (18%) – літерою “ш”, а ще в двох (7%) – літерою “й”.

Серед 21 випадку передачі англійської літери “s” українською “с” розподіл за позиціями має такий вигляд: ініціальна позиція – 18 випадків (85,7%): *Sidon* – *Сидон* (син Ханаана) (Бут 10:15), *Sarah* – *Сарра* (ім’я Сарі, дане їй Господом) (Бут 17:15), *Simeon* – *Симеон* (син Лії) (Бут 29:33), *Sinai* – *Сінай* (гора) (Вих 19:11); друга позиція – 2 випадки (9,5%): *Esau* – *Ісав* (син Оголівами) (Бут 36:14), *Asenath* – *Оснат* (жінка Йосипа) (Бут 38:45); п’ята позиція – 1 випадок (4,8%): *Jebusite* – *Евусеянин* (Бут 10:16).

У п’яти випадках літера “s” передається літерою “ш”: ініціальна позиція – 1 випадок (20%): *Salah* – *Шелак* (син Арпахшада) (Бут 10:24); друга позиція – 2 випадки (40%): *Asshur* – *Ашшур* (син Сима) (Бут 10:22), *Isui* – *Їшві* (син Асира) (Бут 46:17); третя позиція – 1 випадок (20%):

Pison – *Пишон* (річка в Едені) (Бут 2:11); четверта позиція – 1 випадок (20%): *Enos* – *Енош* (син Сифа) (Бут 4:26). Причиною передачі літери “s” літерою “ш” вважаємо бажання автора уникнути неблагозвучного звучання, наприклад, *Salah* – *Шелак* (син Арпахшада) (Бут 10:24) звучить набагато краще ніж “Селак”, *Asshur* – *Ашшур* (син Сима) (Бут 10:22), не передано як “Ассур”, а *Enos* – *Енош* (син Сифа) (Бут 4:26) не передано як “Енос”. Можливо ці випадки пояснюються й особливостями вимови відповідних імен в мові оригіналу.

Таким чином, англійська літера “s” є доволі низькочастотною (лише 26 випадків вживання в усіх власних назвах “П’ятикнижжя Мойсеевого”, причому у більшості випадків (86%) вона займає ініціальну позицію. Згаданій літері в українському варіанті практично завжди (81%) відповідає українська літера “с”. Винятки включають п’ять слів: *Salah* – *Шелак* (син Арпахшада) (Бут 10:24); *Asshur* – *Ашшур* (син Сима) (Бут 10:22), *Isui* – *Їшві* (син Асира) (Бут 46:17); *Pison* – *Пишон* (річка в Едені) (Бут 2:11) та *Enos* – *Енош* (син Сифа) (Бут 4:26). Ще у двох випадках, які зафіксовано в одному слові, відповідником англійської літери “s” є українська літера “й”: *Moses* – *Мойсей* (Вих, 2:10).

3.2.10. *Варіанти відповідності англійській літері “u” в українському тексті.* У нашій вибірці зафіксовано 23 випадки вживання цієї літери в усіх англійських власних назвах “П’ятикнижжя Мойсеевого”, з яких у 20 випадках (87%) згадана літера відповідає українській літері “у”, і по одному разу (приблизно по 4%) згадана літера відповідала українським літерам “в” – четверта позиція – (*Esau* – *Ісав* (син Ревеки і Ісака) (Бут 25:25)), “о” – шоста позиція – (*Zebulun* – *Завулон* (син Лії) (Бут 35:23)) або взагалі не мала відповідника – друга позиція – (*Euphrates* – *Ефрат* (річка в Едені) (Бут 2:14)).

В межах 20 випадків відповідності літери “u” в англійських власних назвах літері “у” в українських власних іменах розподіл між позиціями виглядає так: ініціальна позиція – 1 випадок (5%): *Uz* – *Уц* (син Арама) (Бут 10:23); друга позиція – 8 випадків (40%): *Tubalcain* – *Тувалкаїн* (син

Ламеха і Ціллі) (Бут 4:22), *Tubal* – *Тувал* (син Яфета) (Бут 10:2), *Lud* – *Луд* (син Сима) (Бут 10:22), *Hul* – *Хул* (син Арама) (Бут 10:23), *Guni* – *Гуні* (син Нефталима) (Бут 46:24), *Ruah* – *Руа* (єврейська баба-сповитуха) (Вих, 1:15), *Ludim* – *луди* (Бут 10:13), *Zuzims* – *Зузи* (Бут 14:5); третя позиція – 4 випадки (20%): *Phut* – *Фут* (син Хама) (Бут 10:6), *Shuah* – *Шуах* (син Кетури і Авраама) (Бут 25:2), *Reuben* – *Рувим* (син Лії) (Бут 29:32), *Phuvah* – *Цувва* (син Іссахара) (Бут 46:13); четверта позиція – 3 випадки (15%): *Keturah* – *Кетура* (друга жінка Авраама) (Бут 25:1), *Zebulun* – *Завулон* (син Лії) (Бут 35:23), *Jebusite* – *Евусеянин* (Бут 10:16); п'ята позиція – 2 випадки (10%): *Casluhim* – *каслухи* (Бут 10:14), *Methuselah* – *Метушалах* (син Еноха) (Бут 5:21); шоста позиція – 2 випадки (10%): *Naphtuhim* – *нафтухи* (Бут 10:13).

Таким чином, літера “u” в англійських власних назвах вживається нечасто (23 випадки) і їй майже завжди (87%), незалежно від позиції, відповідає українська літера “у”. Винятки: *Esau* – *Ісав* (син Ревеки і Ісака) (Бут 25:25), *Zebulun* – *Завулон* (син Лії) (Бут 35:23), *Euphrates* – *Ефрат* (річка в Едені) (Бут 2:14). Згадані виключення, вірогідно, пояснюються випадковими факторами.

3.2.11. *Варіанти відповідності англійській літері “z” в українському тексті.* У вибірці зафіксовано 36 випадків вживання англійської літери “z” у власних назвах. Варіанти відповідності цієї літери при передачі відповідних імен українською мовою були наступними: літері “z” відповідає українська літера “ц” – 18 випадків (50%), літера “з” – 15 випадків (41,7%), літера “с” – 3 випадки (8,3%).

Стосовно першого варіанту відповідності англійської літери “z” українській літері “ц”, позиції згаданої літери розподілились так: ініціальна позиція – 7 випадків (38,8%): *Zillah* – *Цілла* (жінка Ламеха) (Бут 4:19), *Ziphsion* – *Ціфйон* (син Гада) (Бут 46:16), *Zepho* – *Цефо* (син Еліфаза) (Бут 36:11); друга позиція – 3 випадки (16,7%): *Izhar* – *Їцгар* (син Кегата) (Вих, 6:18), *Uz* – *Уц* (син Арама) (Бут 10:23), *Ezer* – *Ецев* (син Сеїра)

(Бут 36:21); третя позиція – 5 випадків (27,7%): *Mizraim* – *Мицраїм* (Бут 10:6), *Hezron* – *Хецрон* (син Рувима) (Бут 46:9); у четвертій, п'ятій та шостій позиції зафіксовано по 1 випадку (приблизно по 5,6%): *Elizur* – *Еліцур* (син Шедеура) (Числ 1:5), *Hazezontamar* – *Хаццон-Тамар* (Бут 14:7), *Pharez* – *Перец* (син Юди і Тамари) (Бут 38:29). Можливо, незначну перевагу цього варіанту відповідності англійської літери “z” було спричинено особливостями транскодування з мови оригіналу, проте, для того щоб це з'ясувати напевне, потрібно нею володіти.

У другому варіанті відповідності англійської літери “z”, а саме, українській літері “з”, 15 випадків розподілилися між позиціями так: ініціальна позиція – 5 випадків (33,3%): *Zimran* – *Зімран* (син Кетури і Авраама) (Бут 25:2), *Zerah* – *Зера* (син Реуїла) (Бут 36:13), *Zaavan* – *Зааван* (син Ецера) (Бут 36:27); друга позиція – 2 випадки (13,3%): *Uzal* – *Узал* (син Йоктана) (Бут 10:27), *Uzziel* – *Уззіїл* (син Кегата) (Вих, 6:18); друга позиція – 3 випадки (20%): *Buz* – *Буз* (син Мілки і Нахора) (Бут 22:21), *Hazo* – *Хазо* (син Мілки і Нахора) (Бут 22:22), *Uzziel* – *Уззіїл* (син Кегата) (Вих, 6:18); п'ята позиція – 3 випадки (20%) *Kenaz* – *Кеназ* (син Еліфаза) (Бут 36:11), *Eleazar* – *Елеазар* (син Аарона) (Вих, 6:23), *Ahiezer* – *Ахiezер* (син Аммішаддаїв) (Числ 1:12), сьома і восьма позиції – по 1 випадку (6,7%): *Eliphaz* – *Еліфаз* (син Ади) (Бут 36:4), *Ashkenaz* – *Ашкеназ* (син Гомера) (Бут 10:3). Наведені дані дозволяють зробити висновок про можливе застосування автором перекладу прийому транскрибування або, знову ж таки, намагання уникнути неблагозвучного поєднання літер у тексті перекладу *Hazo* – *Хазо* (син Мілки і Нахора) (Бут 22:22), а не *Хацо*.

Випадки передачі відповідності англійської літери “z” українській літері “с” є поодинокими і трапляються по одному разу в ініціальній позиції: *Zithri* – *Сімпі* (син Узїїла) (Вих, 6:22), у третій позиції: *Hazarmaveth* – *Хасар-Мавет* (син Йоктана) (Бут 10:26) та в сьомій позиції: *Melchizedek* – *Мелхиседек* (цар Салиму) (Бут 14:18). Така відповідність у двох текстах перекладу може пояснюватися різними способами транскодування власних

назв з тексту оригіналу або намаганням забезпечити мелодійність україномовного тексту: “*А Мелхиседек, цар Салиму, виніс хліб та вино. А він був священик Бога Всевишнього*” (Бут 14:18). В даному прикладі наявна алітерація, що додає тексту певної ритмічності та мелодійності, саме тому, можливо, англійську літеру “z” передано як “с”.

З усього вищезазначеного можна зробити висновок, що англійська літера “z” відповідає, майже в рівних пропорціях, українським літерам “ц” або “з”. Винятки: *Zithri – Cimpri* (син Узїїла) (Вих, 6:22), *Hazarmaveth – Хасар-Мавет* (син Йоктана) (Бут 10:26) та *Melchizedek - Мелхиседек* (цар Салиму) (Бут 14:18). При цьому жодних закономірностей у виборі згаданих відповідників виявити не вдалося, а тому ці відповідники слід просто запам’ятати.

3.2.12. *Варіанти відповідності англійському диграфу “ch” в українському тексті.* За результатами аналізу нашої вибірки англійський диграф “ch” у власних назвах вживається в 24 випадках і передається в українському тексті наступними способами: літерою “х” – 20 випадків (83%), літерою “к” – 3 випадки (13%) або опускається – 1 випадок (4%).

Серед 20 випадків відповідності диграфу “ch” українській літері “х” позиційний розподіл є наступним: третя позиція – 5 випадків (25%), наприклад, *Rachel – Рахіль* (дочка Лавана) (Бут 29:5), *Jachin – Яхін* (син Симеона) (Бут 46:10), *Zichri – Зіхрі* (син Іцгара) (Вих, 6:21), четверта позиція – 7 випадків (35%), наприклад, *Enoch – Енох* (син Каїна) (Бут 4:17), *Melchizedek – Мелхиседек* (цар Салиму) (Бут 14:18), *Phichol – Піхол* (начальник війська Авімелеха) (Бут 21:32), *Shechem – Сихем* (син Гамора хівейнина) (Бут 34:2); п’ята позиція – 4 випадки (20%), наприклад, *Molech – Молох* (божество моавитян і аммонітян) (Вих, 18:21), *Lamech – Ламех* (син Метушаїла) (Бут 4:18), *Hanoch – Ханох* (син Мідіяна і Авраама) (Бут 25:4); шоста позиція – 3 випадки (15%), наприклад, *Meshech – Мешех* (син Яфета) (Бут 10:2), *Sabtechah – Савтеха* (син Куша) (Бут 10:7); восьма позиція – 1 випадок (5%), наприклад, *Abimelech – Авімелех*

(цар Герару) (Бут 20:2). В цьому варіанті передачі в українському тексті диграфу “ch” знову констатуємо наявність намагання автора досягти максимально мелодійного звучання тексту перекладу.

Відповідність диграфу “ch” української літери “к” зафіксовано у 3 випадках: *Chedorlaomer* – *Кедор-Лаомер* (цар Еламу) (Бут 14:1), *Chesed* – *Кесед* (син Мілки і Нахора) (Бут 22:22), *Cheran* – *Керан* (син Дішона) (Бут 36:26). Усі ці випадки спостерігаються в ініціальній позиції.

Останнім варіантом відповідника диграфу “ch” в українській мові було його опущення. Такий випадок було зафіксовано лише один раз у четвертій позиції: *Maachah* – *Маах* (син Реуми і Нахора) (Бут 22:24). Причинами його виникнення, вірогідно, є небажання автора переобтяжувати власну назву неприродним для української мови сполученням звуків – “Маахах”, що звучало б вкрай незвично.

Підбиваючи підсумки вищезазначеного, можемо зробити висновок про те, що диграф “ch” є відносно низькочастотним (24 випадки) в англomовних власних назвах “П’ятикнижжя Мойсеєвого”. Якщо цей диграф стоїть на початку слова, то в українському тексті йому завжди відповідає літера “к”. У решті випадків його відповідником є українська літера “х”. Виняток: *Maachah* – *Маах* (син Реуми і Нахора) (Бут 22:24).

3.2.13. *Варіанти відповідності англійському диграфу “sh” в українському тексті.* Загалом, у нашій вибірці було зафіксовано 56 випадків вживання диграфа “sh”. З них: 52 (92,8%) випадки передачі диграфа “sh” українською літерою “ш”, 3 випадки (5,4%) – літерою “с”, 1 випадок (1,8%) – літерою “з”.

У першому випадку – відповідність диграфа “sh” українській літері “ш” – позиційний розподіл відбувається наступним чином: ініціальна позиція – 21 випадок (40,4%), наприклад, *Sheba* – *Шева* (син Раами) (Бут 10:7), *Sheleph* – *Шелеф* (син Йоктана) (Бут 10:26), *Shiphrah* – *Шіфра* (єврейська баба-сповитуха) (Вих, 1:15); друга позиція – 7 випадків (13,4%), наприклад, *Ashkenaz* – *Ашкеназ* (син Гомера) (Бут 10:3), *Eshcol* – *Ешкол* (союзник

Аврама) (Бут 14:24); третя позиція – 11 випадків (21,1%), наприклад,: *Meshech* – *Мешех* (син Яфета) (Бут 10:2), *Cush* – *Куш* (син Хама) (Бут 10:6), *Mishma* – *Мішма* (син Ізмаїла) (Бут 25:14); четверта позиція – 9 випадків (17,3%), наприклад,: *Gershon* – *Гершон* (син Левія) (Бут 46:11), *Elisheb* – *Елішева* (жінка Аарона) (Вих, 6:23), *Nahshon* – *Нахшон* (син Аммінадава) (Числ 1:7) ; п'ята позиція – 1 випадок (2%), наприклад, *Enmishpat* (*Kadesh*) – *Ен-Мішпат* (*Kadesh*) (Бут 14:7); шоста позиція – 2 випадки (3,8%): *Pildash* – *Пілдаш* (син Мілки і Нахора) (Бут 22:22), *Thahash* – *Тахаш* (син Реуми і Нахора) (Бут 22:24); сьома позиція – 1 випадок (2%): *Tarshish* – *Таршиш* (син Явана) (Бут 10:4).

Диграф “sh” у мовленні англійською мовою передається звуком [ʃ], аналогічним за звучанням в українській мові є звук [ш], який передається на письмі літерою “ш”, саме тому у 92,8% випадків спостерігається відповідність диграфа “sh” українській літері “ш”. Таким чином, автори перекладів англійської й української мови передавали один і той самий звук, але кожен робив це за нормами відповідної мови перекладу.

Аналіз нашої вибірки виявив наявність лише трьох випадків відповідності диграфа “sh” українській літері “с”. В усіх випадках диграф “sh” знаходився в ініціальній позиції: *Shem* – *Сим* (син Ноя) (Бут 5:32), *Shechem* – *Сихем* (син Гамора хівеянина) (Бут 34:2), *Shaul* – *Саул* (син Симеона) (Бут 46:10). У даному випадку, якщо передати диграф “sh” українською літерою “ш”, отримаємо наступні варіанти: Шим, Шихем, Шаул. Таке сполучення звуків не є властивим українській мові, більше того сполучення шиплячих звуків у слові “Шихем” може викликати негативні асоціації [29], ймовірно, тому автор і замінив літеру “ш” на “с”.

Як літера “з” диграф “sh” може передаватися лише в поодиноких випадках, у нашій вибірці було зафіксовано лише один такий випадок у другій позиції: *Ishmael* – *Ізмаїл* (син Агари і Аврама) (Бут 16:11). Такий варіант можна пояснити немілозвучністю інших можливих варіантів: *Ишмаїл* або *Ісмаїл*, в даному випадку, рішення автора видається досить очевидним.

Таким чином, диграф “sh” вживається переважно в ініціальній позиції (43% випадків). Він є відносно частотним (56 випадків) в англомовних власних назвах, а в українському варіанті йому майже завжди (93% випадків) відповідає літера “ш”. Винятки: *Shem* – *Сим* (син Ноя) (Бут 5:32), *Shechem* – *Сихем* (син Гамора хівейнина) (Бут 34:2), *Shaul* – *Саул* та *Ishmael* – *Ізмаїл* (син Агари і Аврама) (Бут 16:11).

3.2.14. *Варіанти відповідності англійському диграфу “th” в українському тексті.* В англомовних власних назвах диграф “th” зустрічається у 26 випадках і майже завжди (96%) передається лише одним способом – українською літерою “т”.

Позиційний розподіл відбувається таким чином: ініціальна позиція – 1 випадок (4%): *Thahash* – *Тахаш* (син Реуми і Нахора) (Бут 22:24); друга позиція – 2 випадки (8%): *Ithran* – *Ітран* (син Дішона) (Бут 36:2), *Ithamar* – *Ітамар* (син Аарона) (Вих, 6:23); третя позиція – 7 випадків (28%), наприклад, *Methusael* – *Метушаїл* (син Мехуяїла) (Бут 4:18), *Heth* – *Хет* (син Ханаана) (Бут 10:15), *Nethaneel* – *Натанайл* (син Цуара) (Числ 1:8); п'ята позиція – 3 випадки (12%), наприклад, *Nahath* – *Нагат* (син Реуїла) (Бут 36:13), *Kohath* – *Кегат* (син Левія) (Бут 46:11); шоста позиція – 4 випадки (16%), наприклад, *Riphath* – *Рифат* (син Гомера) (Бут 10:3), *Kirjatharba* – *Кіріят-Арба* (поселення біля Хеврону) (Бут 23:1); сьома позиція – 4 випадки (16%), наприклад, *Manahath* – *Манахат* (син Шовала) (Бут 36:23), *Rehoboth* – *Реховот-Ір* (місто) (Бут 10:11); восьма позиція – 2 випадки (8%), наприклад, *Bashemath* – *Босмат* (жінка Ісава(Едома)) (Бут 36:3), *Ashteroth Karnaim* – *Аштерот-Карнаїм* (місто) (Бут 14:5); дев'ята позиція – 1 випадок (4%): *Pihahiroth* – *Пі-Гахірот* (Вих, 14:2); сьома позиція – 1 випадок (4%): *Hazarmaveth* – *Хасар-Мавет* (син Йоктана) (Бут 10:26).

Лише в одному випадку (4%) відповідником англійського диграфа “th” є українська літера “ф”: *Seth* (Gen 4:25) – *Сиф* (син Адама) (Бут 4:25).

Отже, англійський диграф “th” є відносно низькочастотним в категорії власних імен, які тут аналізуються, і його відповідником в українській мові

майже завжди є літера “т”, за винятком одного випадку, де його відповідником є літера “ф” (*Seth* (Gen 4:25) – *Сиф* (син Адама) (Бут 4:25)). Така майже повна інваріантність передачі диграфа “th” пояснюється відсутністю у фонетичній системі української мови звуків [θ] та [ð], а найближчим звуком є [т].

3.2.15 *Варіанти відповідності англійському диграфу “ph” в українському тексті.* Загалом, у нашій вибірці було зафіксовано 33 випадки вживання диграфа “ph” у власних назвах, серед яких у 87,9% він передавався літерою “ф”. Позиційний розподіл виглядає наступним чином: ініціальна позиція – 2 випадки (6,9%): *Phut* – *Фут* (син Хама) (Бут 10:6), *Philistim* – *филистимляни* (Бут 10:14); друга позиція – 5 випадків (17,2%): *Ophir* – *Офір* (син Йоктана) (Бут 10:29), *Ephah* – *Ефа* (син Мідіяна і Авраама) (Бут 25:4), *Ephraim* – *Єфрем* (син Йосипа) (Бут 38:45); третя позиція – 14 випадків (48,2%): *Rephidim* – *Рефідім* (Вих, 19:2), *Nophah* – *Нофак* (Числ 21:30), *Euphrates* – *Ефрат* (річка в Едені) (Бут 2:14); четверта позиція – 2 випадки (6,9%): *Shaphat* – *Шафат* (син Хоріїв) (Числ 13:5), *Shophan* – *Шофан* (місто, яке збудували Гадові сини) (Числ 32:35); п’ята позиція – 4 випадки (13,9%): *Shaphat* – *Шафат* (син Хоріїв) (Числ 13:5), *Shophan* – *Шофан* (місто, яке збудували Гадові сини) (Числ 32:35), *Potiphar* – *Потіфар* (царедворець фараона) (Бут 37:36), *Elzaphan* – *Елцафан* (син Узїїла) (Вих, 6:22); шоста позиція – 2 випадки (6,9%): *Jidlarph* – *Їдлаф* (син Мілки і Нахора) (Бут 22:22), *Elizaphan* – *Еліцафан* (син Парнаха) (Числ 34:25). Цей варіант відповідності англійському диграфу “ph” в українському тексті видається найбільш стандартним та очевидним, але в українському тексті перекладу були знайдені деякі виключення з цього правила.

Зокрема, іншим варіантом відповідності англійському диграфу “ph” в українському тексті є українська літера “п”. Такий варіант відповідності диграфу “ph” лише 12,1%: ініціальна позиція – 3 випадки: *Phallu* – *Паллу* (син Рувима) (Бут 46:9), *Phichol* – *Піхол* (начальник війська Авімелеха) (Бут 21:32), *Phinehas* – *Пінхас* (син Елезара) (Вих, 6:25); п’ята позиція – 1

випадок: *Joseph – Йосип* (син Рахіль) (Бут 30:24). Таке відхилення від найпоширенішого варіанта відповідності диграфа “ph” в українському тексті (літерою “ф”) вважаємо наслідком того, що автор хотів уникнути неприємного звучання слів як, наприклад, Фіхол або Фінхас, оскільки, як уже зазначалося раніше, наявність у слові багатьох шиплячих звуків викликає у реципієнта негативні асоціації.

Таким чином, англійський диграф “ph”, як для диграфа, є доволі частотним (33 випадки) і майже в половині випадків займає третю позицію (48%). В українських власних назвах його відповідником переважно (88%) є літера “ф”. З іншого боку, в решті випадків його українським відповідником була літера “п”, при цьому в 75% випадків це траплялося, коли диграф “ph” стояв на початку слова, в той час як випадки відповідності диграфу “ph” літері “ф” у першій позиції складають лише 7%.

Матеріал, викладений у даному розділі дозволяє сформулювати висновки за цією частиною дослідження, які викладено далі.

Висновки за розділом 3

1. Матеріалом дослідження послужили 611 власних назв, вибраних з англomовного [KJB] та українomовного [БПО] перекладів “П’ятикнижжя Мойсеєвого” Старого Заповіту. Згадані власні назви відбиралися за такими лексико-семантичними групами: імена, що відносяться до вищих сил; імена осіб; назви народів; географічні назви (країни, регіони, населені пункти, водойми, гори, рівнини); інші власні назви.

2. Порівняльний аналіз орфографічного аспекту аналогічних власних назв англomовного [KJB] та українomовного [БПО] перекладів “П’ятикнижжя Мойсеєвого” Старого Заповіту показав, що в англomовних власних назвах відсутні англійські літери *f, q, w, x* та *y*. Низка англomовних літер мають постійні відповідники в українських власних назвах (*a – а, d – д, k – к, l – л, m*

– *m*, *n* – *n*, *o* – *o*, *p* – *n*, *r* – *p*, *t* – *m*, *u* – *y*, *th* – *m*), а решти, включаючи й диграфи *ch*, *sh* та *ph*, характеризуються певною варіативністю.

3. В англомовних власних назвах “П’ятикнижжя Мойсеєвого” літера “*b*” трапляється досить часто (86 випадків) і переважно в третій позиції. Відповідником цієї літери в україномовних власних назвах у кождих двох із трьох випадків є літера “*в*”, але в кождому третьому випадку відповідником є українська літера “*б*”. Таке співвідношення може пояснюватися особливостями вимови відповідних імен у мові оригіналу. А також намаганням перекладача уникнути небажаних або немілозвучних для української мови буквосполучень. Наприклад, замість того, щоб вживати українську літеру “*б*” в імені *Jobab*, перекладач замінює її українською літерою “*в*”: Йовав (син Йоктана) (Бут 10:29). Подібна ситуація спостерігається і в деяких інших випадках, наприклад, *Job* – *Йов* (син Іссахара) (Бут 46:13), (*Babel* – *Вавилон* (місто) (Бут 10:10) тощо.

4. Англійська літера “*c*” нечасто (16 випадків) вживається у власних назвах, що аналізуються. При цьому вона ставиться переважно (82%) на початку слова. В українських власних назвах “П’ятикнижжя Мойсеєвого” їй завжди відповідає літера “*к*”, за винятком імені *Canaan* (Gen 9:18) та його похідних, де вживається літера “*х*”: *Canaan* – *Ханаан* (син Хама) (Бут 9:18), *Canaanites* – *ханаанеянин* (Бут 15:21), *Canaan* – *ханаанський край* (Бут 11:31).

5. Найбільш вживаною з усіх, які аналізуються в цьому дослідженні, є англійська літера “*e*” (244 випадки). Найчастотнішою (38%) її позицією є друга. Ця літера також характеризується найбільшою кількістю її відповідників у еквівалентних власних назвах, які вживаються в українському перекладі “П’ятикнижжя Мойсеєвого”. Найпоширенішим серед них є українська літера: “*е*” – 178 випадків (73%), а далі йдуть “*ї*” – 29 випадків (11,9%), “*и*” – 10 випадків (4%), “*а*” – 6 випадків (2,5%), “*і*” – 6 випадків (2,5%), “*є*” – 6 випадків (2,5%). У 3,7% випадків англійська літера

“e” взагалі не має відповідника в українському перекладі і замінюється апострофом або опускається.

6. В англомовних власних назвах конфесійного стилю літера “g” вживається вдвічі частіше (37 випадків), ніж літера “c” і також часто (62%) стоїть на початку слова. (92%). Відповідником цієї англомовної літери майже завжди є українська літера “г”, за винятком трьох власних назв, де вживається українська літера “Г”: *Gamaliel* – *Гамаліїл* (син Педацурів) (Числ 1:10), *Gomorrah* – *Гомора* (місто) (Бут 10:19) та *Serug* – *Серуг* (син Реу) (Бут 11:22).

7. В англомовних лексемах, які тут аналізуються, літера “h” вживається досить часто (84 випадки). У половині випадків (45%) вона стоїть наприкінці слова і в цій позиції її відповідник в українському варіанті зазвичай відсутній, за винятком імен *Terah* – *Терах* (син Нахора) (Бут 11:24), *Korah* – *Корах* (син Оголівами) (Бут 36:5), *Serah* – *Сирах* (син Асира) (Бут 46:17), *Salah* – *Калах* (місто) (Бут 10:11). В інших позиціях її відповідниками є українські літери “х” (40%) або “Г” (15%).

8. Частотність англійської літери “i” є дуже високою (131 випадок). Якщо ця літера стоїть другою або третьою, то в половині випадків (53%) її відповідником є українська літери “і”. Коли англійська літера “i” займає другу позицію, в третині випадків її відповідником є українська літера “и”. Якщо ж англійська літера “i” займає першу позицію, то в кожному третьому випадку (38%) її відповідником буде українська літера “ї”. Відповідником англійській літері “i” наприкінці слова завжди є українська літера “й”. У двох випадках відповідником англійської літери “i” є українська літера “а”. *Miriam* – *Маріям* (Ааронова сестра) (Вих, 15:20) та *Abiasaph* – *Аваасаф* (син Кораха) (Вих, 6:24), а ще в трьох (*Sarai* – *Сара* (жінка Авраама) (Бут 11:29), *Assyria* – *Ашишур* (Бут 2:14) та *Bethjesimoth* – *Бет-Єсимот* (Числ 33:49)) – згадана англійська літера не має відповідників в українських власних іменах.

9. Частотність англомовної літери “j” є невисокою (22 випадки). У трьох випадках з чотирьох (77%) ця літера стоїть на початку слова, проте

завжди, незважаючи на її розташування, слідом іде голосна. Залежно від останньої, відповідниками цієї літери можуть бути українські йотовані літери (“я”, “є”, “ї”, “ю”) або буквосполучення “йо”, за виключенням двох слів: *Benjamin* – *Веніамин* (син Рахілі) (Бут 35:24) та *Jeush* – *Сущ* (син Оголівами) (Бут 36:5).

10. Англійська літера “s”, яка вживається не дуже часто (26 випадків), стоїть переважно (86%) на початку слова. Її відповідником майже завжди (81%) є українська літера “с”, за винятком п’яти слів, де їй відповідає літера “ш” (*Salah* – *Шелак* (син Арпахшада) (Бут 10:24); *Asshur* – *Ашшур* (син Сима) (Бут 10:22), *Isui* – *Їшві* (син Асира) (Бут 46:17); *Pison* – *Пишон* (річка в Едені) (Бут 2:11) та *Enos* – *Енош* (син Сифа) (Бут 4:26)). Ще двічі, причому в одному слові, таким відповідником є літера “й”: *Moses* – *Мойсей* (Вих, 2:10).

11. Частотність англомовної літери “u” є низькою (23 випадки), а її відповідником майже завжди (87%) є українська літера “у”, за винятком трьох власних назв: *Esau* – *Ісав* (син Ревеки і Ісака) (Бут 25:25), *Zebulun* – *Завулон* (син Лії) (Бут 35:23), *Euphrates* – *Ефрат* (річка в Едені) (Бут 2:14).

12. Відповідниками англійської літери “z”, частотність якої складає 36 випадків вживання, виступають, майже порівно, українські літери “ц” (50%) або “з” (42%), за винятком кількох власних назв, де відповідником є українська літера “с”: *Zithri* – *Симпі* (син Узїїла) (Вих, 6:22), *Hazarmaveth* – *Хасар-Мавет* (син Йоктана) (Бут 10:26) та *Melchizedek* – *Мелхиседек* (цар Салиму) (Бут 14:18).

13. Англомовний диграф “ch” вживається відносно нечасто (24 випадки), але існує чітка залежність у виборі його відповідників в українській мові. Коли даний диграф займає першу позицію в слові, то йому завжди відповідає українська літера “к”. В усіх інших випадках його відповідником є українська літера “х”, за винятком імені *Maachah* – *Маах* (син Реуми і Нахора) (Бут 22:24).

14. Англомовний диграф “sh” вживається частіше (56 випадків) й нерідко (43%) стоїть на початку слова. Його відповідником майже завжди

(93%) є українська літера “ш”, за винятком імен *Shem* – *Сим* (син Ноя) (Бут 5:32), *Shechem* – *Сихем* (син Гамора хівейнина) (Бут 34:2), *Shaul* – *Саул* (син Симеона) (Бут 46:10), де відповідником є українська літера “с”, а також імені *Ishmael* – *Ізмаїл* (син Агари і Аврама) (Бут 16:11), в якому диграфу “sh” відповідає українська літера “з”.

15. В категорії власних імен “П’ятикнижжя Мойсеєвого”, англійський диграф “th” є відносно низькочастотним (26 випадків) і йому майже завжди відповідає українська літера “т”, за виключенням одного імені, де йому відповідає літера “ф” (*Seth* (Gen 4:25) – *Сиф* (син Адама) (Бут 4:25)).

16. Англійський диграф “rh”, порівняно з іншими диграфами, вживається відносно часто (33 випадки) і в кожному другому слові стоїть на третьому місці (48%). Його відповідником у більшості випадків (88%) є українська літера “ф”, однак в решті власних імен йому відповідає українська літера “п”. Вірогідність вибору такого відповідника зростає, якщо диграф “rh” стоїть у першій позиції.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. Фахову компетенцію перекладача (ФКП) у роботі визначено як сукупність умінь, навичок та здібностей та здатність їх мобілізації для досягнення найбільш якісного виконання поставлених завдань. Між моделями ФКП, запропонованими провідним науковцями сучасності спостерігаються певні відмінності, проте, усі науковці відносять до складу ФКП екстралінгвістичну або культурну субкомпетентність. Одним із найважливіших “пластів»/»шарів” фонових знань є конфесійна лексика. Основний масив конфесійної лексики зосереджено у Біблії, а саме у її законодавчій частині – “П’ятикнижжі Мойсеевому”.

2. Біблія складається зі Старого та Нового Заповітів. До складу Старого Заповіту входять: “П’ятикнижжя Мойсееве” (Pentateuch), “Книги історичні” (Historical books), “Книги навчальні” (Wisdom books) та “Книги пророцькі” (“Головні пророки” (Major prophets), “Інші пророки” (Minor prophets). “П’ятикнижжя Мойсееве”, в свою чергу, містить у собі наступні книги: “Буття” (*Genesis*), “Вихід” (*Exodus*), “Левит” (*Leviticus*), “Числа” (*Numbers*), “Повторення закону” (*Deuteronomy*).

3. Переклади Біблії є важливою складовою будь-якої літератури – вони є не лише літературною пам’яткою, вони також відображають застосування перекладачами різних стратегій перекладу: деякі є буквральними, інші – є взірцями живої мови.

4. Найбільшу складність при перекладі Біблії загалом та Старого Заповіту зокрема, становить переклад власних назв, оскільки способи їх передачі, які застосовувалися в різних мовах та у різний час не було уніфіковано, відповідно, для здійснення якісного перекладу перекладач повинен мати чіткі знання щодо написання власних назв у мовах, задіяних у процесі перекладу.

5. “П’ятикнижжя Мойсееве” являє собою законодавчу частину Біблії, яка надзвичайно насичена одиницями конфесійної лексики, тому саме

з п'яти книг у англомовному (КJB) та україномовному (БПО) було відібрано 611 власних назв. Зазначені назви було поділено на наступні лексико-семантичні категорії: імена, що відносяться до вищих сил; імена осіб; назви народів; географічні назви (країни, регіони, населені пункти, водойми, гори, рівнини); інші власні назви.

6. Аналіз орфографічного аспекту відібраних власних назв показує, що деякі літери (*f, q, w, x* та *y*) взагалі не вживаються в англомовних власних назвах. Що стосується частотно вживаних літер та диграфів (*a, e, t, p, th, b, ch*), деякі з них мають постійні відповідники (*a – a, d – д, k – к, l – л, m – м, n – н, o – о, p – п, r – р, t – т, u – у, th – т*), інші відрізняються варіативністю передачі в українському перекладі.

7. Досить часто в англомовних власних назвах зустрічається літера “b” (86 випадків). Ця літера в українському тексті може передаватися літерами “в” (у 2/3 випадках): *Bethlehem – Віфлеєм* (Бут 35:19), *Abel – Авель* (молодший брат Каїна) (Бут 4:2), рідше “б” (у 1/3 випадків): *Jobab – Йовав* (син Йоктана) (Бут 10:29), *Horeb – Хорив* (Божа гора) (Вих 3:1). Існування таких варіантностей може пояснюватися особливостями вимови власних назв в англійській мові, або бажання автора уникнути невластивих українській мові буквосполучень.

8. У нашій вибірці було зафіксовано лише 16 випадків вживання у власних назвах англійської літери “c”. Ця літера характеризується відносною інваріантністю передачі в українському перекладі (літерою “к”), за виключенням імені *Sanaan – Ханаан* (син Хама) (Бут 9:18) та його похідних.

9. Англійська літера “e” є не лише найбільш частотно вживаною у власних назвах (244 одиниці), а і має найбільшу кількість відповідностей в українському тесті: “е”, “ї”, “и”, “а”, “і”, “є” або вона взагалі не передається чи замінюється апострофом.

10. Відносно часто (37 випадків) у власних назвах зустрічається англійська літера “g”, яка має постійний відповідник “г” та оказіональний – “ґ”: *Serug – Серуг* (син Реу) (Бут 11:22).

11. Літера “h” у власних назвах зустрічається у 84 випадках і важливим є те, що майже у 50% випадків вона стоїть у фінальній позиції і не передається взагалі в українському тексті, за винятком незначної кількості лексем. Іншими відповідностями є літери “г” та “х”.

12. Високою частотністю вживання також відрізняється англійська літера “i” (131 випадок). У другій та третій позиціях ця літера найчастіше передається літерою “і”. В ініціальній позиції у третині випадків зазначена літера передається як : “ї”. Наприкінці слова літера “i” завжди передається українською “й”. У вибірці також було зафіксовано декілька випадків передачі вище згаданої літери українською літерою “а” і декілька випадків відсутності відповідника в україномовному тексті.

13. Особливістю літери “j” є те, що, здебільшого спосіб її передачі залежить від наступної голосної, таким чином, маємо наступні відповідності: “я”, “є”, “ї”, “ю” та у деяких випадках – “йо”. Існує також декілька оказіональних відповідей.

14. Літера “s” найчастіше зустрічається в ініціальній позиції та передається здебільшого літерою “с”, лише у п’яти випадках як “ш” і двічі як “й” у слові *Moses* – *Мойсей* (Вих, 2:10).

15. Літера “u” характеризується низькою частотністю використання в англійському тексті (23 випадки) і здебільшого в українському тексті передається літерою “у”, хоча зустрічаються і оказіональні відповідники (“в”, “о”), які зумовлені бажанням автора перекладу уникнути неблагозвучних звукосполучень.

16. Що стосується диграфів, то вони найчастіше мають відносно постійні відповідники: “ch” – “к” в ініціальній позиції, в інших – “х”; sh – “ш”, th – “т”, ph – “ф”, проте існують і інші менш чисельні випадки передачі цих диграфів іншими літерами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бендзар Б. Українська фонографічна передача антропонімів античної, німецько- і франкомовної літератур / Б. Бендзар, С.Бобинець. – Ужгород : УжНУ, 2000. – 176 с.
2. Богачевская И. В. Религиозный дискурс как объект философско-религиоведческой рефлексии [Електронний ресурс] / И. В. Богачевская. – Режим доступу до ресурсу : <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/15110/29-Bogachevskaja.pdf?sequence=1>.
3. Браїлко Ю. І. Конфесійна лексика у творчості українських поетів 60-х–80-х років 20 ст. (семантико-стилістичний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 “Українська література” / Браїлко Ю. І. – Київ, 2003. – 23 с.
4. Головащенко С. І. Біблієзнавство. Вступний курс : навчальний посібник / С.І.Головащенко. – Київ : Либідь, 2001. – 496 с.
5. Голубоцький П. П’ятикнижжя та його чотири джерела / П. Голубоцький // Людина і світ. – 1999. – №2. – С. 2–8.
6. Дзера О. Історія українських перекладів Святого Письма / О. Дзера // Іноземна філологія. – 2014. – №127. – С. 214–222.
7. Дзюбишина–Мельник Н. Ще один стиль української літературної мови / Н.Дзюбишина–Мельник // Культура слова. – 1994. – № 45. – С. 14–20.
8. Дудик П. С. Стилістика української мови : навчальний посібник / П. С. Дудик. – К. : Академія, 2005. – 368 с.
9. Ісаєвич Я. Остріг на Волині: перша академія, перша “слов’янська” друкована Біблія / Я. Ісаєвич // Українське книговидання: витoki, розвиток, проблеми. – 2002. – С. 118–127.
10. Історія Біблії. Книга Буття – Філософія і Релігієзнавство [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://tureligious.com.ua/istoriya-bibliji-knyha-buttya/>

11. Історія Біблії. Книга Вихід – Філософія і Релігієзнавство [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://tureligious.com.ua/istoriya-bibliji-knyha-vyhid/>
12. Книга Повторення Закону – Got Questions – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://www.gotquestions.org/Book-of-Deuteronomy.html>.
13. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение / В. Н. Комиссаров. – М. : ЭТС, 2002. – 421 с.
14. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / В. Н. Комиссаров. – М. : Высшая школа, 1990. – 253 с.
15. Лобачова І. М. Лінгвостилістичні особливості українських перекладів Біблії у 20 ст. / І. М. Лобачова // Філологічні трактати. – 2015. – С. 89–96.
16. Мацько Л. І. Стилїстика української мови / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. – К. : Вища школа, 2003. – 462 с.
17. Мороз Ю. А. Національна традиція біблійних перекладів: філософсько-релігієзнавчий аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.11 “Релігієзнавство. Філософські науки” / Ю.А. Мороз. – Житомир, 2017. – 23 с.
18. Осінчук Ю. В. Історія богослужбово-обрядової лексики української мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / Осінчук Ю. В. – К., 2008. – 22 с.
19. Первухина С. В. Семантический портрет Иисуса Христа в переводах Библии *New international version* : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 “Теория языка” / Первухина С. В. – Волгоград, 2003. – 21 с.
20. Приходна Н. С. Особливості конфесійного стилю української мови [Електронний ресурс] / Н. С. Приходна – Режим доступа к ресурсу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/36730/10-Prihodna.pdf?sequence=1>.

21. Прохватилова О. А. Экстралингвистические параметры и языковые характеристики религиозного стиля [Электронный ресурс] / О. А. Прохватилова – Режим доступа к ресурсу : <https://cyberleninka.ru/article/v/ekstralingvisticheskie-parametry-i-yazykovye-harakteristiki-religioznogo-stilya>.
22. Пуряєва Н. В. Формування української церковно-обрядової термінології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.01 "Українська мова" / Пуряєва Н. В. – К., 2001. – 21 с.
23. Романова О. Історія перекладу Біблії англійською мовою / О. Романова. // Волинський Благовісник. – 2013. – №1. – С. 257–262.
24. Сохацька Є. І. Біблія в перекладі митрополита Іларіона (Івана Огієнка) як епохальна наукова праця / Є. І. Сохацька // Матер. II всеукр. християнської наук.-практ. конф. “Формування основ християнської моралі в процесі духовного відродження нації”, 15-17 січ. 2009 р., м. Кам’янець-Подільський. – Кам’янець-Подільський, 2009. – С. 12-21.
25. Сюта Г. Типологія і функції Біблійних цитат в українській мові 20 ст. / Г. Сюта // Українська мова. – 2013. – №4. – С. 82–92.
26. Толкование Библии, Книга Левит – [Электронный ресурс]. – Режим доступа к ресурсу : otveti.org/tolkovanie-biblii/levit/
27. Толкование Библии, Книга Числа – [Электронный ресурс]. – Режим доступа к ресурсу : otveti.org/tolkovanie-biblii/chisla/
28. Українець Л. Ф. Конотаційна експлікація звукозображення у поетичній творчості Олеса Гончара [Електронний ресурс] / Л. Ф. Українець – Режим доступу до ресурсу: <https://ukrtext.dp.ua/index.php/UTEXT/article/view/35/34>.
29. Черноватий Л. М. Засоби передачі однорідності у конфесійному тексті в англійській та українських мовах / Л. М. Черноватий // «Наукові записки». Серія “Філологічні науки” (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя). – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2016. – Кн.2. – С.85-91.
30. Черноватий Л.М. Зіставний стилістичний синтаксис конфесійного тексту в англійській та українській мовах (частина I) / Л.М.Черноватий // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія

- “Філологія” та “Методика викладання іноземних мов”. – 2015. – Вип.82. – С. 21–29.
31. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності : підручник для ВНЗ / Л. М. Черноватий. – Вінниця : Нова книга, 2013. – 376 с.
 32. Шаллер Д. Книга книг. Короткий вступ до Біблії (пер. з англ. – В. Горпинчук) / Джон Шаллер. – К. : Фундація “Лютеранська спадщина”, 2007. – 377 с.
 33. Шмігер Т.В. Застосування теорії релевантності в критиці перекладу: “Києво-Печерський патерик” англійською мовою / Тарас Шмігер // Іноземна філологія. – 2013. – вип.125. – С.100-109.
 34. Boyd J. A brief Bible history. A survey of the Old and New Testaments [Electronic Resource] / J. Boyd, J. Machen – Access at : <http://www.ntslibrary.com/PDF%20Books/Brief%20Bible%20History%20-%20Machen.pdf>.
 35. Deuteronomy – Matthew Henry's Commentary – Bible Gateway [Electronic Resource]. – Access at : <https://www.biblegateway.com/resources/.../Deuteronomy>.
 36. Exodus – Matthew Henry's Commentary – Bible Gateway [Electronic Resource]. – Access at : <https://www.biblegateway.com/resources/matthew.../Exodus>.
 37. Galperin I. R. Stylistics / I. R. Galperin. – М. : Vyshaja Shkola, 1981. – 335 с.
 38. Investigating translation competence: conceptual and methodological issues [Electronic Resource] / PACTE group – 2005. – Access at : <https://www.erudit.org/fr/revues/meta/2005-v50-n2-meta881/011004ar/>.
 39. Flores J. A. C. On the translator's linguistic competence: towards a methodology of English for translation and interpreting [Electronic Resource] / Jose Andres Carrasco Flores. – 2014. – Access at : <http://eprints.ucm.es/30675/1/Jos%C3%A9Andr%C3%A9sCarrascoFlores.pdf>.
 40. Genesis – Matthew Henry's Commentary – Bible Gateway [Electronic Resource]. – Access at : <https://www.biblegateway.com/resources/matthew.../Genesis>.
 41. Kelly D. A handbook for translator trainers : a guide to reflective practice / D. Kelly. – Manchester : St. Jerome, 2005. – 173 p.

42. King James Version (KJV) [Electronic Resource] // Encyclopedia Britannica – Access at : <https://www.britannica.com/topic/King-James-Version>.
43. Kroeze J. Just how literal is the King James version? / J. Kroeze, M. van den Heever, B. van Rooy // Journal of Northwest Semitic Languages. – 2011. – №37. – C. 27–56.
44. Leviticus – Matthew Henry's Commentary – Bible Gateway [Electronic Resource]. – Access at : <https://www.biblegateway.com/resources/matthew.../Leviticus>.
45. Neubert A. Developing translation competence / A. Neubert. – Philadelphia : John Benjamins, 2000. – 247 p.
46. Numbers Commentary – Matthew Henry Commentary – Bible Study Tools [Electronic Resource]. – Access at : [https://www.biblestudytools.com/commentaries/.../ numbers/](https://www.biblestudytools.com/commentaries/.../numbers/)
47. Sawant D. History of translation [Electronic Resource] / Datta G. Sawant. – 2013. – Access at : <https://www.researchgate.net/publication/271640678>.
48. The definition and selection of key competencies [Electronic Resource] : Executive Summary, 2005 – Access at : <https://www.oecd.org/pisa/35070367.pdf>.
49. The King James Bible: Its History and Influence [Electronic Resource] // Harry Ransom Center. The University of Texas. – 2012. – Access at : <http://www.hrc.utexas.edu/exhibitions/2012/kingjamesbible/>.
50. Torah [Electronic Resource] // Ancient history encyclopedia. – 2012. – Access at : <https://www.ancient.eu/Torah/>.
51. Wiener H. The origin of Pentateuch [Electronic Resource] / Harold M. Wiener – Access at : <https://ia601401.us.archive.org/32/items/originofpentateu00wienuoft/originofpentateu00wienuoft.pdf>.

Додаток А. Англо-український та українсько-англійський словники
конфесійної лексики, відібраної із “П’ятикнижжя Мойсеевого”

Англо-український словник власних назв за групами

Табл. 1. Імена, що відносяться до вищих сил

Англійське слово	Українське слово
Baalpeor	Ваал пеорський (божество) (Числ 25:3)
Beerlahairoi (з івр. пер. як well of living)	Джерело Живого (Бут 16:14)
Cherubims (Gen 3:24)	Херувим (Бут 3:24)
God (Gen 1:1)	Бог (Бут 1:1)
High God	Бог Всевишній
I AM	Суций (Вих, 3:14)
JEHOVAH	Господь (Вих, 6:3)
LORD	Єгова (Вих, 15:3)
LORD (Gen 2:4)	Господь (Бут 2:4)
LORD God (Gen 2:4)	Господь Бог (Бут 2:4)
LORD God of Israel	Господь, Бог Ізраїлів (Вих, 5:1)
LORD our God	Господь, Бог наш (Вих, 3:18)
Molech	Молох (божество моавитян і аммонітян) (Вих, 18:21)
My spirit	Мій Дух (Бут 6:3)
the Almighty God	Бог Всемогутній (Бут 17:1)
The angel of the LORD	Ангол Господній (Бут 16:9)
The LORD God of the Hebrews	Господь, Бог (Вих, 3:18)
The name of the LORD.	Ймення Господнє
the spirit of God	Дух Божий (Числ 24:2)

Табл. 2. Інші імена

Англійське слово	Українське слово
Aaron	Аарон (Вих, 4:27)
Abel (Cain’s younger brother, keeper of sheep) (Gen 4:2)	Авель (молодший брат Каїна, вівчар) (Бут 4:2)
Abiasaph	Аваасаф (син Кораха) (Вих, 6:24)
Abida	Авіда (син Мідіяна і Авраама) (Бут 25:4)
Abidan	Авідан (син Гід’оніїв) (Числ 1:11)
Abihu	Авігу (син Аарона) (Вих, 6:23)
Abimael (Joktan’s son)	Авімаїл (син Йоктана) (Бут 10:28)

Abimelech (the king of Gerar)	Авімелех (цар Ґерару) (Бут 20:2)
Abiram (the son of Eliab)	Авірон (син Еліява) (Числ 16:12)
Abraham	Авраам (ім'я Аврама, дане йому Господом) (Бут 17:5)
Abram (Terah's son)	Аврам (син Тераха) (Бут 11:27)
Adah	Ада (жінка Ісава(Едома)) (Бут 36:2)
Adah (Lamech's wife) (Gen 4:19)	Ада (жінка Ламеха) (Бут 4:19)
Adam (Gen 2:19)	Адам (Бут 2:16)
Adbeel	Адбеїл (син Ізмаїла) (Бут 25:13)
Ahiezer	Ахіезер (син Аммішаддаїв) (Числ 1:12)
Ahihud (the son of Shelomi)	Ахігуд (син Шеломії) (Числ 34:27)
Ahiman (the child of Anak)	Ахіман (нащадок велетня) (Числ 13:22)
Ahira	Ахіра (син Енанів) (Числ 1:15)
Aholiab	Оголіяв (син Ахісамахів, Данового племені) (Вих, 38:23)
Aholibamah	Оголівама (жінка Ісава(Едома)) (Бут 36:2)
Ajah	Айя (син Ців'она) (Бут 36:24)
Akan	Акан (син Ецера) (Бут 36:27)
Almodad (Joktan's son)	Алмодад (син Йоктана) (Бут 10:26)
Alvan	Алван (син Шовала) (Бут 36:23)
Amalek	Амалик (син Еліфаза і Тимни) (Бут 36:12)
Ammiel (the son of Gemalli)	Амміїл (син Ґемалліїв) (Числ 13:12)
Amram	Амрам (син Кегата) (Вих, 6:18)
Amraphel (the king of Shinar)	Амрафел(цар Шинсару) (Бут 14:1)
Anah	Ана (син Сеїра) (Бут 36:20)
Aner	Анер (союзник Аврама) (Бут 14:24)
Aram (Shem's son)	Арам (син Сима) (Бут 10:22)
Aran	Аран (син Дішана) (Бут 36:28)
Ard	Ард (син Веніяміна) (Бут 46:21)
Areli	Ар'їлі (син Ґада) (Бут 46:16)
Arioch king of Ellasar	Арйох (цар Елласару) (Бут 14:1)
Arod	Арод (син Ґада) (Бут 46:16)
Arphaxad (Shem's son)	Арпахшад (син Сима) (Бут 10:22)
Asenath	Оснат (жінка Йосипа) (Бут 38:45)
Ashbel	Ашбел (син Веніяміна) (Бут 46:21)
Asher	Асир (син Зілли) (Бут 35:26)
Ashkenaz (Gomer's son)	Ашкеназ (Бут 10:3)
Asriel	Асріїл (Числ 26:31)
Asshur (Shem's son)	Ашшур (син Сима) (Бут 10:22)

Assir	Ассир (син Кораха) (Вих, 6:24)
Balaam (the son of Beor)	Валаам (син Беора) (Числ 22:5)
Balak (the son of Zippor, king of the Moabites)	Балак (син Ціппора, моавський цар) (Числ 22:4)
Bashemath	Босмат (жінка Ісава(Едома)) (Бут 36:3)
Becher	Бехер (син Веніяміна) (Бут 46:21)
Belah	Бела (син Веніяміна) (Бут 46:21)
Benammi	Бен-Аммі (син Лота і його дочки) (Бут 19:38)
Benjamin	Веніямин (син Рахілі) (Бут 35:24)
Bera (the king of Sodom)	Берай (цар Содому)
Beriah	Верія (син Асира) (Бут 46:17)
Bethuel	Бетуїл (син Мілки і Нахора) (Бут 22:22)
Bezaleel	Бецал'їл (син Хура) (Вих, 31:2)
Bilhah	Білга (невільниця Рахілі) (Бут 29:29)
Bilhan	Білган (син Ецера) (Бут 36:27)
Birsha (the king of Gomorrah)	Біршай (цар Гомори)
Buz	Буз (син Мілки і Нахора) (Бут 22:21)
Cain (Adam and Eve's son, tiller of the ground) (Gen 4:1)	Каїн (первісток Адама та Єви, рільник) (Бут 4:1)
Cainan (Enos's son)	Кенан (син Єноша) (Бут 5:9)
Caleb (the son of Jephunneh)	Калев (син Єфуннеїв) (Числ 13:6)
Canaan (Noah's son)	Ханаан (син Хама) (Бут 9:18)
Carmi	Кармі (син Рувима) (Бут 46:9)
Chedorlaomer king of Elam	Кедор-Лаомер (цар Еламу) (Бут 14:1)
Cheran	Керан (син Дішона) (Бут 36:26)
Chesed	Кесед (син Мілки і Нахора) (Бут 22:21)
Cush (Ham's son)	Куш (Бут 10:6)
Dan	Дан (син Білги) (Бут 35:25)
Dathan (the son of Eliab)	Датан (син Еліява) (Числ 16:12)
Dedan	Дедан (син Йокшана і Авраама) (Бут 25:3)
Dedan (Raamah's son)	Дедан (син Раами) (Бут 10:7)
Diklah (Joktan's son)	Дикла (син Йоктана) (Бут 10:27)
Dinah (the daughter of Leah)	Діна (дочка Лії) (Бут 34:1)
Dishan	Дішан (син Сеїра) (Бут 36:21)
Dishon	Дішон (син Сеїра) (Бут 36:21)
Dodanim (Javan's son)	додани (сини Явана) (Бут 10:4)
Dumah	Дума (син Ізмаїла) (Бут 25:14)
Ebal	Евал (син Шовала) (Бут 36:23)

Eber (Salah's son)	Евер (син Шелаха) (Бут 10:24)
Ehi	Ехі (син Веніяміна) (Бут 46:21)
Elam (Shem's son)	Елам (син Сима) (Бут 10:22)
Eldaah	Елдаа (син Мідіяна і Авраама) (Бут 25:4)
Eldad	Елдад (пророк) (Числ 11:26)
Eleazar	Елеазар (син Аарона) (Вих, 6:23)
Eliab	Елів (син Хелона) (Числ 1:9)
Eliab	Еліяв (син Хелонів) (Числ 7:24)
Eliasaph	Ел'ясаф (син Деуїлів) (Числ 1:14)
Eliphaz	Еліфаз (син Ади) (Бут 36:4)
Elishah (Javan's son)	Еліша (син Явана)
Elishama	Елішама (син Аммігудів) (Числ 1:10)
Elisheba	Елішева (жінка Аарона) (Вих, 6:23)
Elizaphan (the son of Parnach)	Еліцафан (син Парнаха) (Числ 34:25)
Elizur	Еліцур (син Шедеура) (Числ 1:5)
Elkanah	Елкана (син Кораха) (Вих, 6:24)
Elon	Елон (син Завулону) (Бут 46:14)
Elzaphan	Елцафан (син Узїїла) (Вих, 6:22)
Enoch (Cain's son) (Gen 4:17)	Енох (син Каїна) (Бут 4:17)
Enoch (Jared's son)	Енох (син Яреда) (Бут 5:21)
Enos (Seth's son) (Gen 4:26)	Енош (син Сифа) (Бут 4:26)
Ephah	Ефа (син Мідіяна і Авраама) (Бут 25:4)
Epher	Ефер (син Мідіяна і Авраама) (Бут 25:4)
Ephraim	Єфрем (син Йосипа) (Бут 38:45)
Er	Ер (син Шуа) (Бут 38:3)
Eran	Еран (син Шутелаха) (Числ 26:36)
Eri	Ері (син Гада) (Бут 46:16)
Esau	Ісав (син Ребеки і Ісака) (Бут 25:25)
Esau	Ісав (син Оголівами) (Бут 36:14)
Eshban	Ешбан (син Дішона) (Бут 36:26)
Eshcol	Ешкол (союзник Аврама) (Бут 14:24)
Eve (Gen 3:20)	Єва (Бут 3:20)
Ezbon	Ецбон (син Гада) (Бут 46:16)
Ezer	Ецев (син Сеїра) (Бут 36:21)
Gad	Гад (син Зілли і Якова) (Бут 30:11)
Gaddi (the son of Susi)	Гадді (син Сусіїв) (Числ 13:11)

Gaddiel (the son of Sodi)	Гаддіїл (син Содіїв) (Числ 13:10)
Gaham	Гахам (син Реуми і Нахора) (Бут 22:24)
Gamaliel	Гамаліїл (син Педацурів) (Числ 1:10)
Gatam	Гатам (син Еліфаза) (Бут 36:11)
Gera	Гера (син Веніяміна) (Бут 46:21)
Gershon	Гершон (син Левія) (Бут 46:11)
Gether (Aram's son)	Гетер (син Арама) (Бут 10:23)
Geuel (the son of Vophsi)	Геуїл (син Махіїв) (Числ 13:15)
Gomer (son of Japheth)	Гомер (син Яфета) (Бут 10:2)
Guni	Гуні (син Нефталима) (Бут 46:24)
Guni (the son of Jahzeel)	Гуні (син Яхцеїла) (Числ 26:48)
Hadar	Хадад (син Ізмаїла) (Бут 25:15)
Hadoram (Joktan's son)	Гадорам (син Йоктана) (Бут 10:27)
Hagar	Агар (єгиптянка-невільниця Сарі) (Бут 16:1)
Haggi	Хаггі (син Гада) (Бут 46:16)
Ham (Noah's son)	Хам (син Ноя) (Бут 5:32)
Hamul	Хамул (син Переця) (Бут 46:12)
Hanoch	Ханох (син Мідіяна і Авраама) (Бут 25:4)
Haran (Terah's son)	Гаран (син Тераха) (Бут 11:27)
Havilah (Joktan's son)	Хавіла (син Йоктана) (Бут 10:29)
Havilah (son of Cush)	Хавіла (син Куша) (Бут 10:7)
Hazarmaveth (Joktan's son)	Хасар-Мавет (син Йоктана) (Бут 10:26)
Hazo	Хазо (син Мілки і Нахора) (Бут 22:22)
Heber	Хевер (син Верії) (Бут 46:17)
Heber	Хевер (син Берії) (Числ 26:45)
Hebron	Хеврон (син Кегата) (Вих, 6:18)
Hemam	Гемам (син Лотана) (Бут 36:22)
Hemdan	Хемдан (син Дішона) (Бут 36:26)
Hepher	Хефер (Числ 26:32)
Heth (Canaan's son)	Хет (син Ханаана) (Бут 10:15)
Hezron	Хецрон (син Рувима) (Бут 46:9)
Hezron	Хецрон (син Переця) (Бут 46:12)
Hoglah	Хогла (дочка Целофхада) (Числ 26:33)
Hori	Хорі (син Лотана) (Бут 36:22)
Hul (Aram's son)	Хул (син Арама) (Бут 10:23)
Huppim	Хуппім (син Веніяміна) (Бут 46:21)
Hushim	Хушім (син Дана) (Бут 46:23)
Igal (the son of Joseph)	Іг'ал (син Йосипів) (Числ 13:7)

Irad (Enoch's son) (Gen 4:18)	Ірад (син Еноха) (Бут 4:18)
Isaac	Ісак (син Авраама і Сарри) (Бут 21:3)
Ishbak	Їшбак (син Кетури і Авраама) (Бут 25:2)
Ishmael (son of Hagar and Abram)	Ізмаїл (син Агари і Авраама) (Бут 16:11)
Ishuah	Їшва (син Асира) (Бут 46:17)
Israel	Ізраїль (нове ім'я Якова) (Бут 32:28)
Issachar	Іссахар (син Лії) (Бут 35:23)
Isui	Їшві (син Асира) (Бут 46:17)
Ithamar	Ітамар (син Аарона) (Вих, 6:23)
Ithran	Ітран (син Дішона) (Бут 36:2)
Izhar	Їцгар (син Кегата) (Вих, 6:18)
Jaalam	Ялам (син Оголівами) (Бут 36:5)
Jaalam	Ялам (син Оголівами) (Бут 36:14)
Jabal (Lamech and Adah's son) (Gen 4:20)	Явал (син Ламеха і Ади) (Бут 4:20)
Jachin	Яхін (син Симеона) (Бут 46:10)
Jacob	Яків (син Ревеки і Ісака) (Бут 25:26)
Jahleel	Яхлеїл (син Завулону) (Бут 46:14)
Jahzeel	Яхсеїл (син Нефталима) (Бут 46:24)
Jair	Яїр (син Манасії) (Числ 32:41)
Jamin	Ямін (син Симеона) (Бут 46:10)
Japheth (Noah's son)	Яфет (син Ноя) (Бут 5:32)
Javan (son of Japheth)	Яван (син Яфета) (Бут 10:2)
Jemuel	Ємуїл (син Симеона) (Бут 46:10)
Jerah (Joktan's son)	Єрах (син Йоктана) (Бут 10:26)
Jethro	Єтро (тесть Мойсея) (Вих, 3:1)
Jetur	Єтур (син Ізмаїла) (Бут 25:15)
Jeush	Суш (син Оголівами) (Бут 36:5)
Jeush	Єуша (син Оголівами) (Бут 36:14)
Jezer	Єцер (син Нефталима) (Бут 46:24)
Jezer (the son of Jahzeel)	Єцер (син Яхцеїла) (Числ 26:48)
Jidlapth	Їдлаф (син Мілки і Нахора) (Бут 22:22)
Jimnah	Їмна (син Асира) (Бут 46:17)
Job	Йов (син Іссахара) (Бут 46:13)
Jobab (Joktan's son)	Йовав (син Йоктана) (Бут 10:29)
Jokshan	Йокшан (син Кетури і Авраама) (Бут 25:2)
Joktan (Eber's son)	Йоктан (син Евера) (Бут 10:25)
Joseph	Йосип (син Рахіль) (Бут 30:24)
Joshua	Ісус (син Навина) (Вих, 17:9)

Jubal (Jabal' brother) (Gen 4:21)	Ювал (брат Явала) (Бут 4:21)
Judah	Юда (син Лії) (Бут 29:35)
Kedar	Кедар (син Ізмаїла) (Бут 25:13)
Kemuel	Кемуїл (син Мілки і Нахора) (Бут 22:21)
Kemuel (the son of Shiptan)	Кемуїл (син Шіфтана) (Числ 34:24)
Kenaz	Кеназ (син Еліфаза) (Бут 36:11)
Keturah	Кетура (друга жінка Авраама) (Бут 25:1)
Kittim (Javan's son)	китти (сини Явана) (Бут 10:4)
Kohath	Кегат (син Левія) (Бут 46:11)
Korah	Корах (син Оголівами) (Бут 36:5)
Korah	Корей (син Оголівами) (Бут 36:14)
Korah	Корах (син Іцгара) (Вих, 6:21)
Lamech (Methusael's son) (Gen 4:18)	Ламех (син Метушаїла) (Бут 4:18)
Leah	Лія (старша дочка Лавана) (Бут 29:16)
Levi	Левій (син Лії) (Бут 29:34)
Levites	Левіти (Вих, 6:25)
Lot (Haran's son)	Лот (син Гарана) (Бут 11:27)
Lotan	Лотан (син Сеїра) (Бут 36:20)
Lud (Shem's son)	Луд (син Сима) (Бут 10:22)
Maachah	Маах (син Реуми і Нахора) (Бут 22:24)
Madai (son of Japheth)	Мадай (син Яфета) (Бут 10:2)
Magog (son of Japheth)	Магог (син Яфета) (Бут 10:2)
Mahalaleel (Cainan's son)	Магалал'їл (син Кенана) (Бут 5:12)
Mahlah	Махла (дочка Целофхада) (Числ 26:33)
Malchiel	Малкіїл (син Верії) (Бут 46:17)
Malchiel	Малкіїл (син Берії) (Числ 26:45)
Mamre	Мамре (союзник Авраама) (Бут 14:24)
Manahath	Манахат (син Шовала) (Бут 36:23)
Manasseh	Манасія (син Йосипа) (Бут 38:45)
Mash (Aram's son)	Маш (син Арама) (Бут 10:23)
Massa	Масса (син Ізмаїла) (Бут 25:14)
Medad	Медад (пророк) (Числ 11:26)
Medan	Мадан (син Кетури і Авраама) (Бут 25:2)
Mehujael (Irad's son) (Gen 4:18)	Мехуяїл (син Ірада) (Бут 4:18)
Melchizedek (the king of Salem)	Мелхиседек (цар Салиму) (Бут 14:18)
Merari	Мерарі (син Левія) (Бут 46:11)
Meshech (son of Japheth)	Мешех (син Яфета) (Бут 10:2)

Methusael (Mehujael's son) (Gen 4:18)	Метушаїл (син Мехуяїла) (Бут 4:18)
Methuselah (Enoch's son)	Метушалах (син Еноха) (Бут 5:21)
Mibsam	Мівсам (син Ізмаїла) (Бут 25:13)
Midian	Мідіян (син Кетури і Авраама) (Бут 25:2)
Milcah	Мілка (дочка Целофхада) (Числ 26:33)
Milcah (Nahor's wife)	Мілка (жінка Нахора) (Бут 11:29)
Miriam	Маріям (Ааронова сестра) (Вих, 15:20)
Mishael	Мішаїл (син Узїїла) (Вих, 6:22)
Mishma	Мішма (син Ізмаїла) (Бут 25:14)
Mizraim (Ham's son)	Міцраїм (Бут 10:6)
Mizzah	Міzza (син Реуїла) (Бут 36:13)
Moab	Моав (син Лота і його дочки) (Бут 19:37)
Moses	Мойсей (Вих, 2:10)
Muppm	Муппїм (син Веніяміна) (Бут 46:21)
Naamah (Tubalcain's sister) (Gen 4:22)	Ноема (сестра Тувалкаїна) (Бут 4:22)
Naaman	Нааман (син Веніяміна) (Бут 46:21)
Nadab	Надав (син Аарона) (Вих, 6:23)
Nahath	Нагат (син Реуїла) (Бут 36:13)
Nahbi (the son of Vophsi)	Нахбі (син Вофсіїв) (Числ 13:14)
Nahor (Serug's son)	Нахор (син Серуга) (Бут 11:23)
Nahor (Terah's son)	Нахор (син Тераха) (Бут 11:27)
Nahshon	Нахшон (син Аммінадава) (Числ 1:7)
Naphish	Нафіш (син Ізмаїла) (Бут 25:15)
Naphtali	Нефталім (син Білгі) (Бут 35:25)
Nebajoth	Невайот (син Ізмаїла) (Бут 25:13)
Nepheg	Нефег (син Іцгара) (Вих, 6:21)
Nethaneel	Натанаїл (син Цуара) (Числ 1:8)
Nimrod (son of Cush)	Німрод (син Куша) (Бут 10:8)
Noah	Ноа (дочка Целофхада) (Числ 26:33)
Noah (Lamech's son)	Ной (син Ламеха) (Бут 5:29)
Obal (Joktan's son)	Увал (син Йоктана) (Бут 10:28)
Og (king of Bashan)	Ог (цар Башану) (Повт Зак 3:1)
Ohad	Огад (син Симеона) (Бут 46:10)
Omar	Омар (син Еліфаза) (Бут 36:11)
Onam	Онам (син Шовала) (Бут 36:23)
Onan	Онан (син Шуа) (Бут 38:4)
Ophir (Joktan's son)	Офір (син Йоктана) (Бут 10:29)
Oshea (the son of Nun)	Осія (син Навинів) (Числ 13:8)
Pagiel	Паг'їл (син Охранів) (Числ 1:13)

Palti (the son of Raphu)	Палті (син Рафуїв) (Числ 13:9)
Paltiel (the son of Azzan)	Палтіїл (син Аззана) (Числ 34:26)
Pedahel (the son of Ammihud)	Педаїл (син Аммігудів) (Числ 34:28)
Peleg (Eber's son)	Пелег (син Евера) (Бут 10:25)
Phallu	Паллу (син Рувима) (Бут 46:9)
Pharez	Перец (син Юди і Тамари) (Бут 38:29)
Phichol	Піхол (начальник війська Авімелеха) (Бут 21:32)
Phinehas	Пінхас (син Елезара) (Вих, 6:25)
Phut (Ham's son)	Фут (Бут 10:6)
Phuvah	Цувва (син Іссахара) (Бут 46:13)
Pildash	Пілдаш (син Мілки і Нахора) (Бут 22:22)
Potiphar	Потіфар (царедворець фараона) (Бут 37:36)
Puah (Hebrew midwife)	Пуа (єврейська баба-сповитуха) (Вих, 1:15)
Raamah (son of Cush)	Раама (син Куша) (Бут 10:7)
Rachel (Laban's daughter)	Рахіль (дочка Лавана) (Бут 29:5)
Rebekah	Ревека (дочка Бетуїла) (Бут 22:23)
Reu (Peleg's son)	Реу (син Пелега) (Бут 11:18)
Reuben	Рувим (син Лії) (Бут 29:32)
Reuel	Реуїл (син Босмат) (Бут 36:4)
Reumah	Реума (наложниця Нахора) (Бут 22:24)
Riphath (Gomer's son)	Рифат (Бут 10:3)
Rosh	Рош (син Веніяміна) (Бут 46:21)
Sabtah (son of Cush)	Савта (син Куша) (Бут 10:7)
Sabtecha (son of Cush)	Савтеха (син Куша) (Бут 10:7)
Salah (Arphaxad's son)	Шелах (син Арпахшада) (Бут 10:24)
Sarah	Сарра (ім'я Сари, дане їй Господом) (Бут 17:15)
Sarah	Сарах (дочка Асира) (Числ 26:46)
Sarai (Abram's wife)	Сара (жінка Аваама) (Бут 11:29)
Seba (son of Cush)	Сева (син Куша) (Бут 10:7)
Serah	Сірах (син Асира) (Бут 46:17)
Sered	Серед (син Завулону) (Бут 46:14)
Serug (Reu's son)	Серуг (син Реу) (Бут 11:22)
Seth (Adam's son) (Gen 4:25)	Сиф (син Адама) (Бут 4:25)
Sethur (the son of Michael)	Сетур (син Михаїлів) (Числ 13:13)
Shammah	Шамма (син Реуїла) (Бут 36:14)
Shammua (the son of Zaccur)	Шаммуа (син Заккурів) (Числ 13:4)

Shaphat (the son of Hori)	Шафат (син Хоріїв) (Числ 13:5)
Shaul	Саул (син Симеона) (Бут 46:10)
Sheba	Шеву (син Йокшана і Авраама) (Бут 25:3)
Sheba (Joktan's son)	Шева (син Йоктана) (Бут 10:28)
Sheba (Raamah's son)	Шева (син Раами) (Бут 10:7)
Shechem	Шехем (Числ 26:31)
Shechem (the son of Hamor the Hivite)	Сихем (син Гамора хівейнина) (Бут 34:2)
Shelah	Шела (син Шуа) (Бут 38:5)
Sheleph (Joktan's son)	Шелеф (син Йоктана) (Бут 10:26)
Shelumiel	Шелуміїл (син Цурішаддая) (Числ 1:6)
Shem (Noah's son)	Сим (син Ноя) (Бут 5:32)
Shemeber (the king of Zeboiim)	Шемеве́р (цар Цевоїму)
Shemida	Шеміда (Числ 26:31)
Shepho	Шефо(син Шовала) (Бут 36:23)
Sheshai (the child of Anak)	Шешай (нащадок велетня) (Числ 13:22)
Shillem	Шіллем (син Нефталима) (Бут 46:24)
Shillem (the son of Jahzeel)	Шіллем (син Яхцеїла) (Числ 26:48)
Shimron	Шимрон (син Іссахара) (Бут 46:13)
Shinab (the king of Admah)	Шин'ав (цар Адми)
Shiphrah (Hebrew midwife)	Шіфра (єврейська баба-сповитуха) (Вих, 1:15)
Shobal	Шовал (син Сеїра) (Бут 36:20)
Shuah	Шуах (син Кетури і Авраама) (Бут 25:2)
Shuah	Шуа (жінка Юди) (Бут 38:2)
Shuni	Шуні (син Гада) (Бут 46:16)
Shuthelah	Шутелах (син Єфрема) (Числ 26:35)
Sidon (Canaan's son)	Сидон (син Ханаана) (Бут 10:15)
Sihon	Сигон (аморейський цар) (Числ 20:21)
Simeon	Симеон (син Лії) (Бут 29:33)
Talmai (the child of Anak)	Талмай (нащадок велетня) (Числ 13:22)
Tamar	Тамара (жінка Ера) (Бут 38:6)
Tarshish (Javan's son)	Таршіш (син Явана) (Бут 10:4)
Tebah	Тевах (син Реуми і Нахора) (Бут 22:24)
Tema	Тема (син Ізмаїла) (Бут 25:15)
Teman	Теман (син Еліфаза) (Бут 36:11)

Terah (Nahor's son)	Терах (син Нахора) (Бут 11:24)
Thahash	Тахаш (син Реуми і Нахора) (Бут 22:24)
Tidal king of nations	Тидал (цар Гоїму (івр. – »народ«)) (Бут 14:1)
Timna	Тимна (наложниця Еліфаза) (Бут 36:11)
Tiras(son of Japheth)	Тирас (син Яфета) (Бут 10:2)
Tirzah	Тірца (дочка Целофхада) (Числ 26:33)
Togarmah (Gomer's son)	Тогарма (Бут 10:3)
Tola	Тола (син Іссахара) (Бут 46:13)
Tubal (son of Japheth)	Тувал (син Яфета) (Бут 10:2)
Tubalcain (Lamech and Zillah's son) (Gen 4:22)	Тувалкаїн (син Ламеха і Цілли) (Бут 4:22)
Uz	Уц (син Дішана) (Бут 36:28)
Uz (Aram's son)	Уц (син Арама) (Бут 10:23)
Uzal (Joktan's son)	Узал (син Йоктана) (Бут 10:27)
Uzziel	Уззіїл (син Кегата) (Вих, 6:18)
Zaavan	Зааван (син Ецера) (Бут 36:27)
Zaphnathpaaneah	Цофнат-Панеах (ім'я Йосипа в якості єгипетського фараона) (Бут 38:45)
Zarah	Зерах (син Юди і Тамари) (Бут 38:30)
Zebulun	Завулон (син Лії) (Бут 35:23)
Zelophehad (the son of Hepher)	Целофхад (син Хеферів) (Числ 26:33)
Zepho	Цефо (син Еліфаза) (Бут 36:11)
Zerah	Зера (син Реуїла) (Бут 36:13)
Zibeon	Ців'он (син Сеїра) (Бут 36:20)
Zichri	Зіхрі (син Іцгара)(Вих, 6:21)
Zillah (Lamech's wife) (Gen 4:19)	Цілла (жінка Ламеха) (Бут 4:19)
Zilpah	Зілпа (невільниця Лії) (Бут 30:10)
Zimran	Зімран (син Кетури і Авраама) (Бут 25:2)
Ziphion	Ціфйон (син Гада) (Бут 46:16)
Zithri	Сітрі (син Узіїла) (Вих, 6:22)
Zoar (the king of Bela)	Цоар (цар Белаю)
Zohar	Цохар (син Симеона) (Бут 46:10)

Табл.2.1. народності, їх представники

Англійське слово	Українське слово
Amorite	Аморейнин (Бут 10:16)
Amorites	аморейни
Anamim	анами (Бут 10:13)
Arkite	Аркеянин (Бут 10:17)

Arvadite	Арвадеянин (Бут 10:17)
Canaanites	ханаанеянин (Бут 15:21)
Caphtorim	кафтори (Бут 10:14)
Casluhim	каслухи (Бут 10:14)
Chemosh	Кемоші (Числ 21:29)
Emims	Еми (Бут 14:5)
Girgasite	Гіргашеянин (Бут 10:16)
Hamathite	Хаматеянин (Бут 10:18)
Hittites	хіттеянин (Бут 15:20)
Hivite	Хіввеянин (Бут 10:17)
Horites	Хоряни (Бут 14:6)
Jebusite	Евусеянин (Бут 10:16)
Kadmonites	кадмонеянин (Бут 15:19)
Kenites	хенеянин (Бут 15:19)
Kenizzites	кенізеянин (Бут 15:19)
Lehabim	легави (Бут 10:13)
Libni	Лівні (Гершонові сини) (Вих, 6:17)
Ludim	луди (Бут 10:13)
Mahali	Махлі (сини Мерарі) (Вих, 6:19)
Mushi	Муші (Вих, 6:19)
Naphtuhim	нафтухи (Бут 10:13)
Pathrusim	патруси (Бут 10:14)
Perizzites	періздеянин (Бут 15:20)
Philistim	филистимляни (Бут 10:14)
Rephaïms	Рефаї (Бут 14:5)
Rephaïms	рефаеянин (Бут 15:20)
Shimi	Шім'ї (Гершонові сини) (Вих, 6:17)
Sidonians	сидоняни (Повт. Зак. 3:9)
Sinite	Синеянин (Бут 10:17)
Zemarite	Цемареянин (Бут 10:18)
Zuzims	Зузи (Бут 14:5)

Табл. 3. Географічні назви
3.1. Країни

Англійське слово	Українське слово
Assyria (Gen 2:14)	Ашшур (Бут 2:14)
Bashan	Башан (царство Ога) (Повт. Зак. 3:13)
Egypt	Єгипет (Вих. 1:1)
Elam	Елам (Бут 14:1)
Ellasar	Елласар (Бут 14:1)
Ethiopia (Gen 2:13)	Етіопія (Бут 2:13)
Goshen	Гошен (Бут 47:4)
Nod (land east of Eden) (Gen 4:16)	Нод (країна на схід від Едену) (Бут

	4:16)
--	-------

3.2. Регіони

Англійське слово	Українське слово
Canaan (land)	ханаанський край (Бут 11:31)
desert of Zin	пустиня Цін (Числ 20:1)
Eden (Gen 2 8)	Еден (Бут 2:8)
Gilead	Гілеад (Бут 37:25)
Havilah (land) (Gen 2:11)	Хавіла (земля) (Бут 2:11)
Ijeabarim	Йіс-Гааварім (Числ 21:11)
Jeshimon	пустиня (Числ 21:20)
land of the Philistines	край филистимський (Бут 21:32)
Moab	Моав (Числ 21:11)
Paran.	Паран (пустиня) (Числ 13:3)
Pethor (land)	Петор (край) (Числ 22:5)
Shinar (land)	Шінеар (земля) (Бут 10:10)
Siddim	Сіддім (долина)
Sin (wilderness)	Сін (пустеля) (Вих 17:1)
the south	Негев (пустеля)
the wilderness of Etham	Етамська пустиня (Числ 22:5)
wilderness of Sinai	Сінайська пустиня (Вих 19:2)

Табл.3.3. Населені пункти

Англійське слово	Українське слово
Abelshittim	Авел-Шіттім (Числ 33:49)
Accad (city)	Аккад (місто) (Бут 10:10)
Admah	Адма (місто) (Бут 10:19)
Ain	Аін (Числ 34:11)
Almondiblathaim	Алмон-Дівлатайм (Числ 33:47)
Alush	Алуш (Числ 33:14)
Ar	Ар (Числ 21:15)
Aroer	Ароер (місто, яке збудували Гадові сини) (Числ 32:34)
Ashteroth Karnaim	Аштерот-Карнаїм (місто) (Бут 14:5)
Atroth	Атарот (місто, яке збудували Гадові сини) (Числ 32:35)
Baalmeon	Баал-Меон (місто, яке збудували Рувимові сини) (Числ 32:38)
Baalzephon	Баал-Цефон (Вих, 14:2)
Baalzephon	Баал-Цефон (Числ 33:7)
Babel (city)	Вавилон (місто) (Бут 10:10)
Bamoth	Бамот (Числ 21:19)

Beer	Беер (Числ 21:16)
Beersheba	Беер-Шева (Бут 21:32)
Bela	Белай (місто) (Бут 14:2)
Benejaakan	Бене-Яакан (Числ 33:32)
Bethel	Бет-Ел (місто) (Бут 12:8)
Bethharan	Бет-Гаран (місто, яке збудували Гадові сина) (Числ 32:36)
Bethjesimoth	Бет-Єшмот (Числ 33:49)
Bethlehem	Віфлеєм (Бут 35:19)
Bethnimrah	Бет-Німра (місто, яке збудували Гадові сина) (Числ 32:36)
Bethpeor	Бет-Пеор (Повт. Зак. 3:29)
Calah	Калах (місто) (Бут 10:11)
Calneh (city)	Калне (місто) (Бут 10:10)
Dibon	Дівон (Числ 21:30)
Dibongad	Дівоні Гад (Числ 33:46)
Dizahab	Ді-Загав (Повт. Зак. 1:1)
Dophkah	Дофка (Числ 33:13)
Dothan	Дотаїн (Бут 37:17)
Ebronah	Аврон (Числ 33:35)
Elealeh	Ел'але (місто, яке збудували Рувимові сина) (Числ 32:37)
Elim	Єлім (Вих, 15:27)
Elim	Елім (Числ 33:9)
Enmishpat (Kadesh)	Ен-Мішпат (Кадеш) (Бут 14:7)
Enoch (city built by Cain) (Gen 4:17)	Енох (місто, збудоване Каїном) (Бут 4:17)
Erech (city)	Ерех (місто) (Бут 10:10)
Etham	Етам (Числ 33:6)
Eziongaber	Еційон-Гевер (Числ 33:41)
Gaza	Газа (місто) (Бут 10:19)
Gerar	Герар (місто) (Бут 10:19)
Gilead	Гілеад (Повт. Зак. 2:36)
Gomorrah	Гомора (місто) (Бут 10:19)
Hai	Гай (місто) (Бут 12:8)
Ham	Гам (місто) (Бут 14:5)
Hamath	Гамат (Числ 34:8)
Haradah	Харада (Числ 33:22)
Haran	Харан (місто) (Бут 11:31)
Hashmonah	Хашмона (Числ 33:30)
Hazarenan	Гацар-Енан (Числ 34:9)
HazerOTH	Хацерот (Числ 33:16)
HazerOTH	Гецерот (Повт. Зак. 1:1)

Hazezontamar	Хаццон-Тамар (Бут 14:7)
Hebron	Хеврон (місто) (Бут 23:1)
Hebron	Хеврон (місто) (Числ 13:22)
Heshbon	Хешбон (місто Сигона) (Числ 21:26)
Heshbon	Хешбон (місто, яке збудували Рувимові сини) (Числ 32:37)
Horhagidgad	Хор Гідгад (Числ 33:33)
Hormah	Хорма (місто) (Числ 21:3)
Ijeabarim	Ійє-Гааварім (Числ 33:45)
Jaazer	Язер (місто, яке збудували Гадові сини) (Числ 32:35)
Jabbok	Яббок (Числ 21:24)
Jahaz	Ягац (Повт. Зак. 2:32)
Jogbehah	Йогбега (місто, яке збудували Гадові сини) (Числ 32:35)
Jordan	Йордан (Числ 13:29)
Jotbathah	Йотвата (Числ 33:34)
Kadesh	Кадеш (Числ 13:26)
Kadeshbarnea	Кадеш-Барнеа (місто між Сінайський півостровом і Ханааном) (Числ 32:8)
Khelathah	Кегелата (Числ 33:21)
Kibrothhattaavah	Ківрот-Гаттаава (Числ 33:15)
Kibrothhattaavah	Ківрот-Гаттаава (Повт. Зак. 9:22)
Kirjathaim	Кір'ятаїм (місто, яке збудували Рувимові сини) (Числ 32:37)
Kirjatharba	Кіріят-Арба (поселення біля Хеврону) (Бут 23:1)
Laban	Лаван (Повт. Зак. 1:1)
Lasha	Лаша (місто) (Бут 10:19)
Libnah	Лівна (Числ 33:19)
Luz (Bethel)	Луз (Бет-Ел) (Бут 28:19)
Makheloth	Макгелот (Числ 33:24)
Marah	Мара (Числ 33:8)
Massah	Масса (Повт. Зак. 9:22)
Mattanah	Маттана (Числ 21:19)
Medeba	Медва (Числ 21:30)
Migdol	Мігдол (Вих, 14:2)
Migdol	Мігдол (Числ 33:7)
Mithcah	Мітка (Числ 33:29)
Moseroth	Мосерот (Числ 33:31)
Nahaliel	Нахаліїл (Числ 21:19)
Nebo	Нево (місто, яке збудували Рувимові сини) (Числ 32:38)

Nineveh	Ніневія (місто) (Бут 10:11)
Nophah	Нофак (Числ 21:30)
Oboth	Овот (Числ 21:11)
Oboth	Овот (Числ 33:44)
Padanaram	Падан (Бут 28:6)
Pihahiroth	Пі-Гахірот (Вих, 14:2)
Pihahiroth	Пі-Хірот (Числ 33:7)
Pihahiroth	Хірот (Числ 33:8)
Pithom	Пітом (місто) (Вих, 1:11)
Punon	Пунон (Числ 33:43)
Raamses	Рамесес (місто) (Вих, 1:11)
Rameses	Рамесес (Числ 33:5)
Rehoboth	Реховот-Ір (місто) (Бут 10:11)
Rephidim	Рефідім (Вих, 19:2)
Rephidim	Ріфідім (Числ 33:15)
Resen (the city between Nineveh and Calah)	Ресен (місто між Ніневією та Калахом) (Бут 10:12)
Riblah	Рівла (Числ 34:11)
Rimmonparez	Ріммон Перец (Числ 33:18)
Rissah	Рісса (Числ 33:20)
Rithmah	Рітма (Числ 33:17)
Salem	Салим (місто) (Бут 14:18)
Shaveh Kiriathaim	Шаве-Кір'ятаїм (місто) (Бут 14:5)
Shechem	Сихем (місто) (Бут 33:18)
Shepham	Шефам (Числ 34:10)
Shibmah	Сивма (місто, яке збудували Рувимові сини) (Числ 32:38)
Shittim	Шіттім (Числ 25:1)
Shopan	Шофан (місто, яке збудували Гадові сини) (Числ 32:35)
Shur	Шур (Бут 16:7)
Sodom	Содом (місто) (Бут 10:19)
Succoth	Суккот (Числ 33:5)
Taberah	Тав'ера (Повт. Зак. 9:22)
Tahath	Тахат (Числ 33:25)
Tarah	Терах (Числ 33:28)
Tophel	Тофель (Повт. Зак. 1:1)
Ur	Ур (місто) (Бут 11:31)
Zalmonah	Цалмон (Числ 33:42)
Zeboim	Цевоїм (місто) (Бут 10:19)
Zedad	Цедад (Числ 34:8)

3.4. Водойми

Англійське слово	Українське слово
Arnon	Арнон (річка в Моаві) (Числ 21:14)
Euphrates (river in Eden) (Gen 2:14)	Ефрат (річка в Едені) (Бут 2:14)
Gihon (river in Eden) (Gen 2:13)	Гіхон (річка в Едені) (Бут 2:13)
Hiddekel (river in Eden) (Gen 2:14)	Тигр (річка в Едені) (Бут 2:14)
Marah	Мара (Вих, 15:23)
Meribah (Повт. Зак. 33:8)	Меріва
Pison (river in Eden) (Gen 2:11)	Пішон (річка в Едені) (Бут 2:11)
Red sea.	Червоне море
the brook Eshcol	Нахал-Ешкол (Числ 13:24)
the salt sea	Солоне море
the sea of Chinnereth	Кінеретське море (Числ 34:11)

3.5. Гори

Англійське слово	Українське слово
Abarim	Аварім (Числ 33:48)
Ebal	Евал (Повт. Зак. 11:29)
Gerizim	Гарізім (Повт. Зак. 11:29)
Hermon	Гермон (Повт. Зак. 3:8)
Horeb (the mountain of God)	Хорив (Божа гора) (Вих 3:1)
mount Hor	Гор-гора (Числ 20:25)
Mountains of Ararat	Араратські гори
Paran (wilderness)	Паран (пустиня) (Бут, 21:21)
Pisgah	Пісга (Числ 21:20)
Sefar	Сефар
Seir	Сеїр (гориста місцевість) (Бут 33:16)
Seir (mount)	Сеїр (гори) (Бут, 14:6)
Sinai (mount)	Сінай (гора) (Вих 19:11)
the mount of Gilead	Гілеядська гора

3.6. Рівнини

Англійське слово	Українське слово
plains Moreh	діброва Море (Повт. Зак. 11:30)
the field of Ephron	поле Ефрона (Бут, 25:9)
Zared (valley)	Зеред (долина) (Числ 21:12)

Табл.4. Інші назви

Англійське слово	Українське слово
cave of Machpelah,	печера Махпела (Бут, 25:9)

Elelohe-Israel	Ел-Елогей-Ізраїль (жертівник) (Бут, 33:20)
Rehoboth	Реховот (криниця) (Бут, 26:22)
Sitnah	Ситна (криниця) (Бут, 26:21)
the month of Abib	місяць авіва (Повт. Зак. 16:1)
the passover unto the LORD	Пасха для Господа, Бога (Повт. Зак. 16:1)

Табл. Інші поняття

Англійське слово	Українське слово
a pillar of salt	соляний стовп (Бут 19:26)
afflict	кривдити (Бут 30:50)
anointing oil,	оливу помазання (Вих, 29:7)
be consumed in the iniquity of the city.	загинути через гріх міста (Бут 19:15)
birthright	перворідство (Бут 25:31)
blessed	блаженний (Бут 30:13)
blessing of the LORD	благословення Господнє (Бут 39:5)
brethren	Браття (Бут 19:7)
burnt offering	цілопалення (Бут 22:3)
comforted	утішений (Бут 24:67)
duke	провідник (Бут 36:43)
Escape for thy life	Рятуй свою душу (Бут 19:17)
favour	милість (Бут 30:27)
gate of heaven	брама небесна (Бут 28:17)
grace	милість (Бут 31:3)
grievous sin	тяжкий гріх (Бут 18:20)
holy sanctuary	Святеє Святих (Лев 16:33)
integrity of thy heart	чистота серця (Бут 19:34)
Jehovahjireh	Господь нагледить (місце) (Бут 22:14)
justice and judgment	справедливість та право (Бут 18:19)
kindness	милість (Бут 23:12)
life	душа (Бут 32:30)
LORD'S passover	Пасха це для Господа (Вих, 12:11)
manna	манна (Числ 11:6)
men	мужі (Бут 18:2)
morning	світова зірниця (Бут 19:15)
my bone and my flesh.	кість моя й тіло моє (Бут 29:14)

my commandments, my statutes, and my laws.	заповіді Мої, постанови й закони Мої. (Бут 26:5)
myrrh	ладан (Бут 37:25)
offer sacrifice	приносити жертву (Бут 30:54)
on the morrow	другого дня (Бут 19:34)
release	відпущення (Повт. Зак. 15:1)
righteous	праведний (Бут 18:23)
righteousness	справедливість (Бут 30:33)
sin offering	Азазель (Лев 16:8)
Spirit of God	Дух Божий (Бут 39:38)
swear	присягати (Бут 21:24)
tempt	випробовувати (Бут 22:1)
the avenger of blood	месник крові
the fear of God	страх Божий (Бут 20:11)
the finger of God	перст Божий (Вих, 8:19)
the fire of the LORD	Господній огонь (Числ 11:3)
thou fearest God	богобійний (Бут 22:12)
thy servant	Твій раб (Бут 18:3)
weaned	відлучений (Бут 21:8)
went up	вознісся (Бут 35:13)
wicked	нечестивий (Бут 18:23)
with a mighty hand	сильною рукою (Повт. Зак. 9:26)
womb	утроба (Бут 20:18)
worship	поклонятися (Бут 22:4)

Українсько-англійський словник власних назв за категоріями

Табл. 1. Імена, що відносяться до вищих сил

Українське слово	Англійське слово
Ангол Господній (Бут 16:9)	The angel of the LORD
Бог (Бут 1:1)	God (Gen 1:1)
Бог Всевишній	High God
Бог Всемогутній (Бут 17:1)	the Almighty God
Ваал пеорський (божество) (Числ 25:3)	Baalpeor
Господь (Бут 2:4)	LORD (Gen 2:4)
Господь (Вих, 6:3)	JEHOVAH
Господь Бог (Бут 2:4)	LORD God (Gen 2:4)
Господь, Бог (Вих, 3:18)	The LORD God of the Hebrews

Господь, Бог Ізраїлів (Вих, 5:1)	LORD God of Israel
Господь, Бог наш (Вих, 3:18)	LORD our God
Джерело Живого (Бут 16:14)	Beerlahairoi (з івр. пер. як well of living)
Дух Божий (Числ 24:2)	the spirit of God
Єгова (Вих, 15:3)	LORD
Ймення Господнє	The name of the LORD.
Мій Дух (Бут 6:3)	My spirit
Молох (божество моавитян і аммонітян) (Вих, 18:21)	Molech
Суций (Вих, 3:14)	I AM
Херувим (Бут 3:24)	Cherubims (Gen 3:24)

Табл. 2. Інші імена

Англійське слово	Українське слово
Аарон (Вих, 4:27)	Aaron
Аваасаф (син Кораха) (Вих, 6:24)	Abiasaph
Авель (молодший брат Каїна, вівчар) (Бут 4:2)	Abel (Cain's younger brother, keeper of sheep) (Gen 4:2)
Авігу (син Аарона) (Вих, 6:23)	Abihu
Авіда (син Мідіяна і Авраама) (Бут 25:4)	Abida
Авідан (син Гід'оніїв) (Числ 1:11)	Abidan
Авімаїл (син Йоктана) (Бут 10:28)	Abimael (Joktan's son)
Авімелех (цар Герару) (Бут 20:2)	Abimelech (the king of Gerar)
Авірон (син Еліява) (Числ 16:12)	Abiram (the son of Eliab)
Авраам (ім'я Аврама, дане йому Господом) (Бут 17:5)	Abraham
Аврам (син Тераха) (Бут 11:27)	Abram (Terah's son)
Агар (єгиптянка-невільниця Сарі) (Бут 16:1)	Hagar
Ада (жінка Ісава(Едома)) (Бут 36:2)	Adah
Ада (жінка Ламеха) (Бут 4:19)	Adah (Lamech's wife) (Gen 4:19)
Адам (Бут 2:16)	Adam (Gen 2:19)
Адбеїл (син Ізмаїла) (Бут 25:13)	Adbeel
Айя (син Ців'она) (Бут 36:24)	Ajah
Акан (син Ецера) (Бут 36:27)	Akan
Алван (син Шовала) (Бут 36:23)	Alvan
Алмодад (син Йоктана) (Бут 10:26)	Almodad (Joktan's son)
Амалик (син Еліфаза і Тимни) (Бут 36:12)	Amalek
Амміїл (син Гемалліїв) (Числ 13:12)	Ammiel (the son of Gemalli)

Амрам (син Кегата) (Вих, 6:18)	Amram
Амрафел(цар Шинеару) (Бут 14:1)	Amraphel (the king of Shinar)
Ана (син Сеїра) (Бут 36:20)	Anah
Анер (союзник Аврама) (Бут 14:24)	Aner
Арам (син Сима) (Бут 10:22)	Aram (Shem's son)
Аран (син Дішана) (Бут 36:28)	Aran
Ард (син Веніяміна) (Бут 46:21)	Ard
Арйох (цар Елласару) (Бут 14:1)	Arioch king of Ellasar
Ар'їлі (син Гада) (Бут 46:16)	Areli
Арод (син Гада) (Бут 46:16)	Arod
Арпахшад (син Сима) (Бут 10:22)	Arphaxad (Shem's son)
Асир (син Зілпи) (Бут 35:26)	Asher
Асріїл (Числ 26:31)	Asriel
Ассир (син Кораха) (Вих, 6:24)	Assir
Ахігуд (син Шеломії) (Числ 34:27)	Ahihud (the son of Shelomi)
Ахієзер (син Аммішаддаїв) (Числ 1:12)	Ahiezer
Ахіман (нащадок велетня) (Числ 13:22)	Ahiman (the child of Anak)
Ахіра (син Енанів) (Числ 1:15)	Ahira
Ашбел (син Веніяміна) (Бут 46:21)	Ashbel
Ашкеназ (Бут 10:3)	Ashkenaz (Gomer's son)
Ашшур (син Сима) (Бут 10:22)	Asshur (Shem's son)
Балак (син Ціппора, моавський цар) (Числ 22:4)	Balak (the son of Zippor, king of the Moabites)
Бела (син Веніяміна) (Бут 46:21)	Belah
Бен-Аммі (син Лота і його дочки) (Бут 19:38)	Benammi
Берай (цар Содому)	Bera (the king of Sodom)
Берія (син Асира) (Числ 26:45)	Beriah
Бетуїл (син Мілки і Нахора) (Бут 22:22)	Bethuel
Бехер (син Веніяміна) (Бут 46:21)	Becher
Бецал'їл (син Хура) (Вих, 31:2)	Bezaleel
Білга (невільниця Рахілі) (Бут 29:29)	Bilhah
Білган (син Ецера) (Бут 36:27)	Bilhan
Біршай (цар Гомори)	Birsha (the king of Gomorrah)
Босмат (жінка Ісава(Едома)) (Бут 36:3)	Bashemath
Буз (син Мілки і Нахора) (Бут 22:21)	Buz
Валаам (син Беора) (Числ 22:5)	Balaam (the son of Beor)
Веніямин (син Рахілі) (Бут 35:24)	Benjamin

Верія (син Асира) (Бут 46:17)	Beriah
Гадорам (син Йоктана) (Бут 10:27)	Hadoram (Joktan's son)
Гамалііл (син Педацурів) (Числ 1:10)	Gamaliel
Гаран (син Тераха) (Бут 11:27)	Haran (Terah's son)
Гемам (син Лотана) (Бут 36:22)	Hemam
Гад (син Зілли і Якова) (Бут 30:11)	Gad
Гадді (син Сусіїв) (Числ 13:11)	Gaddi (the son of Susi)
Гаддііл (син Содіїв) (Числ 13:10)	Gaddiel (the son of Sodi)
Гатам (син Еліфаза) (Бут 36:11)	Gatam
Гахам (син Реуми і Нахора) (Бут 22:24)	Gaham
Гера (син Веніяміна) (Бут 46:21)	Gera
Гершон (син Левія) (Бут 46:11)	Gershon
Гетер (син Арама) (Бут 10:23)	Gether (Aram's son)
Геуїл (син Махіїв) (Числ 13:15)	Geuel (the son of Vophsi)
Гомер (син Яфета) (Бут 10:2)	Gomer (son of Japheth)
Гуні (син Нефталима) (Бут 46:24)	Guni
Гуні (син Яхцеїла) (Числ 26:48)	Guni (the son of Jahzeel)
Дан (син Білгі) (Бут 35:25)	Dan
Датан (син Еліява) (Числ 16:12)	Dathan (the son of Eliab)
Дедан (син Йокшана і Авраама) (Бут 25:3)	Dedan
Дедан (син Раами) (Бут 10:7)	Dedan (Raamah's son)
Дикла (син Йоктана) (Бут 10:27)	Diklah (Joktan's son)
Діна (дочка Лії) (Бут 34:1)	Dinah (the daughter of Leah)
Дішан (син Сеїра) (Бут 36:21)	Dishan
Дішон (син Сеїра) (Бут 36:21)	Dishon
додани (сини Явана) (Бут 10:4)	Dodanim (Javan's son)
Дума (син Ізмаїла) (Бут 25:14)	Dumah
Евал (син Шовала) (Бут 36:23)	Ebal
Евер (син Шелаха) (Бут 10:24)	Eber (Salah's son)
Елам (син Сима) (Бут 10:22)	Elam (Shem's son)
Елдаа (син Мідіяна і Авраама) (Бут 25:4)	Eldaah
Елдад (пророк) (Числ 11:26)	Eldad
Елеазар (син Аарона) (Вих, 6:23)	Eleazar
Елів (син Хелона) (Числ 1:9)	Eliab
Еліфаз (син Ади) (Бут 36:4)	Eliphaz
Еліцафан (син Парнаха) (Числ 34:25)	Elizaphan (the son of Parnach)
Еліцур (син Шедеура) (Числ 1:5)	Elizur

Еліша (син Явана)	Elishah (Javan's son)
Елішама (син Аммігудів) (Числ 1:10)	Elishama
Елішева (жінка Аарона) (Вих, 6:23)	Elisheba
Еліяв (син Хелонів) (Числ 7:24)	Eliab
Елкана (син Кораха) (Вих, 6:24)	Elkanah
Елон (син Завулону) (Бут 46:14)	Elon
Елцафан (син Узїїла) (Вих, 6:22)	Elzaphan
Ел'ясаф (син Деуїлів) (Числ 1:14)	Eliasaph
Енох (син Каїна) (Бут 4:17)	Enoch (Cain's son) (Gen 4:17)
Енох (син Яреда) (Бут 5:21)	Enoch (Jared's son)
Енош (син Сифа) (Бут 4:26)	Enos (Seth's son) (Gen 4:26)
Ер (син Шуа) (Бут 38:3)	Er
Еран (син Шутелаха) (Числ 26:36)	Eran
Ері (син Гада) (Бут 46:16)	Eri
Ефа (син Мідіяна і Авраама) (Бут 25:4)	Ephah
Ефер (син Мідіяна і Авраама) (Бут 25:4)	Epher
Ехі (син Веніяміна) (Бут 46:21)	Ehi
Ецбон (син Гада) (Бут 46:16)	Ezbon
Ецев (син Сеїра) (Бут 36:21)	Ezer
Ешбан (син Дішона) (Бут 36:26)	Eshban
Ешкол (союзник Авраама) (Бут 14:24)	Eshcol
Єва (Бут 3:20)	Eve (Gen 3:20)
Ємуїл (син Симеона) (Бут 46:10)	Jemuel
Єрах (син Йоктана) (Бут 10:26)	Jerah (Joktan's son)
Єтро (тесть Мойсея) (Вих, 3:1)	Jethro
Єтур (син Ізмаїла) (Бут 25:15)	Jetur
Єуша (син Оголівами) (Бут 36:14)	Jeush
Єфрем (син Йосипа) (Бут 38:45)	Ephraim
Єцер (син Нефталіма) (Бут 46:24)	Jezer
Єцер (син Яхцеїла) (Числ 26:48)	Jezer (the son of Jahzeel)
Зааван (син Ецера) (Бут 36:27)	Zaavan
Завулон (син Лії) (Бут 35:23)	Zebulun
Зера (син Реуїла) (Бут 36:13)	Zerah
Зерах (син Юди і Тамари) (Бут 38:30)	Zarah
Зілпа (невільниця Лії) (Бут 30:10)	Zilpah

Зімран (син Кетури і Авраама) (Бут 25:2)	Zimran
Зіхрі (син Іцгара)(Вих, 6:21)	Zichri
Йов (син Іссахара) (Бут 46:13)	Job
Йовав (син Йоктана) (Бут 10:29)	Jobab (Joktan's son)
Йоктан (син Евера) (Бут 10:25)	Joktan (Eber's son)
Йокшан (син Кетури і Авраама) (Бут 25:2)	Jokshan
Йосип (син Рахіль) (Бут 30:24)	Joseph
Їг'ал (син Йосипів) (Числ 13:7)	Igal (the son of Joseph)
Їдлаф (син Мілки і Нахора) (Бут 22:22)	Jidlap
Ізмаїл (син Агари і Авраама) (Бут 16:11)	Ishmael (son of Hagar and Abram)
Ізраїль (нове ім'я Якова) (Бут 32:28)	Israel
Їмна (син Асира) (Бут 46:17)	Jimnah
Ірад (син Еноха) (Бут 4:18)	Irada (Enoch's son) (Gen 4:18)
Ісав (син Оголівами) (Бут 36:14)	Esau
Ісав (син Ребеки і Ісака) (Бут 25:25)	Esau
Ісак (син Авраама і Сарри) (Бут 21:3)	Isaac
Іссахар (син Лії) (Бут 35:23)	Issachar
Ісус (син Навина) (Вих, 17:9)	Joshua
Ітамар (син Аарона) (Вих, 6:23)	Ithamar
Ітран (син Дішона) (Бут 36:2)	Ithran
Їцгар (син Кегата) (Вих, 6:18)	Izhar
Їшбак (син Кетури і Авраама) (Бут 25:2)	Ishbak
Їшва (син Асира) (Бут 46:17)	Ishuah
Їшві (син Асира) (Бут 46:17)	Isui
Каїн (первісток Адама та Єви, рільник) (Бут 4:1)	Cain (Adam and Eve's son, tiller of the ground) (Gen 4:1)
Калев (син Єфуннеїв) (Числ 13:6)	Caleb (the son of Jephunneh)
Кармі (син Рувима) (Бут 46:9)	Carmi
Кегат (син Левія) (Бут 46:11)	Kohath
Кедар (син Ізмаїла) (Бут 25:13)	Kedar
Кедор-Лаомер (цар Еламу) (Бут 14:1)	Chedorlaomer king of Elam
Кемуїл (син Мілки і Нахора) (Бут 22:21)	Kemuel
Кемуїл (син Шіфтана) (Числ 34:24)	Kemuel (the son of Shiphthan)
Кеназ (син Еліфаза) (Бут 36:11)	Kenaz

Кенан (син Єноша) (Бут 5:9)	Cainan (Enos's son)
Керан (син Дішона) (Бут 36:26)	Cheran
Кесед (син Мілки і Нахора) (Бут 22:21)	Chesed
Кетура (друга жінка Авраама) (Бут 25:1)	Keturah
китти (сини Явана) (Бут 10:4)	Kittim (Javan's son)
Корах (син Іцгара)(Вих, 6:21)	Korah
Корах (син Оголівами) (Бут 36:5)	Korah
Корей (син Оголівами) (Бут 36:14)	Korah
Куш (Бут 10:6)	Cush (Ham's son)
Ламех (син Метушаїла) (Бут 4:18)	Lamech (Methusael's son) (Gen 4:18)
Левій (син Лії) (Бут 29:34)	Levi
Левіти (Вих, 6:25)	Levites
Лія (старша дочка Лавана) (Бут 29:16)	Leah
Лот (син Гарана) (Бут 11:27)	Lot (Haran's son)
Лотан (син Сеїра) (Бут 36:20)	Lotan
Луд (син Сима) (Бут 10:22)	Lud (Shem's son)
Маах (син Реуми і Нахора) (Бут 22:24)	Maachah
Магалал'їл (син Кенана) (Бут 5:12)	Mahalaleel (Cainan's son)
Магог (син Яфета) (Бут 10:2)	Magog (son of Japheth)
Мадай (син Яфета) (Бут 10:2)	Madai (son of Japheth)
Мадан (син Кетури і Авраама) (Бут 25:2)	Medan
Малкіїл (син Берії) (Числ 26:45)	Malchiel
Малкіїл (син Верії) (Бут 46:17)	Malchiel
Мамре (союзник Авраама) (Бут 14:24)	Mamre
Манасія (син Йосипа) (Бут 38:45)	Manasseh
Манахат (син Шовала) (Бут 36:23)	Manahath
Маріям (Ааронова сестра) (Вих, 15:20)	Miriam
Масса (син Ізмаїла) (Бут 25:14)	Massa
Махла (дочка Целофхада) (Числ 26:33)	Mahlah
Маш (син Арама) (Бут 10:23)	Mash (Aram's son)
Медад (пророк) (Числ 11:26)	Medad
Мелхиседек (цар Салиму) (Бут 14:18)	Melchizedek (the king of Salem)
Мерарі (син Левія) (Бут 46:11)	Merari
Метушаїл (син Мехуяїла) (Бут 4:18)	Methusael (Mehujael's son) (Gen 4:18)

Метушалах (син Еноха) (Бут 5:21)	Methuselah (Enoch's son)
Мехуяїл (син Ірада) (Бут 4:18)	Mehujael (Irada's son) (Gen 4:18)
Мешех (син Яфета) (Бут 10:2)	Meshech (son of Japheth)
Мівсам (син Ізмаїла) (Бут 25:13)	Mibsam
Мідіян (син Кетури і Авраама) (Бут 25:2)	Midian
Міzza (син Реуїла) (Бут 36:13)	Mizzah
Мілка (дочка Целофхада) (Числ 26:33)	Milcah
Мілка (жінка Нахора) (Бут 11:29)	Milcah (Nahor's wife)
Міцраїм (Бут 10:6)	Mizraim (Ham's son)
Мішаїл (син Узіїла) (Вих, 6:22)	Mishael
Мішма (син Ізмаїла) (Бут 25:14)	Mishma
Моав (син Лота і його дочки) (Бут 19:37)	Moab
Мойсей (Вих, 2:10)	Moses
Муппім (син Веніяміна) (Бут 46:21)	Muphim
Нааман (син Веніяміна) (Бут 46:21)	Naaman
Нагат (син Реуїла) (Бут 36:13)	Nahath
Надав (син Аарона) (Вих, 6:23)	Nadab
Натанаїл (син Цуара) (Числ 1:8)	Nethaneel
Нафіш (син Ізмаїла) (Бут 25:15)	Naphish
Нахбі (син Вофсіів) (Числ 13:14)	Nahbi (the son of Vophsi)
Нахор (син Серуга) (Бут 11:23)	Nahor (Serug's son)
Нахор (син Тераха) (Бут 11:27)	Nahor (Terah's son)
Нахшон (син Аммінадава) (Числ 1:7)	Nahshon
Невайот (син Ізмаїла) (Бут 25:13)	Nebajoth
Нефег (син Іцгара) (Вих, 6:21)	Nepheg
Нефталім (син Білги) (Бут 35:25)	Naphtali
Німрод (син Куша) (Бут 10:8)	Nimrod (son of Cush)
Ноа (дочка Целофхада) (Числ 26:33)	Noah
Ноема (сестра Тувалкаїна) (Бут 4:22)	Naamah (Tubalcain's sister) (Gen 4:22)
Ной (син Ламеха) (Бут 5:29)	Noah (Lamech's son)
Огад (син Симеона) (Бут 46:10)	Ohad
Оголівама (жінка Ісава(Едома)) (Бут 36:2)	Aholibamah
Оголіяв (син Ахісамахів, Данового племени) (Вих, 38:23)	Aholiab
Ог (цар Башану) (Повт Зак 3:1)	Og (king of Bashan)
Омар (син Еліфаза) (Бут 36:11)	Omar
Онам (син Шовала) (Бут 36:23)	Onam
Онан (син Шуа) (Бут 38:4)	Onan

Осія (син Навинів) (Числ 13:8)	Oshea (the son of Nun)
Оснат (жінка Йосипа) (Бут 38:45)	Asenath
Офір(син Йоктана) (Бут 10:29)	Ophir (Joktan's son)
Паг'їл (син Охранів) (Числ 1:13)	Pagiel
Паллу (син Рувима) (Бут 46:9)	Phallu
Палті (син Рафуїв) (Числ 13:9)	Palti (the son of Raphu)
Палтіїл (син Аззана) (Числ 34:26)	Paltiel (the son of Azzan)
Педаїл (син Аммігудів) (Числ 34:28)	Pedahel (the son of Ammihud)
Пелег (син Евера) (Бут 10:25)	Peleg (Eber's son)
Перец (син Юди і Тамари) (Бут 38:29)	Pharez
Пілдаш (син Мілки і Нахора) (Бут 22:22)	Pildash
Пінхас (син Елезара) (Вих, 6:25)	Phinehas
Піхол (начальник війська Авімелеха) (Бут 21:32)	Phichol
Потіфар (царедворець фараона) (Бут 37:36)	Potiphar
Пуа (єврейська баба-сповитуха) (Вих, 1:15)	Puah (Hebrew midwife)
Раама (син Куша) (Бут 10:7)	Raamah (son of Cush)
Рахіль (дочка Лавана) (Бут 29:5)	Rachel (Laban's daughter)
Ревека (дочка Бетуїла) (Бут 22:23)	Rebekah
Реу (син Пелега) (Бут 11:18)	Reu (Peleg's son)
Реуїл (син Босмат) (Бут 36:4)	Reuel
Реума (наложниця Нахора) (Бут 22:24)	Reumah
Рифат (Бут 10:3)	Riphat (Gomer's son)
Рош (син Веніяміна) (Бут 46:21)	Rosh
Рувим (син Лії) (Бут 29:32)	Reuben
Савта (син Куша) (Бут 10:7)	Sabtah (son of Cush)
Савтеха (син Куша) (Бут 10:7)	Sabtecha (son of Cush)
Сара (жінка Аваама) (Бут 11:29)	Sarai (Abram's wife)
Сарах (дочка Асира) (Числ 26:46)	Sarah
Сарра (ім'я Сари, дане їй Господом) (Бут 17:15)	Sarah
Саул (син Симеона) (Бут 46:10)	Shaul
Сева (син Куша) (Бут 10:7)	Seba (son of Cush)
Серед (син Завулону) (Бут 46:14)	Sered
Серуг (син Реу) (Бут 11:22)	Serug (Reu's son)
Сетур (син Михаїлів) (Числ 13:13)	Sethur (the son of Michael)
Сигон (аморейський цар) (Числ 20:21)	Sihon

Сидон (син Ханаана) (Бут 10:15)	Sidon (Canaan's son)
Сим (син Ноя) (Бут 5:32)	Shem (Noah's son)
Симеон (син Лії) (Бут 29:33)	Simeon
Сиф (син Адама) (Бут 4:25)	Seth (Adam's son) (Gen 4:25)
Сихем (син Гамора хівеянина) (Бут 34:2)	Shechem (the son of Hamor the Hivite)
Сірах (син Асира) (Бут 46:17)	Serah
Сітрі (син Узїїла) (Вих, 6:22)	Zithri
Суш (син Оголівами) (Бут 36:5)	Jeush
Талмай (нащадок велетня) (Числ 13:22)	Talmai (the child of Anak)
Тамара (жінка Ера) (Бут 38:6)	Tamar
Таршіш (син Явана) (Бут 10:4)	Tarshish (Javan's son)
Тахаш (син Реуми і Нахора) (Бут 22:24)	Thahash
Тевах (син Реуми і Нахора) (Бут 22:24)	Tebah
Тема (син Ізмаїла) (Бут 25:15)	Tema
Теман (син Еліфаза) (Бут 36:11)	Teman
Терах (син Нахора) (Бут 11:24)	Terah (Nahor's son)
Тидал (цар Гоїму (івр. – «народ»)) (Бут 14:1)	Tidal king of nations
Тимна (наложниця Еліфаза) (Бут 36:11)	Timna
Тирас (син Яфета) (Бут 10:2)	Tiras(son of Japheth)
Тірца (дочка Целофхада) (Числ 26:33)	Tirzah
Тогарма (Бут 10:3)	Togarmah (Gomer's son)
Тола (син Іссахара) (Бут 46:13)	Tola
Тувал (син Яфета) (Бут 10:2)	Tubal (son of Japheth)
Тувалкаїн (син Ламеха і Цілли) (Бут 4:22)	Tubalcain (Lamech and Zillah's son) (Gen 4:22)
Увал (син Йоктана) (Бут 10:28)	Obal (Joktan's son)
Узал (син Йоктана) (Бут 10:27)	Uzal (Joktan's son)
Уззіїл (син Кегата) (Вих, 6:18)	Uzziel
Уц (син Арама) (Бут 10:23)	Uz (Aram's son)
Уц (син Дішана) (Бут 36:28)	Uz
Фут (Бут 10:6)	Phut (Ham's son)
Хавіла (син Йоктана) (Бут 10:29)	Havilah (Joktan's son)
Хавіла (син Куша) (Бут 10:7)	Havilah (son of Cush)
Хаггі (син Гада) (Бут 46:16)	Haggi
Хадад (син Ізмаїла) (Бут 25:15)	Hadar
Хазо (син Мілки і Нахора) (Бут	Hazo

22:22)	
Хам (син Ноя) (Бут 5:32)	Ham (Noah's son)
Хамул (син Переця) (Бут 46:12)	Hamul
Ханаан (син Хама) (Бут 9:18)	Canaan (Noah's son)
Ханох (син Мідіяна і Авраама) (Бут 25:4)	Hanoch
Хасар-Мавет (син Йоктана) (Бут 10:26)	Hazarmaveth (Joktan's son)
Хевер (син Берії) (Числ 26:45)	Heber
Хевер (син Верії) (Бут 46:17)	Heber
Хеврон (син Кегата) (Вих, 6:18)	Hebron
Хемдан (син Дішона) (Бут 36:26)	Hemdan
Хет (син Ханаана) (Бут 10:15)	Heth (Canaan's son)
Хефер (Числ 26:32)	Hepher
Хецрон (син Переця) (Бут 46:12)	Hezron
Хецрон (син Рувима) (Бут 46:9)	Hezron
Хогла (дочка Целофхада) (Числ 26:33)	Hoglah
Хорі (син Лотана) (Бут 36:22)	Hori
Хул (син Арама) (Бут 10:23)	Hul (Aram's son)
Хуппім (син Веніяміна) (Бут 46:21)	Huphim
Хушім (син Дана) (Бут 46:23)	Hushim
Целофхад (син Хеферів) (Числ 26:33)	Zelophehad (the son of Hepher)
Цефо (син Еліфаза) (Бут 36:11)	Zepho
Ців'он (син Сеїра) (Бут 36:20)	Zibeon
Цілла (жінка Ламеха) (Бут 4:19)	Zillah (Lamech's wife) (Gen 4:19)
Ціфйон (син Гада) (Бут 46:16)	Ziphion
Цоар (цар Белаю)	Zoar (the king of Bela)
Цофнат-Панеах (ім'я Йосипа в якості єгипетського фараона) (Бут 38:45)	Zaphnathpaaneah
Цохар (син Симеона) (Бут 46:10)	Zohar
Цувва (син Іссахара) (Бут 46:13)	Phuvah
Шамма (син Реуїла) (Бут 36:14)	Shammah
Шаммуа (син Заккурів) (Числ 13:4)	Shammua (the son of Zaccur)
Шафат (син Хоріїв) (Числ 13:5)	Shaphat (the son of Hori)
Шева (син Йоктана) (Бут 10:28)	Sheba (Joktan's son)
Шева (син Раами) (Бут 10:7)	Sheba (Raamah's son)
Шеву (син Йокшана і Авраама) (Бут 25:3)	Sheba

Шела (син Шуа) (Бут 38:5)	Shelah
Шелах (син Арпахшада) (Бут 10:24)	Salah (Arphaxad's son)
Шелеф (син Йоктана) (Бут 10:26)	Sheleph (Joktan's son)
Шелумііл (син Цурішаддая) (Числ 1:6)	Shelumiel
Шемевр (цар Цевоїму)	Shemeber (the king of Zeboiim)
Шеміда (Числ 26:31)	Shemida
Шефо(син Шовала) (Бут 36:23)	Shepho
Шехем (Числ 26:31)	Shechem
Шешай (нащадок велетня) (Числ 13:22)	Sheshai (the child of Anak)
Шимрон (син Іссахара) (Бут 46:13)	Shimron
Шин'ав (цар Адми)	Shinab (the king of Admah)
Шіллем (син Нефталіма) (Бут 46:24)	Shillem
Шіллем (син Яхцеїла) (Числ 26:48)	Shillem (the son of Jahzeel)
Шіфра (єврейська баба-сповитуха) (Вих, 1:15)	Shiphrah (Hebrew midwife)
Шовал (син Сеїра) (Бут 36:20)	Shobal
Шуа (жінка Юди) (Бут 38:2)	Shuah
Шуах (син Кетури і Авраама) (Бут 25:2)	Shuah
Шуні (син Гада) (Бут 46:16)	Shuni
Шутелах (син Єфрема) (Числ 26:35)	Shuthelah
Ювал (брат Явала) (Бут 4:21)	Jubal (Jabal's brother) (Gen 4:21)
Юда (син Лії) (Бут 29:35)	Judah
Явал (син Ламеха і Ади) (Бут 4:20)	Jabal (Lamech and Adah's son) (Gen 4:20)
Яван (син Яфета) (Бут 10:2)	Javan (son of Japheth)
Яір (син Манасії) (Числ 32:41)	Jair
Яків (син Ревеки і Ісака) (Бут 25:26)	Jacob
Ялам (син Оголівами) (Бут 36:14)	Jaalam
Ялам (син Оголівами) (Бут 36:5)	Jaalam
Ямін (син Симеона) (Бут 46:10)	Jamin
Яфет (син Ноя) (Бут 5:32)	Japheth (Noah's son)
Яхін (син Симеона) (Бут 46:10)	Jachin
Яхлеїл (син Завулону) (Бут 46:14)	Jahleel
Яхсеїл (син Нефталіма) (Бут 46:24)	Jahzeel

Табл.2.1. народності, їх представники

Українське слово	Англійське слово
амореяни	Amorites

Аморейнин (Бут 10:16)	Amorite
анами (Бут 10:13)	Anamim
Арвадеянин (Бут 10:17)	Arvadite
Аркеянин (Бут 10:17)	Arkite
Гіргашеянин (Бут 10:16)	Girgasite
Евусеянин (Бут 10:16)	Jebusite
Еми (Бут 14:5)	Emims
Зузи (Бут 14:5)	Zuzims
кадмонейнин (Бут 15:19)	Kadmonites
каслухи (Бут 10:14)	Casluhim
кафтори (Бут 10:14)	Caphtorim
Кемоші (Числ 21:29)	Chemosh
кенізеянин (Бут 15:19)	Kenizzites
легави (Бут 10:13)	Lehabim
Лівні (Гершонові сини) (Вих, 6:17)	Libni
луди (Бут 10:13)	Ludim
Махлі (сини Мерарі) (Вих, 6:19)	Mahali
Муші (Вих, 6:19)	Mushi
нафтухи (Бут 10:13)	Naphtuhim
патруси (Бут 10:14)	Pathrusim
перізеянин (Бут 15:20)	Perizzites
рефаеянин (Бут 15:20)	Rephaims
Рефаї (Бут 14:5)	Rephaims
сидоняни (Повт. Зак. 3:9)	Sidonians
Синейнин (Бут 10:17)	Sinite
филистимляни (Бут 10:14)	Philistim
Хаматеянин (Бут 10:18)	Hamathite
ханаанейнин (Бут 15:21)	Canaanites
хенейнин (Бут 15:19)	Kenites
Хіввеянин (Бут 10:17)	Hivite
хіттеянин (Бут 15:20)	Hittites
Хоряни (Бут 14:6)	Horites
Цемареянин (Бут 10:18)	Zemarite
Шім'ї (Гершонові сини) (Вих, 6:17)	Shimi

Табл. 3. Географічні назви

3.1. Країни

Українське слово	Англійське слово
Ашшур (Бут 2:14)	Assyria (Gen 2:14)
Башан (царство Ога) (Повт. Зак. 3:13)	Bashan
Гошен (Бут 47:4)	Goshen
Елам (Бут 14:1)	Elam

Елласар (Бут 14:1)	Ellasar
Етіопія (Бут 2:13)	Ethiopia (Gen 2:13)
Єгипет (Вих. 1:1)	Egypt
Нод (країна на схід від Едену) (Бут 4:16)	Nod (land east of Eden) (Gen 4:16)

3.2. Регіони

Українське слово	Англійське слово
Гілеад (Бут 37:25)	Gilead
Еден (Бут 2:8)	Eden (Gen 2 8)
Етамська пустиня (Числ 22:5)	the wilderness of Etham
Ійє-Гааварім (Числ 21:11)	Ijeabarim
край филистимський (Бут 21:32)	land of the Philistines
Моав (Числ 21:11)	Moab
Негев (пустеля)	the south
Паран (пустиня) (Числ 13:3)	Paran.
Петор (край) (Числ 22:5)	Pethor (land)
пустиня (Числ 21:20)	Jeshimon
пустиня Цін (Числ 20:1)	desert of Zin
Сіддім (долина)	Siddim
Сін (пустеля) (Вих 17:1)	Sin (wilderness)
Сінайська пустиня (Вих 19:2)	wilderness of Sinai
Хавіла (земля) (Бут 2:11)	Havilah (land) (Gen 2:11)
ханаанський край (Бут 11:31)	Canaan (land)
Шінеар (земля) (Бут 10:10)	Shinar (land)

Табл.3.3. Населені пункти

Українське слово	Англійське слово
Авел-Шіттїм (Числ 33:49)	Abelshittim
Аврон (Числ 33:35)	Ebronah
Адма (місто) (Бут 10:19)	Admah
Аїн (Числ 34:11)	Ain
Аккад (місто) (Бут 10:10)	Accad (city)
Алмон-Дівлатаїм (Числ 33:47)	Almondiblathaim
Алуш (Числ 33:14)	Alush
Ар (Числ 21:15)	Ar
Ароер (місто, яке збудували Гадові сини) (Числ 32:34)	Aroer
Атарот (місто, яке збудували Гадові сини) (Числ 32:35)	Atroth
Аштерот-Карнаїм (місто) (Бут 14:5)	Ashteroth Karnaim
Баал-Меон (місто, яке збудували	Baalmeon

Рувимові сини) (Числ 32:38)	
Баал-Цефон (Вих, 14:2)	Baalzephon
Баал-Цефон (Числ 33:7)	Baalzephon
Бамот (Числ 21:19)	Bamoth
Беер (Числ 21:16)	Beer
Беер-Шева (Бут 21:32)	Beersheba
Белай (місто) (Бут 14:2)	Bela
Бене-Яакан (Числ 33:32)	Benejaakan
Бет-Гаран (місто, яке збудували Гадові сини) (Числ 32:36)	Bethharan
Бет-Ел (місто) (Бут 12:8)	Bethel
Бет-Єшмот (Числ 33:49)	Bethjesimoth
Бет-Німра (місто, яке збудували Гадові сини) (Числ 32:36)	Bethnimrah
Бет-Пеор (Повт. Зак. 3:29)	Bethpeor
Вавилон (місто) (Бут 10:10)	Babel (city)
Віфлеєм (Бут 35:19)	Bethlehem
Гай (місто) (Бут 12:8)	Hai
Гам (місто) (Бут 14:5)	Ham
Гамат (Числ 34:8)	Hamath
Гацар-Енан (Числ 34:9)	Hazarenan
Гецерот (Повт. Зак. 1:1)	Hazeroth
Гомора (місто) (Бут 10:19)	Gomorrah
Газа (місто) (Бут 10:19)	Gaza
Герар (місто) (Бут 10:19)	Gerar
Гілеад (Повт. Зак. 2:36)	Gilead
Дівон (Числ 21:30)	Dibon
Дівоні Гад (Числ 33:46)	Dibongad
Ді-Загав (Повт. Зак. 1:1)	Dizahab
Дотаїн (Бут 37:17)	Dothan
Дофка (Числ 33:13)	Dophkah
Ел'але (місто, яке збудували Рувимові сини) (Числ 32:37)	Elealeh
Елім (Числ 33:9)	Elim
Ен-Мішпат (Кадеш) (Бут 14:7)	Enmishpat (Kadesh)
Енох (місто, збудоване Каїном) (Бут 4:17)	Enoch (city built by Cain) (Gen 4:17)
Ерех (місто) (Бут 10:10)	Erech (city)
Етам (Числ 33:6)	Etham
Еційон-Гевер (Числ 33:41)	Eziongaber
Єлім (Вих, 15:27)	Elim
Йогбега (місто, яке збудували Гадові сини) (Числ 32:35)	Jogbehah

Йордан (Числ 13:29)	Jordan
Йотвата (Числ 33:34)	Jotbathah
Іїє-Гааварім (Числ 33:45)	Ijeabarim
Кадеш (Числ 13:26)	Kadesh
Кадеш-Барнеа (місто між Сінайський півостровом і Ханааном) (Числ 32:8)	Kadeshbarnea
Калах (місто) (Бут 10:11)	Calah
Калне (місто) (Бут 10:10)	Calneh (city)
Кегелата (Числ 33:21)	Kehelathah
Ківрот-Гаттаава (Повт. Зак. 9:22)	Kibrothhattaavah
Ківрот-Гаттаава (Числ 33:15)	Kibrothhattaavah
Кіріят-Арба (поселення біля Хеврону) (Бут 23:1)	Kirjatharba
Кір'ятаїм (місто, яке збудували Рувимові сини) (Числ 32:37)	Kirjathaim
Лаван (Повт. Зак. 1:1)	Laban
Лаша (місто) (Бут 10:19)	Lasha
Лівна (Числ 33:19)	Libnah
Луз (Бет-Ел) (Бут 28:19)	Luz (Bethel)
Макгелот (Числ 33:24)	Makheloth
Мара (Числ 33:8)	Marah
Масса (Повт. Зак. 9:22)	Massah
Маттана (Числ 21:19)	Mattanah
Медва (Числ 21:30)	Medeba
Мігдол (Вих, 14:2)	Migdol
Мігдол (Числ 33:7)	Migdol
Мітка (Числ 33:29)	Mithcah
Мосерот (Числ 33:31)	Moseroth
Нахаліїл (Числ 21:19)	Nahaliel
Нево (місто, яке збудували Рувимові сини) (Числ 32:38)	Nebo
Ніневія (місто) (Бут 10:11)	Nineveh
Нофах (Числ 21:30)	Nophah
Овот (Числ 21:11)	Oboth
Овот (Числ 33:44)	Oboth
Падан (Бут 28:6)	Padanaram
Пі-Гахірот (Вих, 14:2)	Pihahiroth
Пітом (місто) (Вих, 1:11)	Pithom
Пі-Хірот (Числ 33:7)	Pihahiroth
Пунон (Числ 33:43)	Punon
Рамесес (місто) (Вих, 1:11)	Raamses
Рамесес (Числ 33:5)	Rameses

Ресен (місто між Ніневією та Калахом) (Бут 10:12)	Resen (the city between Nineveh and Calah)
Рефідім (Вих, 19:2)	Rephidim
Реховот-Ір (місто) (Бут 10:11)	Rehoboth
Рівла (Числ 34:11)	Riblah
Ріммон Перец (Числ 33:18)	Rimmonparez
Рісса (Числ 33:20)	Rissah
Рітма (Числ 33:17)	Rithmah
Ріфідім (Числ 33:15)	Rephidim
Салим (місто) (Бут 14:18)	Salem
Сивма (місто, яке збудували Рувимові сини) (Числ 32:38)	Shibmah
Сихем (місто) (Бут 33:18)	Shechem
Содом (місто) (Бут 10:19)	Sodom
Суккот (Числ 33:5)	Succoth
Тав'єра (Повт. Зак. 9:22)	Taberah
Тахат (Числ 33:25)	Tahath
Терах (Числ 33:28)	Tarah
Тофель (Повт. Зак. 1:1)	Tophel
Ур (місто) (Бут 11:31)	Ur
Харада (Числ 33:22)	Haradah
Харан (місто) (Бут 11:31)	Haran
Хацерот (Числ 33:16)	Hazeroth
Хаццон-Тамар (Бут 14:7)	Hazezontamar
Хашмона (Числ 33:30)	Hashmonah
Хеврон (місто) (Бут 23:1)	Hebron
Хеврон (місто) (Числ 13:22)	Hebron
Хешбон (місто Сигона) (Числ 21:26)	Heshbon
Хешбон (місто, яке збудували Рувимові сини) (Числ 32:37)	Heshbon
Хірот (Числ 33:8)	Pihahiroth
Хор Гідгад (Числ 33:33)	Horhagidgad
Хорма (місто) (Числ 21:3)	Hormah
Цалмон (Числ 33:42)	Zalmonah
Цевоїм (місто) (Бут 10:19)	Zeboim
Цедад (Числ 34:8)	Zedad
Шаве-Кір'ятаїм (місто) (Бут 14:5)	Shaveh Kiriathaim
Шефам (Числ 34:10)	Shepham
Шіттім (Числ 25:1)	Shittim
Шофан (місто, яке збудували Гадові сини) (Числ 32:35)	Shopan
Шур (Бут 16:7)	Shur
Яббок (Числ 21:24)	Jabbok

Ягац (Повт. Зак. 2:32)	Jahaz
Язер (місто, яке збудували Гадові сини) (Числ 32:35)	Jaazer

3.4. Водойми

Українське слово	Англійське слово
Арнон (річка в Моаві) (Числ 21:14)	Arnon
Гіхон (річка в Едені) (Бут 2:13)	Gihon (river in Eden) (Gen 2:13)
Ефрат (річка в Едені) (Бут 2:14)	Euphrates (river in Eden) (Gen 2:14)
Кінеретське море (Числ 34:11)	the sea of Chinnereth
Мара (Вих, 15:23)	Marah
Меріва	Meribah (Повт. Зак. 33:8)
Нахал-Ешкол (Числ 13:24)	the brook Eshcol
Пішон (річка в Едені) (Бут 2:11)	Pison (river in Eden) (Gen 2:11)
Солоне море	the salt sea
Тигр (річка в Едені) (Бут 2:14)	Hiddekel (river in Eden) (Gen 2:14)
Червоне море	Red sea.

3.5. Гори

Українське слово	Англійське слово
Аварім (Числ 33:48)	Abarim
Араратські гори	Mountains of Ararat
Гермон (Повт. Зак. 3:8)	Hermon
Гор-гора (Числ 20:25)	mount Hor
Гарізім (Повт. Зак. 11:29)	Gerizim
Гілеядська гора	the mount of Gilead
Евал (Повт. Зак. 11:29)	Ebal
Паран (пустиня) (Бут, 21:21)	Paran (wilderness)
Пісга (Числ 21:20)	Pisgah
Сеїр (гори) (Бут, 14:6)	Seir (mount)
Сеїр (гориста місцевість) (Бут 33:16)	Seir
Сефар	Sefar
Сінай (гора) (Вих 19:11)	Sinai (mount)
Хорив (Божа гора) (Вих 3:1)	Horeb (the mountain of God)

3.6. Рівнини

Українське слово	Англійське слово
діброва Море (Повт. Зак. 11:30)	plains Moreh
Зеред (долина) (Числ 21:12)	Zared (valley)
поле Ефрона (Бут, 25:9)	the field of Ephron

--	--

Табл.4. Інші назви

Українське слово	Англійське слово
Ел-Елогей-Ізраїль (жертівник) (Бут, 33:20)	Elelohe-Israel
місяць авіва (Повт. Зак. 16:1)	the month of Abib
Пасха для Господа, Бога (Повт. Зак. 16:1)	the passover unto the LORD
печера Махпела (Бут, 25:9)	cave of Machpelah,
Реховот (криниця) (Бут, 26:22)	Rehoboth
Ситна (криниця) (Бут, 26:21)	Sitnah

Табл. Інші поняття

Українське слово	Англійське слово
Азазель (Лев 16:8)	sin offering
благословення Господнє (Бут 39:5)	blessing of the LORD
блаженний (Бут 30:13)	blessed
богобійний (Бут 22:12)	thou fearest God
брама небесна (Бут 28:17)	gate of heaven
Браття (Бут 19:7)	brethren
випробовувати (Бут 22:1)	tempt
відлучений (Бут 21:8)	weaned
відпущення (Повт. Зак. 15:1)	release
вознісся (Бут 35:13)	went up
Господній огонь (Числ 11:3)	the fire of the LORD
Господь нагледить (місце) (Бут 22:14)	Jehovahjireh
другого дня (Бут 19:34)	on the morrow
Дух Божий (Бут 39:38)	Spirit of God
душа (Бут 32:30)	life
загинути через гріх міста (Бут 19:15)	be consumed in the iniquity of the city.
заповіді Мої, постанови й закони Мої. (Бут 26:5)	my commandments, my statutes, and my laws.
кість моя й тіло моє (Бут 29:14)	my bone and my flesh.
кривдити (Бут 30:50)	afflict
ладан (Бут 37:25)	myrrh
манна (Числ 11:6)	manna
месник крові	the avenger of blood

милість (Бут 23:12)	kindness
милість (Бут 30:27)	favour
милість (Бут 31:3)	grace
мужі (Бут 18:2)	men
нечестивий (Бут 18:23)	wicked
оливу помазання (Вих, 29:7)	anointing oil,
Пасха це для Господа (Вих, 12:11)	LORD'S passover
перворідство (Бут 25:31)	birthright
перст Божий (Вих, 8:19)	the finger of God
поклонятися (Бут 22:4)	worship
праведний (Бут 18:23)	righteous
приносити жертву (Бут 30:54)	offer sacrifice
присягати (Бут 21:24)	swear
провідник (Бут 36:43)	duke
Рятуй свою душу (Бут 19:17)	Escape for thy life
світова зірниця (Бут 19:15)	morning
Святеє Святих (Лев 16:33)	holy sanctuary
сильною рукою (Повт. Зак. 9:26)	with a mighty hand
соляний стовп (Бут 19:26)	a pillar of salt
справедливість (Бут 30:33)	righteousness
справедливість та право (Бут 18:19)	justice and judgment
страх Божий (Бут 20:11)	the fear of God
Твій раб (Бут 18:3)	thy servant
тяжкий гріх (Бут 18:20)	grievous sin
утішений (Бут 24:67)	comforted
утроба (Бут 20:18)	womb
цілопалення (Бут 22:3)	burnt offering
чистота серця (Бут 19:34)	integrity of thy heart

SUMMARY

Translator's professional competence, as the aim of professional translators training and its components require systematic study considering the importance of its results for the efficient organization of the following training. One of the important components of the competence is its extralinguistic component, which includes, among other things, the knowledge about the cultures of the two countries, languages of which are used in translation and general knowledge about the world. Such knowledge is a complex multi-level structure that includes variety of spheres, one of which is religious, which is, in its turn, closely connected with the Bible.

The latter is the source of powerful influence on the cultures of many peoples within the countries of the Christian world, as well as on the development of lexical composition of many languages used in the mentioned countries. Biblical terminology, including proper names, is commonly used by native speakers of the mentioned languages both in writing and speech, which has to be translated into other languages. Despite the fact that Bible has been translated into almost all the languages of the world, there are numerous differences in transcoding the same proper names in different languages, which create certain problems for the translator. The following issues, in particular, in the "English-Ukrainian" language pair require special comparative study, which comprises **the relevance** of this research.

The object of the research is the religious terminology in the course of its translation from Ukrainian into English.

The subject of the research is comparative characteristics of proper names used in translations of the Old Testament ("The Pentateuch of Moses") in English and Ukrainian languages.

The aim of the research is to define the nature of the similarities and differences in the process of transcoding of the same proper names, which are used in the translation of the Old Testament ("The Pentateuch of Moses") in English and Ukrainian languages, as well as creating the bilingual religious terms dictionary.

Material of the research includes 1222 proper names (611 in each language), selected from the most commonly used versions of the translation of "Pentateuch of Moses" in English (King James Bible) and Ukrainian (translation by Ivan Ogienko) languages.

The following methods of scientific research have been applied in this work: comparative, quantitative, graphemic and translational analysis, methods of classification and generalization.

The scientific novelty of the research lies in the fact that for the first time the nature of the correspondence between the proper names in English and Ukrainian translation of the texts and the legislative part of the Bible – “The Pentateuch” has been established.

The main statements to be defended:

1. Translation into English of the English religious style texts, in particular, related to the “The Pentateuch”, require the appropriate background knowledge, including knowledge of the structure and content of the parts of the Old Testament.
2. Religious terms include stylistically marked units that relate to a variety of lexical and semantic groups (the divine essence, the names of persons and objects involved in worship, archaisms, idioms, etc). One of these groups comprises proper names, the usage frequency of which in the religious texts is very high, and which are characterized by the high level of implicit information.
3. The transfer of such proper names from one language into the other may not be carried out based on the principles of simple transcoding because due to the historical reasons, in different languages there accumulated some translation differences, which require appropriate knowledge. To make acquiring such knowledge possible, the corresponding information should be included into the future translators training programme.
4. In the English proper names some letters (*f, q, w, x and y*) are absent, the other (*a, d, k, l, m, n, o, p, r, t*) have regular equivalents in Ukrainian proper names, and the rest are characterized by the existence of various equivalents. Letters *e* and *i* are characterized by the existence of the biggest quantity of equivalents; *e* – (7) and

i – (6); letter *h* has three variants, while the rest of the letters – two. The letters *b* and *z* have a relatively equal distribution between the equivalents (the lower proportion ranges from 33% to 42%), while other letters (*c*, *g*, *s*, *u*) in fact, have a single equivalent and a few exceptions from the general rule. Digraphs *sh* and *th* also belong to this category. Equivalents of two digraphs (*ch* and *ph*), in their turn, depend on their position in the word (initial or other positions). Equivalents of the letter *j* (with minor exceptions) are Ukrainian palatalized letters or combination of letters “*ŭo*”. The mentioned equivalents can be taken into account in the future translators training programme.

This scientific work includes three chapters. The information about the translator's competence and its components, the short outline of the Old Testament and “The Pentateuch” history of its creation and translation is presented in the first chapter. Chapter 2 is devoted to the religious style and Bible translations as the tools of creating the former as well as lexical and translational characteristics of this style. The transcoding peculiarities of the proper names in the Ukrainian and English translations of “The Pentateuch” have been described in the third chapter. The attempt has been made to define the reasons and principles of the existence of similarities and differences between the mentioned proper names.

Translator's competence is the combination of his or her skills, abilities and knowledge. The majority of scientists include the extralinguistic competency to the basic components of translator's competence, because its absence can lead to misinterpretation of information. Scientists include knowledge about religion and Bible to the basic components of background knowledge. The legislative part of Bible – “The Pentateuch” – seems to be the most relevant material for this research. For this reason its history, structure and content have been described in the first chapter of work.

In the second chapter the peculiarities of the religious style have been described and the classifications of lexical and semantic groups of religious terminology have been compared and enlarged. The focus of work has been placed to one of the major groups – proper names. Such names used in “The Pentateuch”

can't undergo the process of simple transcoding and can cause some problems in the translation process. For this reason, the transcoding differences, similarities and their possible reasons have been described in the third chapter.

Practical significance of the research is the possibility to use its results for conducting further researches considering the problem, for creating educational and methodological materials for training future translators, as well as the use of the created bilingual dictionaries as reference material.

The results of the research were presented at the Ukrainian Scientific Internet Conference "Dialogue of languages and cultures in the modern educational space" A. S. Makarenko Sumy State Pedagogical University, November 17, 2017, Interuniversity round table "Development of proficiency-oriented foreign language competence with the use of modern informational technologies" – Kharkiv: Yaroslav Mudryi National Law University, December 8, 2017. An article has also been submitted to the collection of students' works of the English translation theory and practice department of V.N. Karazin Kharkiv National University "In Statu Nascendi" (issue 18).